

Pienryhmäpedagogiikan etuja ja haasteita
päiväkodin henkilöstön kokemana

Anne Pekkala

Sosiaalialan koulutusohjelman opinnäytetyö
Lapset ja nuoret
Sosionomi (AMK)
KEMI 2013

ALKUSANAT

Haluan kiittää opinnäytetyöni tekemiseen oleellisesti vaikuttaneita päiväkotien johtajia, jotka mahdollistivat haastatteluiden ja kyselyjen tekemisen ja henkilöstöä niihin osallistumisesta. Nyt tutkielman valmistumisen jälkeen, voin sanoa olleeni etuoikeutetussa asemassa päästyäni tekemään opinnäytetyöni juuri päivähoiton henkilöstön kanssa. Heidän sitoutumisensa ja paneutumisensa ryhmähaastatteluihin ja kyselyjen vastaamiseen antoi hyvän pohjan sekä opinnäytetyölleni että myöhemmin tulevaisuudessa pienryhmäpedagogiikan toimintamallin käytännön aloittamiseen sekä itselleni että muille varhaiskasvatuksen työntekijöille.

Oikaraisessa 10.2.2013 Anne Pekkala

TIIVISTELMÄ

KEMI-TORNION AMMATTIKORKEAKOULU, Sosiaaliala

Koulutusohjelma:	Sosiaalialan koulutusohjelma, Lapset ja nuoret
Opinnäytetyön tekijä:	Anne Pekkala
Opinnäytetyön nimi:	Pienryhmäpedagogiikan tuomia etuja ja haasteita päiväkodin henkilöstön kokemana
Sivuja (joista liitesivuja):	79 (9)
Päiväys:	10.2.2013
Opinnäytetyön ohjaajat:	Sari Leppälä ja Susanna Helavirta
<p>Opinnäytetyön kuvaus: Opinnäytetyöni tarkoituksena on tuoda esiin pienryhmäpedagogiikan mukaisen toimintamallin etuja ja haasteita, sekä sen toimivuutta päiväkodin työntekijöiden toteuttamana.</p> <p>Teoreettinen viitekehys: Pienryhmäpedagogiikan mukaisen toimintamallin keskeinen ajatus on taata lapsille turvallinen toiminta ja rikas vuorovaikutuksen mahdollisuus kiireettömän päiväkotipäivän aikana. Varhaiskasvatuksen työntekijän tulee olla lapsen saatavilla, antaa huomiota, kantaa vastuu toiminnan kokonaisvaltaisesta sujumisesta ja taata turvalliset puitteet lapsen hoidolle, kasvatukselle ja opetukselle. Varhaiskasvatuksen perusta koostuu arjen pienistä ja suurista valinnoista ja sen päämäärä on lapsen tasapainoinen hyvinvointi.</p> <p>Opinnäytetyön metodologinen esittely: Triangulatiivisessä opinnäytetyössäni tiedonkeruumenetelminä ovat ryhmähaastattelut ja kirjalliset kyselyt. Analyysivaiheen toteutin teema – analyysillä.</p> <p>Opinnäytetyön keskeiset tutkimustulokset ja johtopäätökset: Varhaiskasvatuksessa tapahtuneiden muutosten myötä pienryhmien käyttäminen varhaiskasvatuksessa on kirjattu muun muassa Varhaiskasvatuksen suunnitelmien ja Esiopetuksen perusteisiin ja tullaan kirjaamaan myös useiden päiväkotien Varhaiskasvatussuunnitelmiin. Uusien käytäntömallien tiedon vastaanottaminen ja niihin sopeutuminen vaatii sekä aikaa että keskustelua henkilöstön välillä. Tämän vuoksi halusin tuoda tutkielman avulla esille varhaiskasvatuksen henkilöstön mielipiteitä, tuntemuksia, ennakkokäsityksiä ja kokemuksia pienryhmäpedagogiikan toteuttamisesta, jotta niistä esiin nousevat ajatukset pystyttäisiin tiedostamaan ja käsittelemään ennen kyseisen kasvatustavan aloittamista. Saamieni tulosten perusteella koen pienryhmäpedagogiikan olevan hyvä varhaiskasvatuksen kasvatustapa, kun sen toteuttamista lähestytään henkilöstöä kouluttaen, siitä keskustellen, sekä mielipiteet ja kokemukset esille tuoden. Näiden pohjalta yksikön pienryhmätoiminnan pedagogiset linjaukset kirjataan yhdessä ylös ja kasvatustavan muokkautuessa hiljalleen jokaiselle yksikölle ja ryhmälle sopivaksi, lasten ja vanhempien tarpeet ja henkilöstön resurssit huomioiden.</p>	
Asiasanat: lapsilähtöisyys, pedagogiikka, päiväkotitoiminta, varhaiskasvatustapa, pienryhmä	

ABSTRACT

KEMI-TORNIO UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES, Social services

Degree programme:	Bachelor of Social Services, Children and young people
Author:	Anne Pekkala
Thesis title:	Small group education benefits and challenges of the day care center staff
Pages (of which appendixes):	79 (9)
Date:	10.2.2013
Thesis instructors:	Sari Leppälä ja Susanna Helavirta
<p>Thesis description: The meaning of my thesis is to introduce benediction, challenges and functionality of the small group pedagogy which is executed by employees of the day care center.</p> <p>Theoretical context: The essential idea of the operational model of the small group pedagogy is to safe activities and possibility to rich interaction during the easygoing day in the day care center. The employee of the early childhood education must be available for a child, give attention, be responsibility for activities comprehensively and guarantee safe frame for care and education. The basis of the early childhood education consists small and big choices and its goal is child's balanced wellbeing.</p> <p>The methodological demonstration of thesis: Data collection methods were group interviews and literary inquiry. Analysis point is executed by theme analysis.</p> <p>The fundamental research results and conclusions: Educational pattern of the small groups has been booked for example to early childhood education program and to preschool basis. It also will be booked to several day care centers' own programs. Acceptance of the new information and practice and to adapt to these requires both time and discussion between personnel. For that reason I wanted early childhood education personnel to bring out their opinions, feelings, preconceptions and experiences about small group pedagogy. Thoughts which are raised from these discussions could be better recognized and talked before educational model is getting started. According to results I had I see small group pedagogy as a good model for early childhood education when it is approached by educating personnel and discussing about it. Small group pedagogy will adapt to suitable for each unit and group considering needs of children and parents and resources of the personnel.</p>	
Keywords: child-oriented, pedagogy, day care, early childhood education, small group	

SISÄLLYS

ALKUSANAT	2
TIIVISTELMÄ	3
ABSTRACT	4
SISÄLLYS	5
1 JOHDANTO	6
2 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS	8
2.1 Aiemmat tutkimukset ja tutkielmat	8
2.2 Opinnäytetyön tavoitteet ja tarkoitus	11
2.3 Aineistonkeruumenetelmät	12
2.4 Tutkimusstrategia	18
2.5 Analyysi menetelmän kuvaus	19
3 PIENRYHMÄPEDAGOGIIKAN KÄSITTEELLINEN VIITEKEHYS	21
3.1 Pedagogiset ratkaisut	22
3.2 Pienryhmätoiminta	24
3.3 Lapsilähtöisyys	28
3.4 Omahoitajuus	30
3.5 Tiimityö	33
3.6 Tavallisten tai erityispienryhmien toiminnan ero verrattuna pienryhmäpedagogiikkaan	35
4 OPINNÄYTETYÖTYÖN TULOSTEN ANALYYSI	37
4.1 Ryhmähaastattelut	37
4.2 Kyselyt	48
5 RYHMÄHAASTATTELUIJEN JA KYSELYJEN JOHTOPÄÄTÖKSET	58
6 POHDINTA	63
LÄHTEET	67
LIITTEET	70

1 JOHDANTO

Olen työskennellyt varhaiskasvatuksen työkentässä yli 25 vuotta. Siitä suurimman osan aikaa päiväkodeissa. Ensimmäiseltä ammatiltani olen lastenhoitaja ja siihen saamani koulutuksen pohjalta työskentelyni lasten kanssa on ollut erittäin suunnitelmallista ja tarkkoihin tavoitteisiin pohjautuvaa. Laatimiini tavoitteisiin sisältyivät kaikki sisällölliset orientaatioalueet tarkasti jokaisen ryhmän sisällä jokaiselle lapselle laadittuna yhdensuuntaisesti. Toimintakeskeisyys olikin nähtävissä 1970- ja jopa vielä 1980-luvullakin. Päiväkotipaikat olivat pääsääntöisesti kokopäiväpaikkoja ja lapset nähtiin passiivisina henkilöinä. 1990 – luvun alkupuolellakin varhaiskasvatuksen kasvatusajattelun kulttuuri oli vielä melko aikuisjohtoista, mutta hiljalleen päivähoidon laatua alettiin kehittää ja varhaiskasvatuksen opetussuunnitelmia valmistella. (Turja 2011, 43; ks. myös Järvinen & Laine & Hellman – Suominen 2009, 85; Alasuutari 2010, 18 - 19.) Lasten yksilöllinen huomioiminen, hyvinvointi ja perheiden mukaan ottaminen tavoitteiden asettamiseen alkoi hiljalleen muovautua käytännön työmenetelmäksi, mutta ei tuolloin vielä siinä määrin, kuin se on todellisuutta tämän päivän varhaiskasvatuksessa. (Turja 2011, 43. ks. myös Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 13; Alasuutari 2010, 18.)

Olen aina ollut kiinnostunut uusista työskentelymahdollisuuksista, kasvatustavoitteista ja käytännön menetelmistä monipuolistaakseni ja uudistaakseni työskentelyäni ja lasten toimintamahdollisuuksia. Siksi varhaiskasvatuksen kehittämishankkeiden myötä alkanut päivähoidon opetuksellinen, kasvatuksellinen ja hoidollinen muutos (Turja 2011, 43), jossa selkeästi alettiin huomioida lasta aktiivisena oppijana, osallistujana ja havainnoitsijana (Mikkola & Nivalainen 2009, 13), tuli itsellenikin helpotuksena ja koin innostumista uusiin työskentelymahdollisuuksiin. Näistä uudistuksista nostaisin esimerkiksi kasvatuskumppanuuden ja lasten varhaiskasvatussuunnitelmien laatimisen merkityksen, joihin lapsi ja hänen perheensä otetaan vahvasti mukaan. Varhaiskasvatuksen parissa työskentelevää henkilöstöä on näihin asioihin koulutettu useiden vuosien ajan ja toivottu niiden muokkaavan esimerkiksi päiväkodeissa tapahtuvaa hoitoa ja kasvatusta. Varhaiskasvatukseen viitekehukseen kuuluu laajalti käytännön kokemuksen, kasvatustieteen ja koulutuksen myötä opittujen asioiden yhteensovittamista esiopetuksen ja varhaiskasvatuksen järjestämiseksi. Se on kokonaisvaltaista ja monipuolista toimintaa erilaisten

vuorovaikutuksellisten keinojen avulla, jonka perustan luovat lapset, heidän vanhempansa, ammattihenkilöstö ja koko yhteiskunta. (Härkönen 2003.)

Rovaniemen kaupungin päivähoidon järjestämä koulutus pienryhmäpedagogiikasta herättikin kiinnostukseni varhaiskasvatuksen ja päivähoidon monipuolistamiseksi ja tekemiseksi entistä lapsilähtöisemmäksi. Isolle osalle varhaiskasvatushenkilöstöä järjestetyn koulutuksen kouluttajana toimi tuolloin Petteri Mikkola (Pienryhmäpedagogiikan koulutus 2010). Keräsin mielenkiinnolla tietoa itselleni hänen kertomista esimerkeistä pienryhmätoiminnan ja omahoitajuuden tuomista mahdollisuuksista lasten opetus- ja kasvatustyöhön.

Huomasin jo tuolloin kuitenkin sen, että koulutukseen osallistuneiden puolelta nousi esiin pienryhmäpedagogiikkaa kohtaan paljon erilaisia mielipiteitä, sekä puolesta että vastaan. Nämä asiat nousivat uudelleen mieleeni miettiessäni opinnäytetyöni aihetta. Koin, että minulla olisi nyt opinnäytetyön kautta mahdollisuus etsiä vastauksia sekä itseäni että useita muita henkilöitä askarruttaviin kysymyksiin ja ajatuksiin. Tutkielmani prosessin tarkoituksena oli löytää pienryhmäpedagogiikan etuja ja myönteisiä kokemuksia, sekä mahdollisia haasteita ja ennakkokäsityksiä. Toivoin saavani sekä työntekijöiden pohdintoja että konkreettisia esimerkkejä kyseistä pedagogiikasta. Tavoitteeni oli myös saada selville voisivatko nuo kielteiset ennakkokäsitykset olla esteenä kyseisen pedagogiikan toteuttamiselle päiväkotien varhaiskasvatustyössä. Olin valmis vastaanottamaan sekä negatiivisia että positiivisia kannanottoja ja mielipiteitä. Tutkimus on triangulatiivinen, jonka toteutin Rovaniemen kaupungin päiväkodeissa ja yhdessä ryhmäperhepäivähoitoyksiyksissä ryhmähaastatteluina ja kirjallisina kyselyinä. Yhdistin työhöni siis sekä kvalitatiivisen että kvantitatiivisen tutkimusmetodin.

Opinnäytetyössäni aluksi kerron tekemästäni triangulatiivisesta tutkimustyöstä Rovaniemen alueen päiväkodeissa ja niistä menetelmistä, joita käytin hankkiakseni tietoa päiväkotien henkilöstöltä. Sen jälkeen paneudun pienryhmäpedagogiikan kasvatukselliseen maailmaan, jotta lukijalle selviäisi sen merkitys, viitekehys ja toiminnan tarkoitus. Tämän teoriaosuuden tulisi antaa selvyys pienryhmäpedagogiikan käyttämisen mahdollisuudesta nykypäivän kasvatus- ja opetustyössä varhaiskasvatuksessa. Teoriaosuuden jälkeen seuraa tutkielmani analyysi ja lopuksi pohdin esiin nousseiden asioiden tuottamia mietteitä ja niiden pohjalta tulevaisuuden päiväkotia.

2 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS

2.1 Aiemmat tutkimukset ja tutkielmat

Opinnäytetyöni tekemiseen valmistautuessani aloitin pienryhmäpedagogiikkaan tutustumisen perehtymällä aikaisemmin tehtyihin tutkimuksiin ja tutkielmiin. Havaitsin kuitenkin, että niissä aihe on sangen uusi. Suoraan pienryhmäpedagogiikkaan liittyviä tutkimuksia ja tutkielmia ei löytynyt tällä hetkellä yhtään. Pienryhmäpedagogiikkaan liittyvää ammattikirjallisuutta löytyi Petteri Mikkolan ja Kirsi Nivalaisen kirjoittamina *Lapselle hyvä päivä tänään* (2009) ja *Tiimille hyvä päivä tänään* (2010), sekä omahoitajuuteen perehtyneestä Eija Salmisen ja Kirsi Tynnisen kirjasta *Omahoitajana päiväkodissa: omahoitajuus pedagogisena työmenetelmänä* (2011). Ne antoivat minulle pohjan aiheen viitekehyksestä, jonka avulla pystyin etsimään pienryhmäpedagogiikkaan oleellisesti liittyviä käsitteitä. Nostin käsitteistä esiin tärkeimmät kuten pienryhmätoiminta, omahoitajuus, pedagogiikka, tiimityö, lapsilähtöisyys ja varhaiskasvatus ja pystyin näiden avulla etsimään myös tutkimuksia ja tutkielmia. Niiden lähestymistavat varhaiskasvatukseen liittyivät hyvin paljon vuorovaikutuksen, toiminnan, lasten hyvinvoinnin ja laadun tarkasteluun. Valitsemieni tutkimusten ja tutkielmien tarkastelussa katsontakanta on ollut hyvin laaja-alainen, mutta ne kuitenkin liittyvät jollain tapaa omaan aiheeseeni eli pienryhmäpedagogiikkaan. Näin laaja-alainen perehtyminen näihin tutkimuksiin ja tutkielmiin, antoi minulle vakaan lähtökohdan pohtiessani pienryhmäpedagogiikan soveltuvuutta toimintamallina.

Tutkimus- ja tutkielmakatsauksessani (Liite 1) käsitellään lapsen itsetunnon vahvistamista, kiireettömyyden, lapsilähtöisyyden ja vuorovaikutuksen merkitystä lapsille, erityislapsen sopeutumisen merkitystä, omahoitajuutta, sekä pienryhmien toimintaa. Tutkijoiden mielenkiinto, tutkimusten ja tutkielmien tarpeet, sekä kohderyhmä ovat lopulliseen tutkimustulokseen vaikuttavia asioita. Seuraavassa olen kertonut lyhyesti tutkimusten ja tutkielmien pienryhmäpedagogiikkaan liittyvistä asioista, joita tarkastelin omaa opinnäytetyötäni tehdessä.

Päivi Koiviston väitöskirjassa (2007, 125, 127, 129, 132) pystyttiin toteamaan, että mikäli henkilö saa tuntea olevansa hyväksyty ja arvostettu ja hänelle annetaan aikaa toimimiseen, pystyy hän samalla aistimaan turvallisuuden, joka myöhemmin vaikuttaa myös henkilöiden itsetunnon vahvistumiseen. Jotta tällainen itsetuntoa vahvistava ilmapääpiiri pystytään saamaan aikaiseksi, tulisi Koiviston mielestä lapsiryhmässä antaa jokaiselle lapselle aikaa toisten kanssa tutustumiselle, vuorovaikutukselle ja luottamuksellisille ihmissuhteille. Kasvattajan tulee olla myös saatavilla juuri silloin, kun lapsi häntä tarvitsee. Aikuisen pelkkä lähellä olo ei riitä, vaan hänen tulee olla henkisesti läsnä, havainnoida aktiivisesti tilanteita ja osoittaa omalla toiminnallaan olevansa kiinnostunut lapsen ajatuksista ja tekemisistä. Tutkimuksessa pystyttiin todentamaan liiallisen henkilöstön vaihtumisen aiheuttavan ongelmia lasten keskinäisille suhteille ja lasten pääsemiseen ryhmän tasapainoiseksi jäseneksi. Päivähoitohenkilöstön lapsituntemus on myös niitä oleellisia asioita, jotka vahvistavat lapsen itsetuntoa. Lapsen yksilöllinen havainnointi antaa pohjaa lasten tarpeiden, vahvuuksien ja kehittymistä vaativien asioiden tiedostamiseen. Huomionosoitukset päivittäin jokaiselle lapselle, myös yksilöllisesti, auttavat lapsen itsetunnon vahvistumista. Nämä tutkimuksessa esiin tulevat asiat toteutuvat varsin hyvin pienryhmäpedagogiikan mukaisessa kasvatustilassa ja koin Koiviston tekemän tutkimuksen vielä enemmän vahvistavan sen paikkansapitävyyttä.

Taina Kyrönlampi – Kylmäsen tutkimuksen, Arki lapsen kokemana (2007, 190, 193 – 194), päätarkoitus oli saada lapsia haastattelemaan selville heidän arjen kokemuksista. Tutkimuksessa tuotiin esille se, että lapsi pyrkii sopeutumaan aikuisten laatimaan rytmiin ja sopeuttamaan oman tahtonsa ja mieltymyksensä tähän. Tutkimuksen mukaan lapsen arjessa on tärkeää, että hän tietää ja tuntee asioiden ja tapahtumien järjestyksen, hän voi kokea vanhempien läsnäolon tarvittaessa esimerkiksi valokuvin, hän saa olla osallisena kiireettömässä arjessa ja leikkiä omaan tahtiin. Tutkimuksessa tuodaan julki myös omahoitajuuden merkitys lasten vanhempien ja henkilöstön välillä kasvatuskumppanuudessa ja omahoitajan ja lapsen tiiviissä suhteessa.

Eira Suhosen tutkimuksessa Varhais(erityis)kasvatusta tarvitsevan lapsen sopeutuminen päiväkotiryhmään (2009, 111) oleellisesti vaikuttaa kasvatushenkilöstön osallistuminen ja sitoutuminen lapsen tukemiseen ja hoitamiseen. Alle kolmevuotiaiden lasten toiminta on lyhytjänteistä ja omaehtoista ja he ovat erittäin riippuvaisia aikuisten toiminnasta. Tutkimuksen mukaan on erittäin olennaista lapsen sopeutumisessa ryhmään, että aikuis-

nen toimii kiinteässä suhteessa lapsen kanssa ja paneutuu erityislapsen suhteen vaalimiseen toisten lasten kanssa. Tutkimuksessa tämä onnistui vain integroidussa lapsiryhmässä, jossa erityistä tukea tarjottiin henkilöstön avulla monella eri tavalla.

Kristine From keskittyi tutkimuksessaan (2010, 113) erityislapsen pääsemiseen osalliseksi lapsiryhmää ja sen antamaa vertaistukea. Lasten vanhemmille on tärkeää, että heidän lapsensa saisivat olla aivan tavallisia lapsia toisten lasten joukossa. Fromin tutkimuksessa pystyttiin erilaisilla toiminnoilla vaikuttamaan myönteisesti erityislasten ryhmäytymiseen ja sopeutumiseen ryhmän jäsenenä. Oleellista oli erilaisten toimien, vuorovaikutuksen ja lapsen osallistumisen yhteen liittyminen ja moniulotteinen linkittyminen. Näistä yksi keino oli juuri pienryhmien käyttö toiminnassa.

Tutkielmissa, ”Sitä jaksaa paremmin” – Omahoitajuus päiväkodissa (2011), Omahoitajuus päiväkodissa (2010), Omahoitajuus päiväkodissa työntekijän näkökulmasta (2011), Omahoitajuus toimivaksi päiväkodissa (2010) ja Omahoitaja lapsen tukena? Lapsen ja hoitajan välisen vuorovaikutuskäytännön tarkastelua eri päivähoitomalleissa (2007) on jokaisessa tarkasteltu omahoitajuutta päiväkodeissa. Tutkielmista löytyi omahoitajuuden hyvinä puolina lasten hoidon aloituksessa eroahdistuksen lieventyminen, turvallisuuden ja luottamuksen lisääntymistä niin hoitolapsille kuin heidän vanhemmilleenkin, sekä omahoitajan lapsille antaman huomion ja tarpeisiin vastaamisen merkitys. Omahoitajan poissaolot ja vuorovaikutuksen vaikeus joidenkin vanhempien kanssa, olivat opinnäytteiden omahoitajuuteen löytyneitä kielteisiä puolia.

Vastaavasti teoksissa Pienryhmästä rohkeutta (2008), Pienryhmätoiminta Tulkkilan päiväkodissa (2011) ja Esikoululaisten pienryhmätoiminta Kauttulan päiväkodissa (2011) tarkasteltiin pienryhmätoimintaa. Niiden löydöksessä todettiin pienryhmien tukevan esimerkiksi arkojen, hiljaisten ja ujojen lasten toimintaa päiväkodissa. He rohkaistuivat toimimaan ja tuomaan itseään enemmän esille. Pienryhmien todettiin tukevan lasten kehitystä ja rauhoittavan päiväkotiarjen toimintaa.

Lisäksi tutustuin Lapsilähtöistä kasvatusta tarkastelemaan (2010) -tutkielmaan, jossa todettiin päiväkodin lapsilähtöisyyden perustuvan lasten ja aikuisten yhteiseen toimintaan ajatusten, ideoiden ja suunnitelmien pohjalta. Lasten näkemyksien ja ajatusten kuuntelu ja niiden kunnioitus ovat lapsilähtöisyyden perusta.

2.2 Opinnäytetyön tavoitteet ja tarkoitus

Olen törmännyt ennakkokäsityksiin ja haasteellisiksi koettuihin asioihin pienryhmäpedagogiikkaa kohtaan toimintamallin koulutushavaintojen lisäksi myös keskustellessani henkilöstön kanssa kasvatuskäytännön aloittamisesta sekä uudessa työpaikassani että organisaatioharjoitteluni päiväkodissa. Ajatus pienryhmäpedagogiikasta toimivana käytäntönä on aiheuttanut pohdintoja henkilöstön keskuudessa. Muutoksen mukanaan tuomat haasteet, tietämättömyys ja kokemusten jakamattomuus voivat olla osittain syynä näihin negatiivisiin käsityksiin, tunteisiin ja suhtautumisiin. Halusin tutkimuksella tuoda esille ja päivänvaloon ne asiat, joita ei kenties uskalleta tai ei ehkä osata aina esittää toiminnan alkaessa, mutta jotka saattavat kuitenkin henkilöstön mielissä liikkua ja vaikuttaa tehtäviin ratkaisuihin. Halusin ilmaista myös sen, ettei vääriä kysymyksiä, pohdintoja ja tunteita ole, vaan kaikki ovat oikeutettuja ja oikeita. Näin varhaiskasvatuksen toimintaa pystyttäisiin muokkaamaan, esimerkiksi pienryhmäpedagogiikan avulla, lapsilähtöisemmäksi toiminnaksi, jos vain siinä koetut haasteelliset asiat pystyttäisiin voittamaan. Toivoin haastattelujen ja kyselyjen avulla saavani selville myös riittävästi hyviä kokemuksia ja myönteistä suhtautumista pienryhmäpedagogiikkaa kohtaan, jotta kyseistä toimintamallia pystyttäisiin aluksi kokeilemaan ja myöhemmin myös onnistuneesti toteuttamaan.

Tutkimukseni lopulliseksi tutkimuskysymykseksi muokkautui seuraava kysymys:

Millaisia haasteita ja etuja pienryhmäpedagogiikan toteuttamiseen liittyy?

Jotta kaikki uudet toimintamallit saataisiin toteutumaan päiväkodin käytännöissä hyvin, se edellyttää suunnitelmallisuutta ja sitoutumista niin päivähoidon henkilöstön kuin johdoasemassakin olevien henkilöiden osalta. Valitettavasti todellisuudessa asiat eivät kuitenkaan aina toimi ja etene niin hyvin kuin niiden oletetaan toimivan. Tavoitteeni olikin helpottaa pienryhmäpedagogiikkaa suunnittelevien päiväkotien henkilöstön pohdintoja ja mietteitä toiminnan aloittamisen onnistumiseksi ja toimintakäytännön sopivuudeksi tuodessani esille heitä askarruttavia asioita.

Tutkielmani on ajankohtainen, sillä pienryhmien käyttäminen varhaiskasvatuksessa on kirjattu muun muassa Varhaiskasvatussuunnitelmien perusteisiin (2005, 17), Rovaniemen varhaiskasvatussuunnitelmaan (2012, 21), Esiopetuksen opetussuunnitelman perus-

teisiin (2010, 19), Rovaniemen kaupungin esi- ja perusopetuksen opetussuunnitelmaan (2011, 54) ja se on kirjattu ja ollaan kirjaamassa myös useiden yksiköiden varhaiskasvatussuunnitelmiin. Lisäksi se tulee esiintymään Rovaniemen kaupungin uudessa päivähoidon strategiassa. Näiden ohjaavien asiakirjojen myötä pienryhmätoiminta ei enää ole vapaaehtoinen kasvatuskäytäntö, vaan sitä kuuluu toteuttaa tulevaisuudessa kaikissa päiväkodeissamme. Siihen tullaanko pienryhmätoimintaan päiväkodeissa liittämään laajemmin myös pedagoginen ulottuvuus, voi vaikuttaa osaltaan myös oman opinnäytetyöni esiin saamat tulokset. Kasvatuskäytäntö otetaan käyttöön todennäköisesti vuosien 2012 ja 2013 aikana myös tutkielmassa mukana olleisiin haastattelupäiväkoteihinkin. Kyseisten päiväkotien johtajat toivoivat tekemieni haastattelujen, saatujen tulosten ja aloitetun keskustelun helpottavan ja auttavan päiväkotien henkilöstöä toiminnan aloittamisessa.

Vastikään käyttöön otetussa Rovaniemen kaupungin Varhaiskasvatussuunnitelmassa (2012, 21) tuodaan esiin pienryhmätoiminnan merkitys lapsen, ryhmän ja koko päiväkodin arjen toiminnassa. Pienryhmätoiminta koetaan tärkeäksi kasvattajan keinoksi lapsen havainnoimisessa ja yksilöllisessä huomioimisessa, sekä hänen kehityksen ja oppimisen tukemisessa. Rovaniemen Vasussa asetetaan suuri paino lasten ja aikuisten välisen vuorovaikutussuhteiden syntymiseen ja onnistumiseen, ja pienryhmätoiminnalla uskotaan vastattavan juuri näihin edellä mainittuihin tavoitteisiin.

2.3 Aineistonkeruumenetelmät

Tutkielmani eri vaiheita on oikeastaan vaikea erottaa kokonaan toisistaan. Aivan tarkkaa ajankohtaa sen alkamiselle en voi sanoa, sillä se on ollut mielessäni jo muutaman vuoden ja olen keskustellut aiheesta usealla työpaikalla keräten jo tuolloin mielipiteitä aiheesta. Sekä tutkimussuunnitelman että tutkimuskysymysten osalta olen joutunut muuttamaan tarkastelua ja pohtimaan katsontakantaa useaan kertaan, joten voidaan sanoa, että tutkimukseni on kokonaisuudessaan todella prosessin omainen, olen sekä edennyt että palannut takaisin aiheisiin useita kertoja. (Eskola & Suoranta 2008, 15 - 16.) Aloitin kuitenkin konkreettisen opinnäytetyöni kirjoittamisen saatuaani tutkimusluvan Rovaniemen kaupungin palvelupäälliköltä keväällä 2012.

Opinnäytetyöni aluksi minun tuli löytää aineistonkeruumenetelmät, joilla saisin vastaajat omalla pohdinnallaan ja vastauksillaan suorittamaan minun heille antamaa tehtävää ja roolia. Tutkimusmenetelmiksi ja -joukoiksi vahvistui näiden pohdintojen jälkeen ryhmähaastattelut päiväkotien henkilöstöille, jotka suunnittelivat aloittavansa pienryhmäpedagogiikan mukaista toimintamallia, sekä kyselyt niille päiväkodeille, jotka olivat jo pienryhmäpedagogiikan mukaista toimintamallia harjoittaneet. Koin ryhmähaastattelujen palvelevan minun opinnäytetyötäni, mutta myös samalla päiväkodin johtajien työntekijöilleen asettamaa roolia, jonka tarkoituksena ja tavoitteena olisi avata pienryhmäpedagogiikan käytännön toimintaratkaisujen ovia keskustelulle ja pohdinnalle. Samalla koin kyselyjen tukevan työntekijöiden pohdintaa oman toimintansa onnistumisesta. (Ruusu vuori & Tiittula 2005, 23.)

Ryhmähaastattelulla voi olla sekä hyviä että huonoja puolia. Ryhmä voi sekä toisaalta tukea keskustelijoita että hieman kahlita vastaajia. Ryhmän vahvat persoonat voivat olla pääsääntöisesti äänessä ja hiljaiset ja heikommat jättäytyä sivuun. Tiedostin tämän asian lähtiessäni vetämään haastatteluita ja siksi johdinkin niitä jonkin verran kohdentamalla kysymyksiä myös sellaisille henkilöille, joiden ei ehkä ollut helppoa kertoa mielipiteensä ryhmässä. Näin sain kaikilta mielipiteitä ja kokemuksia esiin. En kuitenkaan lähtenyt liikaa painostamaan heitä, vaan pyrin asettamaan kysymykset sellaisiksi, että niihin pystyi vastaamaan lyhyesti tai pidemmälti oman valinnan mukaan. (Eskola & Suoranta 2008, 96 - 97.) Koin kuitenkin ryhmähaastattelun tuovan mukanaan osaltaan enemmän yhteisöllistä ajattelua ja pohdintaa, kuin yksilöhaastattelu olisi tuonut. Toisen mielipide ja ajatus kirvoittivat myös muiden pohtimaan asiaa joko puhujan tai vastaavasti oman itsensä kannalta. Hirveän ristiriitaisia mielipiteitä ei yhdessäkään ryhmähaastattelussa ilmennyt, mutta kuitenkin riittävästi asioiden pohdintoja sekä negatiiviselta että positiiviselta kannalta. (Ruusu vuori & Nikander & Hyvärinen 2010, 215.) Minulla ei ollut vastaavanlaista tukemisen ja lisäkysymysten asettamisen mahdollisuutta kyselyissä, joten vastausten hajonta vahvuuksien, heikkouksien, mahdollisuuksien ja uhkien välillä oli suuri.

Ryhmähaastattelut

Pienryhmäpedagogiikasta keskustelu lähti aluksi käyntiin vapaasti 2012 kevään ja kesän aikana muutamassa päiväkodissa ja tämä herätti kiinnostukseni tutkimusjoukosta. Päiväkotien henkilökunnan mielenkiinto ja pohdinta pienryhmäpedagogiikasta sekä johtajien myönteisyys antoi sysäyksen lähestyä kyseisiä päiväkoteja pyytäen heitä mukaan ryhmähaastatteluihin (Liite 2 ja 3). Tutkimusjoukoksi valikoitui siis harkinnanvaraisella otannalla lopulta kaksi päiväkotia, jotka molemmat sijaitsevat Rovaniemen alueella ja ovat henkilökunnaltaan isokokoisia. Itse haastattelut toteutin puolistrukturoituna ryhmähaastatteluina saadakseni tutkimusyksiköissä aikaan samalla keskustelua.

Toisesta päiväkodista yhteen ryhmähaastatteluun osallistui viiden henkilön joukko viidestä eri lapsiryhmästä. Ison päiväkodin ryhmähaastattelu oli helpointa järjestää yhdellä tapaamisella, johon olin pyytänyt ryhmiä valitsemaan tiimistään yhden henkilön. Olin asettanut tavoitteekseni tehdä kyseisen haastattelun kesällä 2012, mutta äänityslaitteen saamisen viivästymisen johdosta osa työntekijöistä oli kuitenkin ehtinyt aloittaa jo kesälomansa, joten haastattelu toteutuikin vasta syyskuussa 2012. Toinen ryhmähaastattelu päiväkoti olikin oma päiväkotini, jossa työskentelen tällä hetkellä. Esimieheni tuella sain tehdä haastattelut jokaisessa ryhmässä ja niihin osallistuikin aina lähes koko tiimi. Syys- ja tammikuun aikana toteutettuihin ryhmähaastatteluihin osallistui kahdeksan ryhmää. Haastattelijoukossa oli mukana lastentarhanopettajia, lastenhoitajia ja avustajia. Ryhmähaastatteluihin osallistui kahdesta päiväkodista yhteensä 28 työntekijää. Seuraavassa taulukossa on kooste ryhmähaastatteluihin ja kyselyihin osallistuneista.

Taulukko 1. Ryhmähaastatteluihin ja kyselyihin osallistuneet.

RYHMÄHAASTATTELUT	KYSELYT
1. Päiväkoti: 1 ryhmä 5 henkilöä (syyskuu 2012)	1. Päiväkoti: vastauksia 6 (syksy 2012)
2. Päiväkoti: 8 ryhmää 23 henkilöä (syyskuu – tammikuu 2012 – 2013)	2. Päiväkoti: vastauksia 8 (syksy 2012)
	3. Päiväkoti: vastauksia 14 (syksy 2012)
	4. Ryhmäperhepäivähoito: vastauksia 1 (syksy 2012)
Yhteensä ryhmähaastateltuja: 28	Yhteensä vastauksia: 29

Puolistrukturoituihin teemahaastatteluihin laadin kysymykset etukäteen paperille (Liite 4), mutta haastattelujen kuluessa muokkasin niiden muotoja ja järjestystä tarpeen mukaan. Joissakin haastatteluissa asiat lähtivät elämään aivan omaa tahtia, mutta toisissa jouduin turvautumaan enemmän valmiisiin kysymyksiin. Samat teemat käytiin kuitenkin läpi jokaisessa haastattelussa. (Ruusuvuori & Tiittula 2005, 11.) Haastattelijana pyrin myös saamaan haastattelun tunnelman sellaiseksi, että osallistujat pystyivät vapautuneesti tuomaan mielipiteitään esiin ja joskus minun tuli hieman kannustamaa ja houkutella henkilöitä avautumaan aiheesta (Valtonen 2005, 223). Haastatteluiden nauhoittaminen antoi minulle mahdollisuuden keskittyä sekä kysymysten esittämiseen että vastausten kuuntelemiseen ja tarvittaessa vastakysymysten esittämiseen eikä asioiden kirjoittaminen sillä hetkellä häirinnyt tätä tapahtumaa.

Itse ryhmähaastattelujen toteutuminen oli todella mielenkiintoinen. Jokaisen ryhmän kokoontumisen yhteydessä pyysin aluksi lupaa nauhoitukselle ja sen jälkeen kerroin opinnäytetyöni aiheen ja ryhmähaastattelun merkityksen. Tämän jälkeen kysyin haastateltavien osallistumisesta pienryhmäpedagogiikan koulutuksiin. Sen perusteella pysyimme aloittamaan keskustelun joko heti tai aluksi kertoen pienryhmäpedagogiikasta, mikäli koulutuksia ei ollut kaikkien osalta käyty. Ryhmähaastattelut jakautuivat sekä etuihin että haasteisiin. Haastattelujen yhteydessä pilkoin kysymykset vielä tarkempiin osa-alueisiin, saadakseni haastateltavilta tarkempia mielipiteitä ja kannanottoja. Annoin haastateltavien keskustella aiheesta vapaasti omaa tahtia, mikäli se luonnistui heiltä helposti, mutta tarvittaessa esitin lisäkysymyksiä tai ohjasin keskustelua oikeaan suuntaan. Annoin heidän käydä myös tarvitsemaansa pohdintaa oman ryhmän toiminnan osalta en rajoittanut sitä, vaikka haastateltavat olisivatkin käyneet keskustelua lasten nimiä tai tiettyjä tilanteita mainiten. En kuitenkaan kirjannut itselleni ylös näitä tietoja äänityksiä läpi käydessäni. Oleellisinta oli kirjata ylös vain opinnäytetyöni tutkimuskysymyksiin liittyvät mielipiteet, kannanotot ja kokemukset.

Ryhmähaastattelut saivat mielestäni aikaan ryhmien henkilökunnan keskuudessa todella pohtivaa keskustelua, josta oli hyötyä myös minun tietojeni keräämisen lisäksi tiimin oman toiminnan kannalta. Lisäksi ryhmähaastattelut avasivat koko päiväkodin toiminnan kannalta pienryhmäpedagogiikan lähestymisen ja mahdollisen toiminnallisen käyttöönottamisen. Haastatteluiden merkitys nousikin tässä esiin juuri tarjoten tärkeän vuorovaikutuksen merkityksen niin minulle, henkilökunnalle kuin johtajillekin. (Eskola &

Suoranta 2008, 85.) Tämä onnistui ehkä parhaiten päiväkodissa, josta osallistui lähes koko henkilökunta aiheen käsittelyyn. Kokemuksesta tiedän, että aina kun jonkin aiheen käsittelyyn osallistuu mahdollisimman paljon henkilöstöä, sen edut saadaan paremmin käyttöön.

Joidenkin ryhmähaastattelujen odotukset ja tarkoitus saattoivat olla henkilöstön osalta erilaiset, kuin minulla. Se kävi ilmi haastatteluiden aikana. Osa haastattelijoista luuli minun tekevän näitä haastatteluja sen vuoksi, että olisin saanut heitä toteuttamaan omahoitajuutta tai pienryhmätoimintaa ja osa taas oletti saavansa runsaasti tietoa ja käytännön kokemuksia minulta itseltäni. Kerroin näihin odotuksiin ja ennakkokäsityksiin sen, ettei tarkoitukseni ollut ohjata ketään toimintamallin toteuttamisessa, mutta kylläkin tarvittaessa kerroin pienryhmäpedagogiikan toiminnasta, mikäli se auttoi mielipiteiden esilletulossa. En siis ollut vastauksia antamassa, vaan niitä heiltä keräämässä.

Osittain näistäkin syistä ryhmähaastattelujen kysymykset osoittautuivat haastaviksi, mutta toisaalta taas pohdintoja hyvin esille nostaviksi. Vastauksissa näkyi kuitenkin hienoinen epävarmuus ja epäily, johtuen ehkä juuri toimintamallin kokemattomuudesta. Minun oli kuitenkin helppo tukea ja täsmentää lisäkysymyksillä tai johdannolla kyseisiä asioita, saaden haastateltavat pohtimaan asioita sekä myönteiseltä että kielteiseltä kannalta. Vuorovaikutus oli erittäin antoisaa ja haastattelujen merkitys vahva kaikkien kannalta.

Kyselyt

Aineistonkeruumenetelmänä valitsin haastatteluiden lisäksi myös kyselyt päiväkodeissa, joissa pienryhmätoimintaa oli käytännössä toteutettu jo muutamia vuosia. Tavoitteeni oli tällä ratkaisulla saada vastauksia ryhmähaastatteluista esiin nousseisiin kysymyksiin ja pohdintoihin ja seurata samalla pienryhmäpedagogiikan kokemuksen mukanaan tuomaa vaihtelua ja painotusta vastauksissa. Tämä osaltaan näyttäisi, ovatko saadut vastaukset ja mielipiteet erilaisia ennen ja jälkeen pienryhmätoimintaa. Etsin pienryhmäpedagogiikkaa toteuttaneita päiväkoteja Rovaniemen Peda.net - sivustolta ja keskustelin myös aiheesta oman esimieheni kanssa. Lähestyin kahta päiväkodin johtajaa sähköpostin välityksellä (Liite 5), joiden alaisuudessa toimi useampia päivähoitoyksiköitä. Vas-

taajiksi lupautui kolme päiväkotia ja yksi ryhmäperhepäivähoitoyksikkö, joissa henkilöstöä oli yhteensä 58. (Pahkinen 2012, 236 – 237.)

Kyselykaavakkeita palautui täytettynä yhteensä 29 (ks. Taulukko 1.). Kyselyn vastausprosentti nousi ennakoarvailujani isommaksi. Olin itse osallistunut aikaisemmin opinäytetyökyselyyn päiväkodissamme ja tuolloin osallistumisprosentti jäi reilusti alhaisemmaksi. Tästä syystä en asettanut tavoitteita kyselyyn osallistuvista todellisuudessa kovinkaan suureksi. Ilokseni sain kuitenkin todeta vastausprosentin olevan peräti 50 %. Tähän olinkin pyrkinyt tietoisesti vaikuttamaan sekä keskustelullani henkilöstön edustajien kanssa kyselykaavakkeita viedessäni että kirjoittamalla saatekirjeellä (Liite 6).

Kirjallisiin kyselyihin (Liite 7) valitsin sekä monivalinta- että avokysymyksiä. Nämä antoivat minulle tietoa sekä vastaajista että heidän mielipiteistään. Minun oli mielestäni tärkeää tietää muun muassa toimiko vastaaja omahoitajana pienryhmässä, sillä se saattaisi vaikuttaa vastattuihin mielipiteisiin. Vein kyselyt henkilökohtaisesti yksikköihin, joissa ne toteutettiin. Kyselykaavakkeiden viemisen yhteydessä osallistuin muutaman yksikön viikkopalaveriin ja sain näin pohjustaa opinnäytetyöhöni liittyvää kyselyä ja esittää nöyrän pyyntöni kaikille osallistua siihen.

Kyselyihin vastaamiselle annoin palautusaikaa kaksi viikkoa ja tämä aika onnistui yhtä yksikköä lukuun ottamatta. Heille jatkoin vastausaikaa, sillä toivoin saavani enemmän vastaajia, joka osoittautuikin hyväksi ratkaisuksi. Osalle vastaajista oli jo aikaisemminkin kohdennettu opinnäytetyön kysely vastaavasta aiheesta, jonka pelkäsin aluksi karsivan vastaajien määrää. Mutta saadessani kyseisen yksikön vastaukset, niiden määrä oli lähellä vastaavaa kuin toisissa yksiköissä. Sekoitin heti kyselyjen vastauskirjekuoret vastaaviin toisten yksiköiden kuoriin, jotteivät vastaajat erottuisi yksiköittäin. Tällä halusin taata sen, etten erottaisi vastaajien yksiköitä, sillä ei ollut merkitystä itse opinnäytetyöni kannalta. Suurin osa vastauksista oli erittäin pohdittuja, kantaa ottavia, laaja-alaisella ja rikkaalla sanavarastolla kirjoitettuja, vain muutamia vastauksiin oli kirjattu yksittäisiä sanoja esimerkiksi kyllä tai ei.

2.4 Tutkimusstrategia

Valitsin tutkimusstrategiakseni triangulaation, sillä se toi mahdollisuuden yhdistää sekä kvalitatiivisen että kvantitatiivisen tutkielman tekemisen ja analyysin keinon (Eskola & Suoranta 2008, 68). Opinnäytetyössäni yhdistyy ryhmähaastattelujen avulla kvalitatiivinen ja kirjallisten kyselyjen mukaan tuoma kvantitatiivinen tutkimusasetelma.

Vaikka tutkijalla olisikin mielenkiinto ja innostus tutkittavien asioiden positiiviseen tulokseen, hän ei saa asennoitua siihen, että poimii vastauksista vain kyseisiä asioita. Tutkijan tulee antaa tutkimukselle ja siitä saaduille tuloksille tilaa tulla esiin, eikä rajata niitä etukäteen tietynlaiseen muottiin. (Eskola & Suoranta 2008, 19 – 20.)

Laadulliseen eli kvalitatiiviseen tutkimukseen ja tutkielmien tekemiseen liittyy olennaisesti tietojen, mielipiteiden ja kokemusten kerääminen suoraan ihmisiltä, heidän aidoista tilanteista ja toimintaympäristöistä. Laadullisissa tutkimuksissa on tarkoituksena tuoda esiin siihen osallistuneiden henkilöiden mielipiteitä ja kokemuksia sellaisena, kuin he itse sen esittävät. Tutkija ei saa olla se henkilö, joka toisi yksinään esille ne asiat, mitkä ovat hänen mielestään tärkeitä. Hänen avullaan tutkielmaan osallistuneiden erilaiset jopa odottamattomat ja ennenkuulumattomatkin asiat saavat mahdollisuuden tulla julki. Laadulliseen tutkielmaan valitaan tutkimusjoukko tarkoituksenmukaisesti, jotta tutkijan toivomat tiedot tulisivat esiin, mutta itse tutkimussuunnitelma voi elää ja muovautua tutkimuksen tekemisen aikana. (Hirsijärvi & Remes & Sajavaara 2009, 164.) Laadullisen tutkielman aineiston keräämiseen voi käyttää esimerkiksi yksilö- ja ryhmähaastatteluja (Eskola & Suoranta 2008, 85, 94).

Määrällisen eli kvalitatiivisen tutkielman tarkoituksena taas on saada pieneltä osajoukolta tutkitusta tiedosta yksityiskohtaisia tilastotietoja, kun ei ole mahdollista kysyä sitä koko aiheeseen liittyvältä ihmisjoukolta (Pahkinen 2012, 11). Kyseinen osajoukko on tässä tutkielmassani neljä varhaiskasvatuksen yksikköä, koska olisi ollut todella suuri työ kysyä opinnäytetyöni koskevia kysymyksiä koko varhaiskasvatuksen henkilöstöltä. Kyselyllä minulla oli mahdollisuus tuoda esiin pienryhmäpedagogiikan teemojen avulla henkilöstön pienryhmäpedagogiikan kokeilujen määrällisiä painotuksia koskien haasteita ja etuja.

Tutkielmani laadullisen osion myötä toivoin saavani selville sekä työntekijöiden henkilökohtaisia mielteitä että samalla itse oppivani pienryhmäpedagogiikan niin hyväksi koetuista kuin haasteellisistakin tilanteista ja toiminnoista. Pienryhmäpedagogiikan mukaisen toiminnan tulisi olla päiväkodin henkilöstölle hyvä keino tukea varhaiskasvatuksen piirissä olevia lapsia ja ennen kaikkea käytännön keino, jotta suurien lapsiryhmien haasteellisiksi koetut tilanteet pystyttäisiin muuttamaan enemmän lapsista lähteväksi toiminnaksi ja heidän hyvinvointiaan parantavaksi. Mikäli näin ei olisi ja kasvatuskäytäntö osoittautuisi liian haasteelliseksi toteuttaa, sekin asia olisi hyvä tulla esiin kyseistä toimintaa suunnitteleville.

Kyselykaavakkeeni kysymykset olivat erittäin lähellä ryhmähaastatteluissa esittämiäni kysymyksiä. Tämä asetelma toi mahdollisuuden myös kahden aineiston laadulliseen vertailuun. Laadullinen tieto nousee esiin muun muassa asettamieni teemallisten avokysymysten osalta, sillä niihin henkilöstö vastasi vapaasti kirjoittaen. Lisäksi kyselyistä selviää myös määrällistä tietoa. Määrällinen tiedon tärkeys nousi esiin siitä, kun halusin haasteiden ja etujen kannatusten määrän tietoon, jotta samalla selviäisi niiden tärkeysjärjestys. Kyselykaavakkeiden avulla sain hyvän vastaajamäärän helposti, kun taas vastaavaan vastausmäärään pääsemiseksi ryhmähaastattelut olisivat kestäneet suhteettoman kauan.

2.5 Analyysi menetelmän kuvaus

Aloitin opinnäytetyöni haastatteluaineiston luokittelun ja alustavan analyysin tekemisen välittömästi ensimmäisestä ryhmähaastattelusta lähtien. Kuuntelin nauhoitukset heti samana päivänä ja kirjoitin itselleni ylös jokaisen haastattelussa esiin tulleen lauseen ja mielipiteen eräänlaiseen päiväkirjaan. Koin, että minun on helpointa tehdä luokittelua näin jokaisen haastattelun jälkeen, jotta lopullinen työmäärä yhdeksän ryhmähaastattelun jälkeen ei olisi liian suuri ja varsinaista analyysiä ennen tehtävä aineiston luokittelu kulkisi kokoajan työn rinnalla. En kuitenkaan kirjoittanut asioita ylös sanasta sanaan (litteroinut), sillä koin tarpeelliseksi asiaksi kirjata ylös ne tärkeimmät ja opinnäytetyön tutkimuskysymyksiin oleellisesti vastaavat ajatukset ja mielipiteet. Ylöskirjaamisen yhteydessä merkitsin myös opinnäytetyön päiväkirjan sivujen reunoihin erilaisia mer-

kintöjä (+, -), jotka helpottivat minua luokitteluvaiheessa kokoamaan asioita aluksi kahteen osaan haasteisiin ja etuihin ja myöhemmin tavoitteeni oli jakaa ne vielä pienempiin osiin (Ruusuvaori ym. 2010, 11 – 14).

Tämä suunnitelma osoittautui kuitenkin hieman vaikeaksi toteuttaa, sillä mielipiteitä oli vaikea jakaa tiukasti vahvuuksiin/mahdollisuuksiin ja heikkouksiin/uhkiin, kuten olin ajatellut. Mielipiteet ja kannanotot vaihtelivat sekä ryhmien että päiväkotien välillä. Jokin aihe koettiin toisessa haastattelussa uhkaksi ja toisessa vain heikkoudeksi. Siksi oli helpompaa jakaa haastatteluista keräämä aineisto aihealueisiin eli teemoihin. Niitä olivat omahoitajuus, tiimityö, lapsilähtöisyys ja pienryhmät ja niistä nousi esiin haasteet ja edut. Analyysin tarkoituksena on juuri saada aineisto selkeämpään ja tiiviimpään muotoon (Eskola & Suoranta 2008, 137, 174). Mielestäni tällä tavalla se oli lopulta siten mahdollista ja helpompaakin. Samojen teemojen löytyminen molemmista aineistonkeruumenetelmistä helpotti niiden vertailua ja lopputulosten löytymistä.

Saamani aineisto ei vastannut täysin ennakko-oletuksiani, toisaalta se oli positiivinen yllätys (Ruusuvaori ym. 2010, 14). Koen tämän johtuvan siitä, että aikaisemmat vapaat keskustelut pienryhmäpedagogiikasta erilaisissa ympäristöissä olivat kytkeytyneet tarkemmin yksittäisten tilanteiden pohdintoihin, kun taas haastatteluiden ja kyselyjen osallistujat pohtivat asioita paljon syvällisemmin ja laajemmin. Niistä näki, että asiaa oli käsitelty päiväkodeissa ja aihe ei ollut enää niin vieras.

3 PIENRYHMÄPEDAGOGIIKAN KÄSITTEELLINEN VIITEKEHYS

Sanana pienryhmäpedagogiikkaa ei ole käytetty varhaiskasvatuksessa kovinkaan pitkään. Tutumpia sanoja ja käsitteitä, jotka liittyvät oleellisesti aiheeseen, ovat pedagogiikka, pienryhmä, lapsilähtöisyys, omahoitajuus ja tiimityö. Tulen tässä opinnäytetyöni osiossa tarkastelemaan näitä käsitteitä ja merkitystä peilaten niitä pienryhmäpedagogiikan viitekehukseen. Näiden avulla voidaan havaita todellisuudessa pienryhmäpedagogiikan kuuluvan käytännössä oleellisesti varhaiskasvatukseen, siitä erottumatta mitenkään erityisenä omana osuutena. Varhaiskasvatuksessa käytävät pohdinnat, keskustelut, uudistukset ja käytännön toiminta tulisikin linkittyä vahvasti toisiinsa kokonaisuudeksi, eikä erottua liikaa erillisiksi osioiksi. Näin saadut hyvät uudet kokemukset tulisi hyödynnettyä yhtenäisesti henkilöstön keskuudessa lasten hyväksi.

Varhaiskasvatus on suunnitelmallista toimintaa, jossa käytännön tekeminen pienten lasten parissa vuorovaikutuksen, hoivan, kasvatuksen ja opetuksen kautta muodostaa lapsen arjen. Varhaiskasvatuksen perusta koostuu arjen pienistä ja suurista valinnoista ja sen päämäärä on lapsen tasapainoinen hyvinvointi. Varhaiskasvatus on lasten vanhempien ja häntä hoitavien aikuisten yhteistyötä, jossa tulisi yhdistyä samat arvot, periaatteet, käsitykset ja tavoitteet, jotta lasta pystyttäisiin tukemaan parhaalla mahdollisella tavalla. (Mikkola & Nivalainen 2009, 25; katso myös Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 11; Lastentarhanopettajaliiton varhaiskasvatusesite, 3.) Pienryhmäpedagogiikan ja muiden kasvatustyylien tulee päästä näihin tavoitteisiin, mikäli ne valitaan päiväkotiin pedagogiseksi linjaksi.

Pienryhmäpedagogiikka on kuitenkin alkanut hiljalleen tulla tutummaksi varhaiskasvatuksen henkilöstön keskuudessa Petteri Mikkolan ja Kirsi Nivalaisen koulutusten ja aiheeseen liittyvien kirjojen julkaisujen myötä. Tarkasteltaessa pienryhmäpedagogiikkaa siinä voidaan sekä erottaa että yhdistää käsitteet pienryhmä ja pedagogiikka. Usein varhaiskasvatuksen henkilöstön keskuudessa puhutaankin, ettei pienryhmäpedagogiikka ole sinänsä mitään uutta, sillä pienryhmätoimintaa on harjoitettu muun muassa päiväkodeissa jo useita vuosia. Siksi on hyvä tuoda esiin pienryhmäpedagogiikkaan oleellisesti liittyviä asioita ja toimintaa, jotka liittyvät tutuksi tulleen pienryhmän pedagogiikaksi asti.

3.1 Pedagogiset ratkaisut

Pedagogiikka tuo varhaiskasvatukseen mukaan kasvatusopin ja määritelmät siitä, millaista on hyvä varhaiskasvatus. Varhaiskasvatuksen pedagogiikassa tulee yhdistyä niin lapsen yksilöllisyys kuin yhteisöllinenkin toimijuus, niitä ei voi erottaa toisistaan, vaan ne luovat yhtenäisen kokonaisuuden, joka kasvattajien tulisi ottaa huomioon. (Hujala & Turja 2011, 13.) Valtakunnallisesti laaditut määrittelyt ja toiminnan tavoitteet varhaiskasvatukselle antavat vahvat määritteet, mutta väljät puitteet niiden toteuttamiselle ja jokainen yksikkö valitsee, kuinka näitä tavoitteita omassa pedagogiikassaan toteuttaa.

Yksikön ja ryhmän valitessa käytäntömalliksi pienryhmäpedagogiikan, sen pedagogiikan tulee näkyä ja erottua muun muassa päivittäisten toimintojen suunnittelussa, järjestelyissä ja organisoinnissa sekä työvuorojen laadinnassa. Tuolloin esimerkiksi toiminnallisina ratkaisuna suuret ryhmät jakautuvat pienryhmiin, jotta lapsille löytyisi turvalliset puitteet toimia ja helpompi toteuttaa omia tarpeitaan, halujaan ja vuorovaikutusta toisiin lapsiin. Päiväkodin järjestelyissä huomioidaan muun muassa pienryhmien siirtymätilanteet, ruokailut ja ulkoilut. Organisoinnissa vastaavasti työvuorot jaetaan niin, että työntekijät ovat työpaikalla juuri silloin, kun lapset heitä eniten tarvitsevat. Jokainen työntekijä pystyy mahdollistamaan läsnä olollaan mahdollisimman tasaisen ja rauhallisen toiminnan. On tärkeää, että jokainen ryhmän työntekijä ja tiimin jäsen sitoutuu valittuihin pedagogisiin linjauksiin, sillä sen pohjalta koko toiminta ja toimintaympäristön muokkaaminen lähtee onnistuneesti etenemään. Henkilöstön tulee käydä keskustelua ja ryhmän linjausten osalta, jotta jokainen tiedostaa, mihin sitoutuu ja, mitä heiltä työssä odotetaan. (Mikkola & Nivalainen 2009, 25, 31 – 33, 35.)

Vaikka pienryhmäpedagogiikassa puhutaan pienryhmistä ja omahoitajuudesta, ei kuitenkaan pidä ajatella henkilöstön toimivan vain yksinään ja yksin suunnitellen. Jokaisella työntekijällä tulee olla oman tiimin tuki arjen toiminnoissa, koko päiväkodin henkilöstön apu käytettävänä ja ennen kaikkea päiväkodin johtajan esimiehenä ottama vastuu työyhteisön pedagogisesta määrittelystä. Tämän koko päiväkodin pedagogisen linjauksen määrittelyn jälkeen, Mikkolan ja Nivalaisen mukaan (2009, 26), henkilöstöllä tulee olla tiedossa, mitä konkreettisia asioita heiltä odotetaan ja toisaalta myös vaaditaan. Johtaja ottaa siis päävastuun, mutta tämän jälkeen hänellä on oikeus myös odottaa, että yksikön jokainen työntekijä huolehtii omalta osaltaan linjausten toteuttamisen, niistä

selviytymisen ja sitoutumisen. Johtaja ottaa vastuun siitä, että pedagogiikkaa pystytään arjen toiminnoissa toteuttamaan ja hän mahdollistaa ajan pedagogiikan suunnittelulle ja kehittämiselle. Johtaja ei kuitenkaan toimi yksin valvoessaan ja ohjatesaan pedagogiikan toteutumista. Myös henkilöstö antaa omalla toiminnallaan tuen johtajan työlle ja vahvistaa näin päiväkodin yhtenäisyyttä.

Päiväkodin pedagogiikan määräytyminen ja sen pohjalta käytännön toiminnan ratkaisut tulee lähteä aluksi arvojen ja yhteisten kasvatuskäytännöiden pohdinnasta ja ylös kirjaimisesta. Arvojen toteutuksessa huomioidaan pedagoginen linjaus, joista esimerkkinä voisi olla turvallisuus ja kiireettömyys. Tuolloin sekä toimintaympäristön puitteet ovat kunnossa ja päiväkodin ilmapiiri tuo lapselle tunteen että hän on arvostettu ja hyväksyty. Jokainen varhaiskasvatuksen yksikkö laatii itselleen Varhaiskasvatussuunnitelman, jonka pohjalle myös erillisten ryhmien toiminta jakautuu. Varhaiskasvatussuunnitelmaan laaditaan konkreettisesti ne asiat, miten kussakin yksikössä varhaiskasvatusta toteutetaan ja miten siellä hyvä varhaiskasvatus ymmärretään. Näiden laadinta tulee olla niin selkeä, että jokainen yksikön työntekijä pystyy kysyttäessä kertomaan, mitkä ovat meidän päiväkotimme hyvän varhaiskasvatuksen arvot ja kasvatuskäytännöt. (Mikkola & Nivalainen 2009, 27 - 28.)

Olen tuonut esiin pienryhmäpedagogiikan hyvät pedagogiset ratkaisut ja mallit. Välttämättä näitä ei kuitenkaan aina käytännössä saavuteta. Vaikka pienryhmäpedagogiikka onkin valittu toimintamalliksi, sitä ei välttämättä osata aina toteuttaa ja sen valintoja perustella. Pienryhmissä voidaan toimia, mutta niiden antamaa mahdollisuutta ei aina välttämättä osata toteuttaa. Kaikkea vanhaa ja opittua ei tarvitse varhaiskasvatuksessa heittää pois, vaan muokata pienryhmille sopivaksi. Aikaisemmin käytössä olleet musiikki-, askartelu-, liikunta- ja taidekasvatustuokiot ovat toiminnoiltaan aivan käyttökelpoisia, kunhan niiden sisältöön ja toiminnallisiin ratkaisuihin huomioidaan lasten tarpeet, kiinnostuksen kohteet ja ryhmän rakenne. Toiminnan tulee olla myös suunniteltua, sillä ainoastaan sen kautta toiminta on tavoitteellista ja monipuolista, sekä sen onnistumista pystytään tarkastelemaan kriittisesti. (Mikkola & Nivalainen 2009, 29; ks. myös Kalliala 2012, 76 – 78.)

3.2 Pienryhmätoiminta

Lapsen siirtyessä kotihoidosta päiväkotiin hän joutuu tutustumaan uuteen yhteisöön, sen toisiin lapsiin ja aikuisiin. Lapsi on tässä uudessa ympäristössä sekä yksilö että myös ryhmän jäsen ja se tuo mukanaan lapselle uusia haasteita. Hän pyrkii päiväkotiryhmässään toteuttamaan omia halujaan ja tarpeitaan, mutta joutuu myös kilpailemaan toisten lasten kanssa heidän samanlaisten tarpeiden rinnalla. Lapsen leikit, toiminnat ja vuorovaikutus ovat osallisuudessa toisten lasten, mutta myös päiväkodissa toimivien aikuisten kanssa. Nämä antavat pohjaa lapsen kehittymiselle ja hänen omien halujen, mielenkiinnon ja toimintojen muovautumiselle. Tämä pohja on toisaalta hyvää harjoitusta elämälle, mutta myös aika vaativaa ja vaikeaa pienelle lapselle. Jotta hän onnistuisi siinä mahdollisimman hyvin, tulee hänen lähellään toimia omien vanhempien rinnalla turvallisesti ja riittävästi myös rajoja asettavat päiväkodin ihmiset. Pienen lapsen luottamus rakentuu hiljalleen vuorovaikutussuhteissa toisiin ihmisiin. Pohjaa vuorovaikutukselle rakentaa aluksi lapsen ”ensisijainen tarve saada kiintyä ensin yhteen aikuiseen ja vasta sen jälkeen useampaan aikuiseen”. (Mikkola & Nivalainen 2009, 19 – 21.) Pienryhmäpedagogiikan mukainen toiminta tarjoaa juuri tällaisen turvallisen kiintymyssuhteen omahoitaja mallin avulla.

Varhaiskasvatuksen tulisi siis tukea jokaista lasta, heidän tarvitsemillaan keinoilla ja jokaisen tarpeet huomioiden. Mikäli päiväkotitoiminnassa toteutetaan suuria lapsiryhmiä, ne eivät tue lapsen yksilöllistä huomioimista ja sen myötä hänen kehitystään riittävästi. On tärkeää, että lapsi pystyy toisinaan leikkimään ja toimimaan päiväkodissa rauhallisessa ympäristössä ja vaikka halutessaan aivan yksinkin. Lapsen kannalta haasteelliset tilanteet, suuret lapsiryhmät ja kamppailut leluista ja leikkitiloista saattavat aiheuttaa kuitenkin osalle lapsista ”kestostressiä”, kuten Taina Kyrönlampi – Kylmänen asian ilmaisee. (2010, 146.) Pienryhmäpedagogiikan avulla lapsilähtöisessä toiminnassa meidän tulee pohtia, millainen tunne lapselle näistä kokemuksista jää sekä muokata toimintaa siten, että myös rauhallisuutta kaipaavat lapset pystyttäisiin paremmin huomioimaan. Aikuisen tehtävä on juuri päiväkotipäivän aikana vähentää stressin aiheuttajia, johon pyritään esimerkiksi pienryhmätoiminnan avulla.

Pienryhmäpedagogiikan toiminnallisena ratkaisuna ovat pienryhmät. Kiinteillä pienryhmillä, heti toiminnan alussa on koettu hyvänä puolena mahdollistuvan lapsen pääsy

sisälle omaan ryhmäänsä, oppia tunnistamaan ja tutustumaan oman ryhmänsä toisiin lapsiin ja ryhmän omahoitajaan. Pienryhmään kuulumisen antaa hyvän pohjan myöhemmin myös liittymiseen isompaan ryhmään eli omaan päiväkotiryhmään. Päivän aikana pienryhmät toimivat vain osan aikaa, mikä ei siten rajoita ja estä lasta tutustumasta myös muiden pienryhmien lapsiin. Näin mahdollistuvat lapsen ystävyysuhteet ja vuorovaikutus myös muiden lasten ja aikuisten kanssa yli pienryhmien. Pienryhmien rakentuminen ja omahoitajan valinta määräytyy muun muassa lasten mahdollisten erityistarpeiden ja iän mukaan. (Mikkola & Nivalainen 2009, 34.)

Pienryhmätoiminnan mukaantulo varhaiskasvatukseen on ollut vastaus koettuihin suurten lapsiryhmien ongelmiin. Lapsi saa pienemmässä ryhmässä osakseen huomiota osallistuessaan toimintaan yhdessä toisten lasten kanssa eikä hänen tarvitsisi vaatia sitä negatiivisella käyttäytymisellä. Lasten turvallisuus ja itsetunto vahvistuu toimiessaan tutujen lasten ja saatavilla olevan aikuisen lähellä (Koivisto 2007, 125). Lisäksi pienessä ryhmässä aikuisen on helpompi reagoida eri tilanteissa ennakoivasti ennen kuin tilanteet pääsevät esimerkiksi kärjistymään. Pienissä ryhmissä aikuinen pystyy antamaan huomiota myös yksilöllisesti sitä tarvitsevalle ja hänellekin, joka ei yleensä itse sitä pyri saamaan. Hiljaiset ja aratkin lapset tulevat huomioiduksi paremmin pienryhmissä kuin suurissa. Näiden positiivisten asioiden aikaan saaminen päiväkodeissa luo hyvän mahdollisuuden myös myöhemmälle elämälle niin koulumaailmassa kuin työelämässäkin. Pienryhmäpedagogiikan mukaisissa pienryhmissä ryhmä pysyy samana mahdollisimman pitkään, jotta lapset pystyisivät sisäistämään oman ryhmänsä ja tutustumaan hyvin sen jäseniin ja omahoitajaan. Lasten jakaminen pienempiin ryhmiin sekä auttaa lapsia hallitsemaan omaa toimintaansa ryhmän jäsenenä että sallii hänen tulla omana yksilönä huomatuksi tutun aikuisen tukemana. (Mikkola & Nivalainen 2009, 31 – 32.)

Varhaiskasvatus on laajentunut ja uudistumisessaan lasten hyvinvointia on lähdetty tarkastelemaan eriltä suunnilta kuin aikaisemmin. Tämä tarkoittaa sitä, että aikaisemmin vallalla ollut aikuisjohtoinen ja -lähtöinen toiminta on pikkuhiljaa alkanut syrjäytyä lapsilähtöisyyden ja lapsista lähtevän toiminnan muokkaamisen tieltä. Behavioristinen oppimiskäsitys on väistynyt ja konstruktivismi on löytänyt paikkansa, jolloin lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen tukemisessa otetaan huomioon koko lapsen sosiaalinen ympäristönsä ja se kulttuuri, jossa hän elää. Tämä oppimiskäsitys pitää tärkeänä muun muassa varhaiskasvattajien toimintaa lapsilähtöisesti, lapsen ja lapsiryhmän havainnoin-

tia ja arviointia, sekä oppimisen ja toiminnan suunnittelua. Yhteistyö lasta kasvattavien ja opettavien aikuisten välillä tulee tapahtua yhteistyössä, perhe- ja lapsilähtöisesti. Vanhemmat ovat lapsen pääsääntöiset kasvattajat, mutta esimerkiksi päiväkodin työntekijät toimivat ammattikasvattajina vanhempien tukena ja he vastaavat siitä, että lait ja varhaiskasvatuksen periaatteet toteutuvat. (Järvinen ym. 2009, 116; ks. myös Mikkola & Nivalainen 2009, 11.)

Toiminnan suunnittelussa pienryhmäpedagogiikassa huomioidaan edelleen sisällölliset orientaatioalueet: matemaattinen, luonnontieteellinen, historiallis-yhteiskunnallinen, esteettinen, eettinen ja uskonnollis-katsomuksellinen orientaatio (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 26). Sillä näiden avulla uskotaan lasten hahmottavan monipuolisesti maailmaa ja luovat itselleen ja omalle toiminnalleen tarvitsemansa tiedon pohjan. Niiden halutaan myös tarjoavan varhaiskasvatuksen piirissä oleville lapsille uusia kokemuksia, ideoita, uteliaisuutta kokeilemaan ja mielenkiinnon pohjalta havainnoimaan. Vaikka toiminnan suunnittelussa nämä sisältöalueet otetaan huomioon, niiden tarkoituksena ei kuitenkaan ole rajoittaa lasta liiaksi, vaan tarjoten mahdollisuuden oppimiseen ja kehittymiseen lasten omien kiinnostusten pohjalta, aikuisen toimiessa niiden mahdollistajana. Uutena asiana sisällöllisten orientaatioalueiden toteutumiseksi ja toiminnassa huomioon ottamiselle pienryhmäpedagogiikka tuo konkreettisten tuokioiden rinnalle lasten ajattelun ja uteliaisuuden. Toiminta rakentuu lapsen hyvinvoinnin tukemiseen, jossa leikillä, sosiaalisilla taidoilla, vuorovaikutuksella, kielenkehityksellä ja lasten vanhempien kanssa tehtävällä yhteistyöllä on merkitystä entistä enemmän. Oppimisen kehittymisen ja kasvamisen tukemisessa varhaiskasvattajan tulee pohtia ja huomioida lasten ajattelua, tietoisuutta ja itsetunnon tukemista. (Mikkola & Nivalainen 2009, 13, 56.)

Kuitenkin tulee muistaa, että yksittäiset pienet ja irralliset toiminnalliset tuokiot eivät tue riittävästi lapsen päivän toimintaa, vaan päivän luonteva sujuminen kokonaisvaltaisesti, joustavasti ja linkittyen yhtenäisesti toisiinsa rauhoittaa lasta ja antaa hänelle mielekkään kokemuksen. Tästä löytyykin pienryhmäpedagogiikkaan keskeisesti liittyvä toiminta-ajatus. Lapsille tärkeintä on toiminnan ”kokonaisvaltainen sujuminen”, sen luoma ”turvallisuus ja vuorovaikutuksen mahdollisuus” kiireettömän päiväkotipäivän aikana. (Mikkola & Nivalainen 2009, 29; 2010, 29.)

Tällaisen sujuvan ja yhtenevän toiminnan rakentaminen ja toteuttaminen vaatii työntekijöiden kouluttamista ja asiaan perehtymistä, sillä ajatusmallin muuttaminen ei aina ole helppoa kaikille. Valtion tasolta asetetut lait, asetukset ja valtakunnallinen Varhaiskasvatussuunnitelma asettaa tietyt raamit varhaiskasvatuksen suunnitteluun ja toteutukseen, mutta käytännön työssä se kuitenkin pohjautuu hyvin paljon sekä jokaisen työntekijän henkilökohtaiseen kiinnostukseen ja perehtyneisyyteen että myös työtiimin työpanokseen. (Mikkola & Nivalainen 2009, 10 – 12; ks. myös Alasuutari 2010, 19.) Onneksi erilaisten koulutusten myötä keskustelua päiväkodin toiminnallisten kulttuurien muutoksista on alettu pikku hiljaa käydä. Lopulta itse käytännön työkin alkaa muovautua ja toteutua, mutta se työ on hidasta ja vaatii työntekijöiltä sopeutumista. Voin todeta oman opinnäytetyönikin olevan yksi pieni osa tätä perehtymisen ja kouluttautumisen kenttää, sillä olen yhdessä muun henkilöstön kanssa kaivannut keskustelun avaamista ja asioiden esille nostamista, josta olisi sitten helpompi lähteä varsinaista pienryhmäpedagogista työtä toteuttamaan. Tiimeissä käytävät keskustelut ja jokaisen henkilökohtainen pohdinta auttaa eteenpäin yhteistyön kannalta pienryhmäpedagogiikan toteuttamisessa.

Työtämme varhaiskasvatuksessa ohjaavat myös erilaiset toimintaan ja kasvatustieteen liittyvät tutkimukset ja painotukset, joiden myötä pyritään käytännön työhön tuomaan muitakin uusia toimintamalleja. Ne voivat toisinaan kuitenkin aiheuttaa suuriakin ongelmia liian lyhytaikaisuuden tai vaihtelevuuden vuoksi. Hyväksi koettu malli käytännössä voidaan heittää romukoppaan taas uuden tutkimuksen myötä kehitettyä mallia sisälle ajettaessa. Käytännön työssä hyväksi havaittu toimintamalli voi jäädä uudistusten varjoon, eikä edes keritä havainnoimaan ja keräämään siitä riittävästi tietoa talteen, jotta se voitaisiin luokitella hyväksi tai huonoksi malliksi. (Mikkola & Nivalainen 2009, 11, 13; ks. myös Alasuutari 2010, 19.)

Jotta pienryhmätoiminta pienryhmäpedagogiikan mukaan pystyttäisiin toteuttamaan päiväkodeissa lasten tarpeiden pohjalta, tulisi myös päiväkotien sisällä ja ryhmätoiminoissa tehdä muutoksia. Näihin kuuluvat esimerkiksi tilojen muokkaaminen ja tilojen käytön muuttaminen. Jakotiloina voidaan käyttää niin sisä- kuin ulkotilojakin. Lisäksi ulkoilun, liikunnan, askartelun, musiikin ynnä muun toiminnan järjestäminen jokaiselle pienryhmälle sopivaan aikaan ja vuorotellen muiden ryhmien kanssa, näin jokainen päiväkodin tila tulee paremmin hyödynnettyä. Kaikkien pienryhmien ei tarvitse olla yhtä aikaa sisällä ja vastaavasti ulkona. Toiset voivat siirtyä jumpalle jumppasaliin, kun toi-

set lähtevät metsään. Ruokailunkin voi joissakin päiväkodeissa jakaa pienryhmille sopiviin aikoihin, tai sopiviin huoneisiin. Lepohetki voi pienemmällä olla siellä, missä on sängyt ja isommilla lapsilla huoneessa, joissa on patjat. (Mikkola & Nivalainen 2009, 36 – 47.)

3.3 Lapsilähtöisyys

Nykyaikana käytetään erittäin paljon varhaiskasvatuksen yhteydessä käsitettä lapsilähtöisyys niin myös pienryhmäpedagogiikassa. Käsitteen avaaminen voi olla paikallaan, jotta tarkentuisi sen merkitys myös pienryhmäpedagogiikan yhteydessä. Lapsilähtöisyydellä tarkoitetaan, muun muassa Järvisen, Laineen ja Hellman – Suomisen kirjassa *Varhaiskasvatusta ammattitaidolla* (2009, 35 - 36), aikuisen kykyä ottaa huomioon lapsen oma kulttuuri, kokemukset, kiinnostus ja luonteen piirteet kasvatuksen ja opetuksen suunnittelussa sekä tavoitteiden asettamisessa. Aikuiselta vaaditaan herkkyyttä huomata lapsen vahvuudet ja tuentarpeet jokapäiväisessä toiminnassa sekä niihin vastaaminen lapsen oman toiminnan muun muassa leikin yhteydessä. Lapsilähtöisessä toiminnassa lapselle annetaan mahdollisuus toimia itse ja aikuinen tukee häntä tarjoten ohjausta, mikäli lapsi tarvitsee ja vastaavasti kehuja ja kannustusta, kun hän yrittää ja onnistuu. Ytimekkäästi sanottuna lapsilähtöinen toiminta on lapsen huomioimista yksilöllisesti, hänen hoivaamista, kasvun tukemista ja oppimaan ohjaamista arjen kaikessa toiminnassa. Lapsen kiinnostus on lähtökohtana, eivät aikuisen mieltymykset tai kiinnostuksen kohteet. Lapsi ja aikuinen ovat tasavertaisia toimiessaan vuorovaikutuksessa. Lapsilähtöiseen toimintaan pyrkiminen on sisällytetty muun muassa valtakunnalliseen Varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin (2005).

Aikuisen tulee olla aina se henkilö, joka ottaa vastuun päiväkodin toiminnasta ja sen suunnittelusta. Varhaiskasvatuksen tavoitteena on lapsen kasvun ja kehityksen tukeminen ja mikäli aikuinen ei ottaisi päiväkodissa toimiessaan vastuuta tästä, hän sysäisisi vastuun silloin lapsille. Vaikka toiminnan lähtökohdaksi halutaan ottaa lasten mieltymyksen ja kiinnostuksen kohteet, ne eivät poista aikuisen vastuuta suunnitella toimintaa. Näin myös aikuinen ottaa itselleen hänelle kuuluvan roolin luoda lapsille turvalliset kasvuolosuhteet, joissa lapset saavat olla lapsia, toimia heille kuuluvalla tavalla ja mielikuvituksen ja leikin kautta toimia turvallisissa olosuhteissa aikuisen valvoessa niitä.

Lasten yksilöllisyyden kunnioitus ja heidän tarpeidensa tunnistaminen on hyvän varhaiskasvatuksen lähtökohta. Aikuinen luo edellytykset oppia ja leikkiä erilaisten prosessien sisältöjen, tavoitteiden ja menetelmien kautta, joissa otetaan huomioon lasten luontainen taipumus ja halu toimia. (Kalliala 2012, 47 – 50.)

Lapsilähtöiseen toimintaan tulee ottaa huomioon myös erityistä hoitoa ja kasvatusta tarvitsevien lasten osallistuminen vertaisryhmässään. Heidän toiminnallisen mukana olon, oppimisen ja leikkimisen huomioiminen niin tavallisessa kuin erityisryhmässäkin toteuttaa varhaiskasvatuksen tavoitteita lasten tasa-arvoisen aseman saavuttamiseksi. Tässä juuri aikuisen merkitys on erittäin suuri erityislapsen tukijana ja hänen kasvuympäristönsä muokkaajana ja luojaana hänen tarpeidensa ja kasvunsa kehittymisen kannalta suotuisaksi. (Viitala 1999, 293 – 294, 297.)

Pienryhmäpedagogiikan toiminta pohjautuu juuri lapsilähtöiselle toiminnalle, mutta aikuisen vastuulla on sen toteutuminen. Jokainen omahoitaja ottaa omilla teoillaan vastuun niin lasten kohtaamisesta, hänen turvallisuuden tunteen vaalimisesta kuin hänen kuuntelemisestaankin. Lapsilähtöisessä toiminnassa pienryhmäpedagogiikassa lapsen lähellä oleminen, hyvän olon tuottaminen yksilöllisesti ja hänen kanssaan vuorovaikutuksessa oleminen saa lapsen tuntemaan olevansa tärkeä ja ainutlaatuinen ihminen. (Salminen & Tynninen 2011, 20.)

Useissa kannanotoissa, nykypäivän varhaiskasvatuksesta puhuttaessa, on tuotu esille nykypäivän päiväkodin toiminnan suunnittelemattomuus. Niissä voidaan todeta epäily siitä, ettei päiväkodeissa lainkaan suunnitella toimintaa, vaan juuri lapsilähtöisyyden nimissä annetaan lasten itse valita toiminta vapaasti ja vain niitä tilanteita yksistään mahdollistetaan ja havainnoidaan. Kalliala nostaa esimerkiksi esiin kirjassaan ”Lapsuus Hoidossa?” (2012, 52 - 53), että nykypäivän lapsilähtöinen varhaiskasvatus päiväkodeissa tulkitaan aikuisen passiiviseksi osallistumiseksi lapsiryhmän toimintaan, jossa työntekijän ei tarvitse tehdä mitään. (Ks. myös Mikkola & Nivalainen 2009, 28 – 29). Pienryhmäpedagogiikassa varhaiskasvatuksen työntekijän rooli on kuitenkin erittäin tärkeä ja asetettu oleelliseen asemaan. Hän on ennen kaikkea lasten vuorovaikutteisen toiminnan mahdollistaja, lasten kasvun, kehityksen ja oppimisen huolehtija, yksilöllisen tuen tarjoaja ja henkilö, joka on lasten saatavilla. Hänen tulee yhdessä ryhmän toisten aikuisten kanssa suunnitella toiminta tilojen, leikin, uloslähdön, ulkoilun ja levon, ruo-

kailun sekä toiminnallisten tuokioiden ratkaisujen osalta. Hän myös ottaa huomioon jokaisen ryhmänsä lapsen kasvatukselliset tavoitteet, lapsen lähikehityksen vyöhykkeen, vireystason ja lasten ystävyyssuhteet. Aikuinen on läsnä ja toimii havaintojensa pohjalta, huomioi lasten tarpeet ja kiinnostuksen kohteet, sekä suunnittelee ja laatii toiminnan näiden perusteella yhdessä tiiminsä toisten aikuisten kanssa. (Mikkola & Nivalainen 2009, 31, 33, 34, 36 – 47.)

Mikäli pienryhmien toiminta on suunnittelematonta ja vain vapaan leikin tarjoamista toimintamallinaan, se ei tue lapsen kasvua ja kehitystä eli juuri niitä asioita, jotka liittyvät lapsilähtöiseen toimintaan. Leikin aiheet tulee olla lähtöisin lasten omista tarpeista ja haluista, mutta ohjaus, tuki, fyysisten tilojen järjestely ja leikin rajaaminen ovat aikuisen vastuulla. Heidän tulee myös valvoa ja vahvistaa leikin rinnalla lasten keskinäisiä vuorovaikutussuhteita, kuten Kalliala kirjassaan tähdentää. (2012, 205 – 206.) Aikuisen tehtävä on pystyä hallitsemaan myös pienryhmän kokonaisuutta ja tapahtumien kulkua, vaikka toiminnan sisältö tulisikin lapsilta. Jollei aikuinen johda ja ohjaa toimintaa, ne lähtevät kulkemaan omaa tahtiaan ja aikuisen vastuu siirtyy näin lasten harteille (Mikkola & Nivalainen 2009, 36). Mikäli näin tapahtuu, on aivan sama, onko pedagogiikaksi valittu pienryhmätoiminta tai joku muu, niiden tarjoamat mahdollisuudet ja etuudet eivät toteudu lapsen parhaaksi. Siksi on erittäin hyvä, että aihetta nostetaan esiin ja sen myötä keskustellaan, ettei aikuisen rooli kasvattajana katoa vaan pysyy tärkeänä, kuten esimerkiksi pienryhmäpedagogiikan lapsilähtöiselle toiminnalle on tavoitteeksi asetettu.

3.4 Omahoitajuus

Pienryhmäpedagogiikan toiminnan perustan luo aikuisen mahdollisuus olla läsnä lasten kanssa, antaen hänelle aikaansa ja näyttäen kiinnostuksensa lasten toiminnalle. Omahoitajuuden avulla pienissä ryhmissä lapsi tulee aidosti kohdatusti ja tiedetään oikeasti, mitä lapselle kuuluu. (Mikkola & Nivalainen 2009, 31, 34.) Salmisen ja Tynnisen kirjassa Omahoitajana päiväkodissa: omahoitajuus pedagogisena työmenetelmänä kerrotaan omahoitajuuden olevan ”työmenetelmä, jossa lapsella on oma nimetty hoitaja”, ”joka sitoutuu ottamaan lapsesta vastuun päivähoitopäivän ajan, oman työaikansa puitteissa”. (2011, 11 – 12.) Omahoitajuuden mallin toivat Suomeen Erna ja Robert Furman, jotka saapuivat maahamme Yhdysvalloista luennoimaan ”lasta kunnioittavasta,

lapsen todellisuutta huomioivasta ja empaattisesta lähestymistavasta”. Kyseiseen toimintatapaan perustuva hanke ”Auta lasta kasvamaan” alkoi Espoossa 1990-luvulla, jonka päämääränä oli saada varhaiskasvatuksen käytäntöjä ja lasten kehitystarpeita tarkemmin huomioon ottavaksi. Tämän hankkeen mukana tuomat positiiviset muutokset sekä lasten ja vanhempien tyytyväisyydessä että työntekijöiden työhalukkuudessa ovat olleet syyt, jotka saivat omahoitajuus- ja pienryhmätoiminnan leviämään muualle Suomeen.

Omahoitaja vastaa ryhmän lasten havainnoinnista, havaintojen dokumentoinnista, toiminnan suunnittelusta ja ohjauksesta, oman lapsiryhmän lasten päivähoiton aloituksesta ja arjen sujumisesta, sekä heidän vanhempien kanssa käytävistä keskusteluista ja henkilökohtaisista tapaamisista. Se on siis lasten suunnitelmallista kasvatusta, toimintaa ja ohjausta, jossa ainakin yksi aikuinen on perehtynyt lapseen, hänen kulttuuriinsa ja häntä koskeviin asioihin. Tällöin ainakin yksi aikuinen tietää, mitä lapsen toiminnasta ja vastaavasti lapsi tietää, että ainakin yksi aikuinen pitää hänestä huolta ja välittää. Tällöin lapsen ja hoitajan välille kehittyy läheinen ja tiivis suhde. Omahoitaja osallistuu myös oman ryhmän lasten varhaiskasvatussuunnitelmien laatimiseen yhdessä vanhempien kanssa. Kodin ja päivähoiton välinen yhteistyö saa syvällisen pohjan. Omahoitajan tehtävä on jakaa tietonsa muille ryhmän aikuisille ja vastaavasti saada heiltä tietoa, mikäli hän ei ole paikalla lasta tuotaessa tai haettaessa. (Mikkola & Nivalainen 2009, 34; ks. myös Kyrönlampi 2011, 35.) Joissakin päiväkodeissa omahoitajuus on viety niin pitkälle, että hän on se henkilö, joka ottaa ensimmäisenä perheeseen yhteyttä lapsen saadessa hoitopaikan ja menee tapaamaan ensikertaa lasta ja vanhempia kotiin käydäkseen siellä alkukeskustelut (Salminen & Tynnen 2009, 41) Tämä luo lapselle, hänen vanhemmilleen ja omahoitajalle lämpimän ja läheisen suhteen, joka kannattelee myös tulevaisuudessa.

Kiintymyssuhdeteoriassa varhaisten ihmissuhteiden merkitys ja niiden pysyvyys lapsen hyvinvoinnille, kehitykselle ja sosiaalisille suhteille on tuotu esiin ja ne ovat asioita, jotka vaikuttavat lapseen hänen siirtyessä kotoa esimerkiksi päivähoitoon tai kouluun. Mikäli varhaiset suhteet joko omiin vanhempiin tai johonkin muuhun hoitajaan ovat olleet pysyviä ja vaihtumisia ei ole tapahtunut paljoa, lapsen onnistuminen hyvien suhteiden luomisessa kodin ulkopuolella on ollut todettavissa. Tällä on ollut myös vaikutusta myöhemmille suhteille nuoruudessa ja aikuisuudessa. Lapsen siirtyessä päivähoi-

toon kiintymyssuhdetta vanhempiin vaalitaan muun muassa eripituisilla tutustumiskäynneillä, vanhemman mukanaololla hoitopaikassa, pysyvillä hoitajilla ja mahdollisimman rauhallisilla hoitotilanteilla aivan hoidon aloituksessa. (Silven 2010, 13 – 14; ks. myös Silven & Kouvo 2010, 70 – 71, 85 – 86; Juusola 2008.) Kiintymyssuhde, jonka lapsi luo esimerkiksi päiväkodissa omahoitajaansa, kutsutaan pysyväksi toissijaiseksi kiintymyssuhteeksi (Salminen & Tynnenen 2011, 29 - 31).

Kiintymyssuhdetta tarkasteltaessa, voidaankin sanoa pienryhmäpedagogiikan omahoitajuuden vastaavan näihin lapsen tarpeisiin ja ikävän tunteiden lieventymiseen vanhempiin kohtaan. ”Omahoitajuuden teoreettisena pohjana” pidetään tätä kiintymyssuhdeteoriana, jonka kehitti ”brittiläinen kehityspsykologi John Bowlby (Salminen & Tynnenen 2009, 12). Omahoitajuudella pystytään välttämään myös lasten itsetuntoa heikentäviä tapahtumia, joissa hoitajan vaihtuminen voi aiheuttaa rajojen ja sääntöjen epätasaista toteuttamista. Johdonmukaisuuden puuttuminen ja tietämättömyys esimerkiksi lasten keskinäisistä suhteista, voi aiheuttaa perusturvallisuuden heikentymisen ja lasten epävarmuuden tunteen vieraiden hoitajien alaisuudessa. (Koivisto 2007, 126.) Pienryhmän yksi merkittävimpiä kasvatuksellisia ja opetuksellisia tehtäviä vuorovaikutustaitojen opetteluun lisäksi on juuri kiintymyssuhteen vahvistaminen omahoitajan avulla (Mikkola & Nivalainen 2010, 9). Läheisten vuorovaikutussuhteiden kautta lapsi saa kokea aikuisen aidon läsnäolon ja todellisen kiinnostuksen, joka tarjoaa hyvän ilmapiirin koko ryhmässä. Näin lapset saavat kokea jokainen tulleensa hyväksytyiksi ja olevansa arvokkaita. (Koivisto 2007, 125 – 126.)

Omahoitajana voi toimia jokainen kasvatusvastuullinen, mutta pedagogisen kokonaisvastuun kantaa päiväkodissa ryhmän lastentarhanopettaja. Riippuen siitä, miten lapset pienryhmiin jaetaan, tulee niissä kuitenkin ottaa huomioon lasten haasteellisuus. Sellaisen aikuisen, jolla on eniten kokemusta ja hänen ammattitaitonsa on tästä syystä vahvin, tulisi ottaa omaan ryhmäänsä haastavimmat lapset. Lisäksi pienryhmäpedagogiikan toteuttamisessa tulee ottaa huomioon erilaiset muuttuvat tilanteet. Hyvänä ratkaisuna pidetään esimerkiksi omahoitajan poissaolon vuoksi tehty varasuunnitelma, jossa on ryhmien jako mietitty uudestaan, mikäli sijaista ei saada. Muissa tapauksissa sijainen voi siirtyä pienryhmää vetämään, kunhan etukäteen tehty toiminnan suunnittelu kerrotaan hänelle. Sijaisjärjestelyn tarkoituksena on taata muiden pienryhmien toiminnan rauhan säilyminen. (Mikkola & Nivalainen 2009, 34, 36, 37)

Omahoitajuuteenkin on osoitettu kritiikkiä. Esimerkiksi tiimien sisällä tapahtuvaan työntekijöiden työnjakoon liittyen Marjatta Kalliala (2012, 139, 158, 160 - 161) ja Nina Sajaniemi (Korkeakivi 2012) ovat ottaneet kantaa laadukkaan varhaiskasvatuksen puolesta. Kalliala nostaa muun muassa kirjassaan *Lapsuus hoidossa?* esille pohdintojaan työn jakamisesta ja asiantuntijuudesta. Hän kuten Sajaniemikin tuovat julkisuuteen huolensa lastentarhanopettajien tärkeän pedagogisen asiantuntijuuden ja sen myötä vastuun lasten hoidon ja kasvatuksen katoamisesta. Heidän mielestään nykyinen kasvatustoimintamalli, jossa kaikki työntekijät pyrkivät tekemään kaikkea työtä ei tue lasten kasvun tukemista riittävästi. Lastentarhanopettajan taito ja osaaminen tulisi hyödyntää kaikille lapsille ja omahoitajuuteen pelkästään perustuva toimintamalli ei tue heidän mielestään tätä riittävästi. Kalliala vertaa ison ryhmän ja pienryhmän toimintaa. Hänen mielestään ei ole niin tärkeää, onko ryhmä pieni tai iso, kunhan ryhmän aikuiset vain osaavat työssään ja tekevät sen täysipainoisesti lasten tarpeiden mukaan. Oleellista on hänen mielestään myös pohtia, miksi pienryhmiä muodostetaan ja miten niitä toteutetaan ja tarvitaanko niissä pysyviä omahoitajia. Hoitajien vaihtumisella pystyttäisiin jokaista ryhmää kohden hyödyntämään työntekijöiden osaaminen ja taito, sekä kaikki lapset saisivat osakseen lastentarhanopettajan kasvatuksen ja opetuksen. Sajaniemi tähdentää myös, ettei hänen mielestään hoitajan vaihtuminen ryhmää kohti tuo lapselle epävarmuutta, mikäli työntekijät ovat ammattitaitoisia ja lapsen tarpeet huomioivia. Nämä asiat ja niihin liittyvä kritiikki ovat tärkeitä ja niihin tulee suhtautua vakavasti. Jokaista toimintaa täytyy pohtia ja niiden sekä hyviä että huonoja puolia tarkastella, siksi juuri olen tämän aiheen valinnut.

3.5 Tiimityö

Päiväkodin erillisissä ryhmissä toimii lasten rinnalla erilaisia ammatin edustajia. Työntekijät muodostavat yhdessä ryhmän eli tiimin, jonka tulee huolehtia yhdessä oman ryhmän lasten opetuksen, kasvatuksen ja kehityksen tavoitteiden toteutumisesta. Olen saanut myös omassa työssäni kokea, että aikaisemmin lastentarhanopettaja oli se henkilö, joka pääsääntöisesti suunnitteli opetuksen ja kasvatuksen raamit ryhmissä, huolehti niiden noudattamisesta ja tavoitteisiin pääsemisestä. Lastenhoitajat hoitivat perushoidon, avustivat opettajan johdolla toiminnallisilla tuokioilla, sekä suunnittelivat

pieniä toimintoja. Päiväkotiapulaiset olivat avustava ryhmä perushoitotilanteissa, sekä huolehtivat päiväkotien perussiisteydestä.

Nykyisin kyseiset ammatinedustajat toimivat yhteistyössä laatien muun muassa yhteisesti oman ryhmänsä varhaiskasvatussuunnitelman ja pitävät yhdessä huolen käytännön toiminnan sujumisesta. Tiimin sisällä sovitaan yhdessä, kuinka eri työt jaetaan ja kenen vastuulla mikäkin tavoitteen toteutuminen on. Tiimin työskentely tulisi olla kuitenkin enemmän kuin pelkkää töiden jakamista. Pienryhmäpedagogiikan kannalta tiimityö sisältää jatkuvaa arviointia siitä onko toiminta sellaista, että se soveltuu sen ryhmän lapsille. Tiimin tulee tarkastella jatkuvasti toiminnan tavoitteita ja mahdollisesti niiden muuttamista, mikäli lapsiryhmässäkin tapahtuu muutoksia. Suunnitelmien laadinnassa koko tiimin tulee sitoutua niiden toteuttamiseen, toisten työntekijöiden avustamiseen ja kannustamiseen toiminnan sujumiseksi. Päiväkodin jokapäiväinen arki on lasten ja aikuisten saumatonta yhteistyötä yhteisen päämäärän hyväksi, jossa ratkaisevia ovat meidän kaikkien työntekijöiden henkilökohtainen toiminta ja valinnan siihen, että kuinka hyvin me työmme teemme. Jokainen työntekijä on oman tiiminsä jäsen ja sen toiminta on niin saumatonta kuin vain sen jokainen työntekijä sitoutuneesti toimii yhteisen päämäärän eteen. (Mikkola & Nivalainen 2010, 5.)

Tiimin hyvä yhteistyö ja yhdessä toimiminen edellyttää avointa vuorovaikutusta. Vuorovaikutuksen merkitys on suuri, jotta lapsia koskevien tietojen vaihto ja uusien tietojen jakaminen onnistuisivat. Pienryhmäpedagogiikan omahoitaja on myös oman tiiminsä jäsen vaikka työskenteleekin osan aikaa vain oman lapsiryhmänsä kanssa. Jokaisen työntekijän oma henkilökohtainen ajattelu, tunteet ja toiminta ovat mukana vuorovaikutuksessa niin lasten kuin aikuistenkin kanssa. (Nummenmaa & Karila 2011, 17 – 18.) Omahoitajuus ei poista tiimin yhteistä työskentelyä, vaan päinvastoin se juuri lisää sen merkitystä. Tiedon vaihtaminen ja oleellisten asioiden kertominen lapsiryhmästä on entistä tärkeämpää pienempiin ryhmiin jakautumisen vuoksi. Erityisesti, kun tiimi on aloittamassa pienryhmätoiminnan, tulee sen kokoontua säännöllisesti arvioimaan omaa toimintaa ja suunnitella mahdollisia tarvittavia muutoksia esimerkiksi toiminnan osalta. Myös jatkossa tiimityön onnistumisen edellytyksenä ovat yhteiset kokoontumiset, tiedon jakamiset ja keskustelut koko ryhmän lapsista. (Mikkola & Nivalainen 2010, 9.)

Päiväkodin voimavaraksi voidaankin lukea erityisesti toisten työntekijöiden tarjoama sosiaalinen tuki. Sen on todettu tukevan niin työntekijöiden terveyttä kuin ehkäisevän ja lievittävän stressiä. Työntekijät kokevat saavansa toisilta työntekijöiltä sekä henkistä, aineellista, tieto- ja arvostustukea. Nämä kaikki asiat pohjautuvat sosiaaliselle eli vuorovaikutteiselle tuelle, jonka pohjalta työntekijä voi kokea, ”että hänestä välitetään, häntä rakastetaan ja arvostetaan” siinä työssä, mitä hän tekee. (Keskinen & Virtanen 1999, 20 – 23.) Nämä asiat antavatkin tiimityölle suurta merkitystä ja edellyttävät jokaisen tiimiin kuuluvan työntekijän panostusta omalla persoonallaan.

Pohdinta siitä, että onko tiimin täysipainoiselle työskentelylle riittävästi aikaa, saa miettimään pienryhmäpedagogiikan haasteita. Tiimityössä tiimin vastaavan tulisi huolehtia siitä, että yhdessä sovitut asiat ja tavoitteet sekä kirjataan ylös että niissä pysytään. Hän myös vastaa siitä, että tärkeä tieto välittyy jokaiselle tiimin jäsenelle niin koko yhteisön kuin tiiminkin sisällä. Mikäli ryhmän varhaiskasvatuksen toteuttamisessa tai tiimin toiminnassa on jotain ongelmallista, tiimin vastaava on henkilö, joka hakee siihen tarvittaessa apua tai järjestää tarvittavat keskustelut asian hoitamiseksi. Tiimivastaavana voi toimia ryhmän lastentarhanopettaja, mutta toisaalta sitä tehtävää voidaan myös kierrättää tiimin jäsenten välillä. Jokainen tiimin jäsen on vastuussa omasta toiminnastaan ja samalla ryhmän toiminnasta. (Mikkola & Nivalainen 2010, 13.)

3.6 Tavallisten tai erityispienryhmien toiminnan ero verrattuna pienryhmäpedagogiikkaan

Haluan vielä pienryhmäpedagogiikan viitekehyksen loppuksi valottaa hieman pienryhmien käyttöä myös tavallisissa lapsiryhmissä ilman omahoitajuutta ja erityistarpeista lähtevässä toiminnassa, jotta pienryhmäpedagogiikan laaja-alainen toiminta erottuisi. Pienryhmäpedagogiikan mukainen toimintamalli koostuu suuresta kokonaisuudesta varhaiskasvatuksessa ja tavallinen tai erityispienryhmätoiminta taas erillisistä ratkaisuista. Pienryhmätoimintaa on järjestetty jo ennen pienryhmäpedagogiikan mukaan tuloa sekä toiminnallisten vaatimusten että lasten tarpeiden vuoksi. Pienryhmien käyttö ilman omahoitajuutta on tuttua toiminnallisena ratkaisuna esimerkiksi kun on haluttu tukea lapsen selviämistä erilaisista tilanteista tai haasteista ja kun päiväkodin toimintaa on haluttu rauhoittaa. Pienryhmiä muodostetaan tuolloin esimerkiksi erilaisten kiinnostuk-

sen kohteiden, iän, kehitykseen liittyvien tai toiminnan sisällöllisten ratkaisujen vuoksi. (Kivijärvi.)

Kun taas tavallisimmat ratkaisut varhaiskasvatuksessa eivät lapsen tukemiseen riitä ja työntekijät yhdessä lapsen vanhempien kanssa (päivähoidon ja erityispäivähoidon työntekijät) kokevat lapsen kehityksen, oppimisen tai kasvun alueilla olevan erityistä huolta ja haastetta, pyritään hänelle kohdennetusti tarjoamaan enemmän tukea näihin asioihin. Mikäli erityistä tukea tarvitsevalle lapselle koetaan päiväkodin olevan sopiva hoitomuoto, suunnitellaan hänelle sopiva lapsiryhmä. Tällöin lapsi voi sijoittua tavalliseen lapsiryhmään tai erityisryhmään. Erityisryhmistä voidaan käyttää erilaisia nimityksiä kuten integroituerityisryhmä, alueellinen pienryhmä, erityisryhmä tai jotain muuta vastaavaa. Näissä ryhmissä toimii keskimäärin 15 lasta ja niissä on erityistä tukea tarvitsevia muutama lapsi. Ryhmän koko on saatu pienemmäksi kuin tavallisessa lapsiryhmässä, kun laskennallisesti erityistä tukea tarvitseva lapsi lasketaan yleensä kahden paikalle. Näin mahdollistetaan, että aikuisille jää enemmän aikaa toimia ja tukea lapsia, jotka sitä myös erityisesti tarvitsevat. Ryhmissä on enemmän niitä lapsia, jotka eivät tarvitse erityistä tukea, siksi ryhmät ovat integroituja. (Pihlaja & Kontu 2006, 13 – 15.)

Alueellisessa pienryhmässäkin voidaan toteuttaa pienryhmäpedagogiikkaa omahoitajineen aivan samalla tavalla kuin tavallisissa lapsiryhmissä. Lasten kannalta kuitenkin oleellisinta on, että hän saa kokea olevansa aidosti hyväksytty, toimia toisten lasten joukossa kuin mikä tahansa muu lapsi. Hän kaipaa ja tarvitsee juuri tavallisia ystävyssuhteita, vuorovaikutustilanteita ja yhteenkuuluvuutta omassa turvallisessa ryhmässään ja aikuisen tukea niiden saavuttamisessa. (From 2010, 103 – 104, 125; ks. myös Suhonen 2009, 92 – 95, 98 – 103.) Ryhmään valittu pedagoginen ratkaisu tulee siis valita juuri kyseiselle lapsiryhmälle sopivaksi, jotta heidän varhaiskasvatukselliset päämääränsä toteutuisivat aidosti.

4 OPINNÄYTETYÖTYÖN TULOSTEN ANALYYSI

Seuraavaksi käyn läpi ryhmähaastatteluista ja kyselyistä esiin nousseet teemat pienryhmä, omahoitajuus, lapsilähtöisyys ja tiimityö (ryhmähaastatteluissa lisäksi erityisryhmät), analysoiden niitä sekä haasteiden että etujen osalta. Näiden lisäksi tuon esille kyselyissä haasteiden jakautumisen heikkouksiin ja uhkiin, sekä etujen jakautumisen mahdollisuuksiin ja vahvuuksiin.

4.1 Ryhmähaastattelut

Pienryhmät ja omahoitajuus

Kaikki ryhmähaastatteluihin osallistuneet olivat pienryhmätoiminnan kannalla. Kuitenkin määrällisesti suuremman kannatuksen sai malli, jossa pienryhmät muodostettiin toiminnan mukaan, eikä kiinteällä pienryhmämallilla. Kukaan ei halunnut enää takaisin yksinomaan suuria toiminnallisia ryhmiä. Pienryhmien käyttö sopii henkilöstön mielestä parhaiten aamupäivisin ja osaksi viikkoa. Päiväkotien etu koettiin perhepäivähoitoon verrattuna olevan juuri usean työntekijän tiimi eli usean työntekijän osallistuminen toiminnan toteuttamiseen. Se luo haastateltavien mielestä monipuolisemmat mahdollisuudet ryhmien toimimiseen ja tukee lasten vapautta valita esimerkiksi leikkikaveri, -tila ja hoitaja. Näiden asioiden koetaan heikentyvän kiinteillä pienryhmillä ja omahoitajuudella. Omahoitajuutta kannatti tällä hetkellä toistaiseksi vai muutama tiimi. Koettiin, että vaihtuvilla hoitajilla saatiin paremmin hyödynnettyä henkilöstön osaaminen ja erityis- taidot, sekä lastentarhanopettajan tiedot ja taidot kaikille lapsille.

H 1: ”Tosi vähän yhteistyötä, päiväkodissa mun mielestä ideaki on, että ollaan erilaisten lasten kanssa tekemisissä ja erilaisten aikuisten kanssa tekemisissä, lapsetki oppii siihen että koulumaailmassaki niitä on se 20 ja yliki.”

H 2: ”Lapsen tulee saada tehdä päiväkodissa valintoja, kenen aikuisen puoleen kääntyy.”

H 3: ”Meiltä tuli lapsilta semmosia kommentteja, silloin ko oli pieni pätkä sitä kiinteää ryhmää ja oli enemmän toimintaa, he alkoivat kysymään, että miksi sie et ole koskaan meiän kanssa, että tuli niinko lasten puolelta, miksi sie olet aina noitten kanssa.”

H 4: ”Meillä on kiinteät ryhmät, mutta ei omahoitajuutta ...teemme yhteiset suunnitelmat, eikä meillä ole omia.”

H 5: ”Hyvä on, että jakaudutaan ryhmiin, kuitenkin tärkeää tuntee kaikki lapset, toistenkin ryhmien lapset ...jotta tietää, kuinka päivä lapsilla on sujunut.”

H 6: ”Opettajan tulee tietää kaikista lapsista ja kuinka ryhmä toimii.”

Kiinteisiin pienryhmiin ja omahoitajuuteen liittyi muitakin negatiivisia mielipiteitä ja haasteelliseksi koettavia asioita. Esimerkiksi haasteeksi koettiin omahoitajan poissaolot ja toisinaan sijaisten saamisen vaikeus. Tuolloin pienryhmätoiminnan toteuttaminen hankaloituisi ja jopa estyisi. Omahoitajan keskittyessä pelkästään oman ryhmänsä lapsiin, muiden ryhmien lapset jäisivät haastateltavien mielestä vähemmälle huomiolle ja tämän myötä suhde heihin jäisi etäämmäksi. Lisäksi hänellä saattaisi olla ajoittain liian raskasta, toimiessaan esimerkiksi yksin haastavien lasten kanssa. Pelättiin myös, että omahoitajan työskennellessä yksin ryhmänsä kanssa voisi tulla vaaratilanteita, mikäli aikuinen joutuu jostakin syystä poistumaan ryhmästään. Tämä asia nousi esiin juuri pienten lasten ryhmissä.

H 1: ”Aikuisten vaihtuminen aiheuttaa uusille pienille lapsille haittaa ...lapsi kun tarvitsisi tutun aikuisen joka päivä.”

H 2: ”Työntekijöiden poissaolot, vain perushoito onnistuisi.”

H 3: ”Jotta onnistuisi, henkilöstöä tulisi olla riittävästi.”

H 4: ”Pelkona olisi, ettei tunne riittävästi muita lapsia, omahoitaja tuntee hyvin vain omat lapset.”

H 5: ”Tulisiko vaikeutta siinä, jos aikuinen yksin neljän ihan pienen kanssa, olisivatko muut lapset vaarassa, jos aikuisen pitää poistua.”

Omahoitajuuden pelätään tuovan mukanaan yksin suunnittelun ja siihen löytyvän ajan riittämättömyys. Jo nyt eläväiset lapsiryhmät koetaan niin haastavia, ettei niin sanottuja hengähdysaikoja juurikaan löydy. Haastateltavat pohtivat aikaisemmin ulkoilujen tai lepoetkien antaneen yhdelle tai kahdelle kasvatushenkilölle aikaa kirjallisiin töihin ja

suunnitteluun, mutta pienryhmätoiminnan ja omahoitajuuden myötä haastateltavat kokevat työntekijöitä tarvittavan kokoajan pienryhmän toimintaa vetämään ja tukemaan. Omahoitajuuden mukaan tulon uskotaan kaventavan tätä suunnittelu ja kirjallisten töiden aikaa entisestään. Pelättiin, että tästä johtuen suunnittelemaan toiminta lisääntyisi liiaksi.

Pohdintoja aiheutti myös työntekijän sopivuus omahoitajuuteen. He tietävät, että jokaisella kasvatusvastuullisella henkilöllä tulee olla ammattitaitoa ja tietoa lasten kehityksestä ja kasvusta, sekä näiden hyödyntämisestä päiväkodin hoito ja kasvatustyössä, mutta onko kaikista työntekijöistä kuitenkaan suunnittelemaan ja toteuttamaan toimintaa yksin. Nousi esiin, että esimerkiksi pian eläkkeelle jäävät työntekijät ovat suurien haasteiden edessä joutuessaan muuttamaan toimintamallia yhteistyöstä yksin tehtävään työhön. Työntekijät ilmeisesti pelkäävät omahoitajuuden olevan todella yksinäistä työtä. Tämä on osittain ristiriidassa Mikkolan ja Nivalaisen (2009, 36) ja Salmisen ja Tynnisen (2009, 51) julkaisemien kirjojen kanssa, joissa tähdennetään omahoitajuuden olevan osa tiimityötä, jossa jokaisen yksilön tiedot ja taidot yhdistyy kaikkien tiimin jäsenten kesken, yhteisen päämäärän hyväksi. Omahoitajuuden ei pitäisi erottua tässä asiassa nykypäivän hoito- ja kasvatushenkilöstön yhteistyön tekemisen rinnalla.

H 1: ”Jokainen omahoitaja huolehtii omista lapsistaan, suunnittelee toiminnan omalle lapsiryhmälle ja havainnoi yksinomaan omia lapsia, aika ei riitä muuhun.”

H 2: ”Kaikki on aamusta asti kiinni ryhmässä, iltavuorolainenki kiinni, entisestään pienentynyt suunnittelu-aika on ihan minimaalinen, se on semmonen epäkohota.”

H 3: ” Jos toimintaa pitäisi muuttaa ja osa työntekijöistä vanhoja, jaksaisiko tehdä tiukkaa omahoitaja järjestystä.”

H 4: ”Työntekijöiden voimavarat täytyy ottaa huomioon.”

H 5: ”Jos työntekijästä ei ole omahoitajuuteen, yksin suunnittelemaan ja vetämään ...uhka lapsille.”

Vaikka omahoitajuudesta ei ollut vielä kokemusta kuin muutamalla työntekijällä ja sitä ei koettu vielä kovin laajalti hyväksi ratkaisuksi, pystyttiin ryhmähaastatteluisissa miettimään myös sen etuja. Omahoitajan tutustuessa tarkemmin omiin lapsiin, heidän miel-

tymyksiin ja tapoihin koettiin, että lapsiryhmä ja samalla levottomat lapset rauhoittuisivat. Tämä antaisi mahdollisuuden aikuiselle keskittyä toimintaan ja tärkeään työhön lasten kanssa, sekä aikaa myös aroille ja hiljaisille lapsille löytyisi nykyistä enemmän. Lasten uskotaan toimivan pienryhmissä innostuneesti, he uskaltaisivat olla omana itsenään ja kertoa ongelmistaan helpommin omahoitajalle. Pienryhmissä ryhmäytyminen olisi lasten osalta helpompaa heti syksyllä, mikäli pienryhmät pystytään jo silloin muodostamaan. Omahoitajuuden koetaan antavan myös hyvän pohjan vanhempien kanssa tehtävälle yhteistyölle. Vasu-keskustelut olisi helpompi toteuttaa, kun omahoitaja tuntee lapset todella hyvin. Toisaalta yhteistyön pelättiin toisinaan hankaloituvan, jos joku vanhempi haluaa olla mieluummin yhteistyössä jonkun muun kuin omahoitajan kanssa.

H 1: ”Omahoitajuuden etuna on tuntee omat lapset, olla heidän kanssa.”

H 2: ”Aikaa omille lapsille, kuunnella, olla heidän kanssa, oman pesän tuntu.”

H 3: ”Jos jako ryhmiin ennen lasten tuloa syksyllä, aikuinen pääsee tutustuttamaan heidät päiväkotiin ja osallistumaan alkukeskusteluihin.”

H 4: ”Antaa sisältöä ja varmuutta toimia lasten ja vanhempien kanssa, tehdä yhteistyötä, tunnet lapset kun puhut heistä.”

H 5: ”Hiljaiset ja arat lapset saavat huomiota, aikaa ja kontaktin aikuiseen.”

Pienryhmätoimintaan löytyi myös positiivisia asioita siitä, että lasten poissaolo pienentäisi entisestään ryhmän kokoa, jolloin toiminnan suunnittelu yksilöllisesti helpottuisi vielä entisestään. Pienryhmien toiminta olisi rauhallista ja se vaikuttaisi koko päiväkoti-toimintaan. Leikin ja vuorovaikutuksen merkityksen koettiin korostuvan pienryhmätoiminnassa ja omahoitajana voisi suunnitella omalle ryhmälleen pieniä erikoisuuksia, vierailuja ja retkiä. Lasten kaverisuhteiden koetaan tiivistyvän, mutta siinä nähdään myös hieman haasteita, jos oma paras kaveri löytyisikin toisesta pienryhmästä.

H 1: ”Pienryhmät auttaa lapsia valitsemaan mielenkiinnon kohteen, jos vaikea valita.”

H 2: ”Lapset nauttivat pienryhmissä toimimisesta.”

H 3: ”vapautta toiminnan suunnitteluun, voit lähteä esimerkiksi vaikka kahden lapsen kanssa uimaan”

H 4: ”Pienryhmät hyvä ratkaisu, ryhmä rauhoittuu ja lapset rauhallisia myös ilta-päivällä, vaikka isoissa ryhmissä.”

H 5: ”Kiinteä ryhmä, kaverisuhteet kehittyi.”

Pienryhmätoimintaan ja sen myötä omahoitajuuteen liittyviin haasteellisiin mielipiteisiin ja tuntemuksiin syitä voidaan osittain löytää vajaviksi jääneistä pedagogisista ratkaisuista ja määritelmistä, sekä toiminnan kokeilemattomuudesta (Mikkola & Nivalainen 2009, 26). Niistä toimintamalleista, joita on jo harjoitettu pitkään, löytyy kokemusta ja niistä luopuminen voi tuntua aluksi vaikealta. Varhaiskasvatuksen toteuttaminen uudelta katsontakannalta käsin, joka lähtee lasten tarpeista ja tavoitteista, sekä vanhempien kanssa tehtävästä yhteistyöstä, sen sisäistäminen voi olla aluksi vaikeaa ja haastavaa. Tämä työ vaatii aikaa ja paneutumista, jotta yhteinen pedagoginen linjaus löytyisi. (Mikkola & Nivalainen 2009, 10 – 11, 87 – 88.) Toisaalta aikaisemmin hyviksi koettuja ja lasta tukevista ratkaisuista ei pitäisikään luopua kokonaan, vaan niihin voisi liittää pieniä uudistuksia vaihe vaiheelta, muokkautuen lopulta hyväksi kokonaisuudeksi. Ainoastaan huolella suunniteltu toimintamalli, sen käytännön kokeilu ja niistä saadut hyvät kokemukset tulisi lopulta ottaa mukaan toimintaan varhaiskasvatuksessa.

Molemmissa haastattelupäiväkodeissa koettiin pienryhmäpedagogiikkaan liittyvästä koulutuksesta kuluneen hieman liian pitkä aika ja tässä välissä ei aiheesta ollut keskusteltu yleisesti tarpeeksi yksiköiden sisällä ja sovittu toiminnan raameista. Ne tiimit, jotka olivat kokeilleet ja aloitelleet pienryhmätoimintaa, olivat tehneet sitä melko itsenäisesti ja toisaalta yksinäisesti. Kuitenkin työntekijät pohtivat myös omien asenteiden olleen esteenä uuden toiminnan kokeilulle ja sen harjoittamiselle. Joidenkin mielestä näistä kokeiluista oli liian helposti luovuttu heti, kun esteitä oli alkanut ilmaantua päiväkodin arjessa. Johtajalta kaivattiin myös tukea, kannustusta ja selviä käytännön ratkaisuja, jotta esimerkiksi suunnitteluille löytyisi aikaa. Työntekijöiden ei tulisi kuitenkaan odottaa pelkästään johtajan ohjeita toiminnan aloittamiselle ja kokeilulle, mutta asian puheeksi ottaminen käytännössä ja toimintamalliin liittyvien koulutusten suunnittelu tulee syntyä johtajalta käsin. Työntekijöiden tulee myös tarpeissaan ja toiveissaan kääntyä hänen puoleensa, että asiat etenisivät toivotulla tavalla. (Mikkola & Nivalainen 2009, 26, 68.) Osa lastentarhanopettajista ja esikouluopettajista pohtivat omahoitajuuden tuovan liiaksi paineita muun tärkeän työn rinnalle ja näin he kokivat sen olevan haasteellista. Aikaa ei nähdä olevan riittävästi kaiken toiminnan yhteensovittamisessa.

Lapsilähtöisyys

Omahoitajuuden rinnalla pienryhmäpedagogiikan pohjan muodostava lapsilähtöinen toiminta nousi esiin myös ryhmähaastattelujen osalta. Sen ratkaisut olivat tuttuja lähes kaikille haastateltaville ja niihin uskottiin todella vahvasti. Sen jopa uskottiin yksinomaan lisääntyvän pienryhmätoiminnan myötä. Omahoitajan tutustuessa oman ryhmänsä lapsiin, hän haastateltavien mielestä oppii huomioimaan lasten lähikehityksen vyöhykkeen, havainnoiden tunnistamaan lasten tuentarpeet ja suunnittelemaan toimintaa niiden pohjalta. Omahoitajalla olisi aikaa kuunnella lasta ja hänen toiveitaan, sekä tarjota rauhallisia leikkitalanteita. Lapsilähtöisen toiminnan koetaan antavan huomiota sekä vilkkaille että hiljaisille lapsille. Isoissa toimintaryhmissä levottomat lapset hakevat kaipaamaansa huomiota negatiivisella käytöksellä, mutta lapsilähtöisellä toiminnalla aikuisen olisi helpompi ennakoida tilanteita ja suunnitella esimerkiksi siirtymisiä kaikille lapsille sopiviksi.

Haastateltavien mielipiteet olivat erittäin hyvässä linjassa lapsilähtöisen ajattelun kanssa. Esiin nousi myös mielipiteitä tilanteista, että jotkut lapset käyttäytyvät omahoitajalle aivan erillä tavalla, kuin muille hoitajille. Lapsilähtöisyyden koettiin tuovan pienryhmätoimintaan hyvät puitteet, mutta kun taas ne eivät toteutuisi isossa ryhmässä, niiden pelättiin tuolloin vähentävän lapsilähtöisyyttä. Pelättiin, että isossa ryhmässä haasteellinen lapsi näyttää levottomuutensa ja kenties aggressiivisuutensa, mutta ei pienryhmissä. Omahoitaja voi saada tilanteet sujumaan hyvin lapsen tarpeet huomioiden, mutta isossa ryhmässä tähän ei välttämättä päästä. Lapsi voi pahimmassa tapauksessa leimautua näyttäessään negatiiviset puolensa, kun hyvät ja positiiviset tilanteet eivät välity muille kuin pienryhmän jäsenille. Tästä johtuen nousee erittäin tärkeää asemaan omahoitajan kertomiset niin vanhemmille, toisille aikuisille kuin lapsillekin onnistumisen hetkistä ja mukavasta toiminnasta, jotta leimautumiselta vältyttäisiin. Myös pukemisessa, ruokailussa, ulkoilussa ja levolla ollessaan lapsi tarvitsee hänen toiminnastaan tietoisien ja kiinnostuneiden aikuisen ja lapsilähtöisellä omahoitajuudella lapsi voi olla varma myös saavansa sen.

H 1: ”Näet aikuisena paremmin lapsen taidot, kehitysasteen, herkkyyksikauden, kaikki lapsen kannalta paremmin, keskityt vain niihin.”

H 2: ”Aikaa yksilöllisesti jokaiselle ...levoton lapsi, pienryhmä auttaa häntä.”

H 3: ”Pienessä ryhmässä lapsella mahdollisuus olla oma itsensä, itse puhua, saa puhua.”

H 4: ”Lapsille jatkumo, kun omahoitaja siirtyisi uuteen ryhmään.”

H 5: ”Ryhmäkohtaiset tarpeet tulee huomioida ja siinä joustaminen, lapsille sopivat menetelmät.”

H 6: ”Kun olin ollu sen oman ryhmän kanssa, siitä toisesta ryhmästä, joka käytetty häiritsevästi isossa porukassa, mä näin siitä koko ajan vain aina sen puolen siitä pojasta, kun sitte olin siinä ryhmässä se oliko tosi ihana poika... tosi hyvä että näin sen puolen siitä pojasta, suurimman osan vuotta näki vain sen huonon puolen.”

Kuitenkaan lapsilähtöinen toiminta ja omahoitajuutta, ei koeta vielä riittävän tutuksi ja hyväksi toiminnaksi. Omahoitajuuden hyvät puolet tiedostetaan, mutta ehkä pelätään sen sitovan henkilöstöä liaksi tiettyihin lapsiin ja koetaan jopa liian läheisen suhteen ahdistavan pitkään jatkuessaan. Kaikkien lasten samanlainen tuntemus ja vaihteleva, jokaisen ryhmän kanssa työskentely, syrjäyttää lapsilähtöisyyden ja omahoitajuuden hyvät puolet.

H 1: ”Kun on itkuisia uusia lapsia, he ovat liian kiinni yhdessä aikuisessa.”

H 2: ”Omahoitajuus voi olla myös rasite, jos lapsi liian riippuvainen omahoitajasta.”

H 3: ”Kun ei omahoitajuutta, raskaat lapset eivät aina samojen aikuisten kanssa, vastuu jakautuu.”

H 4: ”Kun huomionkipeä lapsi, aikuinen voi väsyä, jos lapsi roikkuu liikaa kiinni aikuisessa.”

Tiimityö

Tiimin työskentely nousi myös erittäin tärkeäksi aiheeksi ryhmähaastatteluissa. Siitä uskottiin löytyvän toisaalta tuki pienryhmäpedagogiikan haasteellisiin asioihin, mikäli se pystyisi kokoontumaan esimerkiksi tiimipalavereihinsa säännöllisesti ja taas toisaalta pelättiin sen heikentävän sitä toimimattomuudellaan ajan puutteen vuoksi. Entistä enemmän tiimityön ja työkavereiden tuki koetaan tärkeäksi varhaiskasvatuksen työken-

tässä ja tämän alueen pelätään vaikeutuvan pienryhmäpedagogiikan ja omahoitajamallin seurauksena. Mielenpisteistä nousi esiin se, ettei uskota ajan tiedon jakamiseen, lasten asi-
oista keskusteluun ja ongelmien ratkaisuun riittävän. Nykyisten tiimipalaverien aika ei
heidän mielestä riittäisi näihin kaikkiin keskusteluihin, mikäli omahoitaja olisi koko
muun ajan omassa ryhmässään. Tästä johtuen pelkona nousi myös henkilöstön väsymi-
nen entisestään.

H 1: ”Yks haaste olisi tiedon väittäminen, mitä siellä pienryhmässä tapahtuu, että
tulis semmoisia tärkeitä asioita, joita muittenkin tulis tietää, että ne saa sitte
kerrottua, että se vaatis palaveeraamista ehkä enemmän.”

H 2: ”Ei pysty keskustelemaan, kun lapset on kokoajan paikalla, ei ole mahdolli-
suutta puhua niistä, voi jäädä moni asia sanomatta.”

H 3: ”Se iltavuorolainen, joka on viimeisenä, ei olekaan tietoa ja joku kiva juttu
voi jäädä kertomatta, tai huonoki juttu, ei ole pystytty vaihtamaan sitä tietoa
päivän aikana.”

H 4: ”meillä pitäis olla aikaa, jos olemme menossa vaikka kelto-palaveriin
...meillä pitäis olla ennakkoon sitä aikaa koota se, jos vaikka toisen ryhmän
pieni ... että olenko mie ymmärtäny oikein ja toinen tietää sitten tietenki
tarkemmin ... tietenki sitten aikaa palaverin jälkeen purkaa se tieto,”

H 5 ”Niin, työn mielekkyys katoaa, vähän semmonen turhautunu olotila.”

Pienryhmäpedagogiikassa pidetään tärkeänä juuri tiimin jokaisen jäsenen osallistumista
ja sitoutumista työhönsä, yhdessä tehtyä suunnitelmallista toimintaa ja aikaa tiimin jä-
senten yhdessä oloon ja keskusteluun. Kuitenkin, mikäli päiväkotiyksiköissä ja tiimeissä
ei ole tehty perusteellisia suunnitelmia ja järjestelyitä näiden aikojen löytymiselle, voi
totuutena olla juuri ryhmähaastatteluista esiin nousseet ongelmat. Taustalla voi olla
myös perinteiset suunnittelu- ja toiminnan muodot, joita on vaikea muuttaa pienryhmä-
ja omahoitajuustoiminnassa paremmin soveltuviin toimintakäytäntöihin. Takana ei vält-
tämättä aina ole pelkästään ajan riittämättömyys, vaan ajan oikeanlainen käyttäminen.
Siinä on varmasti kaikille varhaiskasvatuksen parissa työskenteleville haastetta. Kuinka
käyttää tehokkaasti aika oikeanlaiseen toimintaan, paremmin lapsiryhmää ja tiimiä pal-
velevaksi eli työn oikeanlainen organisoiminen. (Mikkola & Nivalainen 2010, 9, 13.)

Päivittäiset kirjaamiset ja muunkinlainen tiedon ja toiminnan dokumentointi kuuluu tiimin tehtäviin ja ne nousivatkin haastatteluissa esiin. Niitä ei tulisi kokea taakkana, vaan mahdollisuutena ja toimintamallin välineenä. Tiedon siirtäminen työntekijältä toiselle ja lopulta tarvittaessa myös vanhemmille ja siihen panostaminen koetaan tärkeäksi, mutta myös erittäin haastavaksi. Kirjallisten töiden toteutumiseen tulee löytyä aikaa ja sen ajan järjestäminen nosti esiin erilaisia mielipiteitä. Dokumentointikaavakkeiden suunnitteleminen päivittäiseen käyttöön oli ryhmähaastatteluissa pohdinnassa, jotta keskeinen ja oleellinen tieto liikkuisi lapsista pienryhmien yli. Tämä oli mielestäni hyvä asia, sillä koin näiden keskustelujen jo avanneen tärkeitä pohdintoja käytännön järjestelyistä.

H 1: ”Meille ei ole työaikana järjestynyt aikaa suunnitteluille ja keskustelulle... pitäis omana aikana kokoontua ja suunnitella.”

H 2: ”Kun ei ole sitä yhteistä suunnittelu-aikaa järjestynyt, se mennee helposti siihen, sitten että nuo hommaa tuota ja nuo jotaki, ja sitte aijaa mitä te olette tekemässä ... ei sais olla niin hajanaista ... olis se punainen lanka, se yhteinen pedagogiikka.”

H 3: ”Haasteena on kirjallinen työ ... koneelle ei ole aikaa, kun ei juuri koskaan tilannetta, ettei ketään lasta hereillä tai huoneessa. Ainut on ulkoilussa, jos ryhmät ulkona samalla kertaa.”

H 4: ”Kirjallisen tiedon siirtämiseen ei oikein aikaa. Pieni kirjallinen ylöspano asioista täytyisi tehdä heti.”

Esimies eli päiväkodin johtaja kuuluu oleellisesti päiväkodin henkilöstöön ja on yksi sen jäsen. Ryhmähaastatteluissa nousi esiin, että häneltä odotetaan tukea ja kannustusta pienryhmätoiminnan toteuttamisessa. Hänen odotetaan olevan se henkilö, joka mahdollistaa ja toisaalta tarvittaessa velvoittaa työntekijät yhteiseen pedagogiseen ratkaisuun eli tiimityöhön. Hänen odotetaan mahdollistavan pienryhmätoiminnan harjoittamisen vaikka samalla pelätään, ettei se ole mahdollista. Sijaisia ei välttämättä ole aina mahdollista saada, jolloin työntekijä joutuu siirtymään toiseen ryhmään. Johtaja on haastateltavien mielestä myös se henkilö, jonka avulla järjestetään tarvittavat koulutukset ja keskustelut pienryhmäpedagogiikan aloittamiselle. Mikäli näin ei tapahdu, henkilöstö kertoi kokevansa liiallista epävarmuutta toimintamallin toteuttamiselle. Kuitenkaan, johtaja ei pysty yksin kaikkea tätä vastuuta eteenpäin viemään, se nousi esiin myös mielipiteis-

sä. Koko päiväkodin työyhteisön on laitettava siihen oma panoksensa ja sitoutumisensa, aloitettava itsekkin keskustelu ja pyydettyä tarvittaessa tukea asioiden eteenpäin viemiseksi. Kun aihe avataan edes jonkun työntekijän taholta, se yleensä lähtee kulkemaan eteenpäin ja saa muutkin mukaan syntyneeseen toimintaan ja keskusteluun.

H 1: ”Ryhmässä vastuu toteutumisesta, mutta johtajakin vastuussa.”

H 2: ”Johtajan vastuulla, että pienryhmät toimii, että pystyy toimimaan.”

H 3: ”Pienryhmät ei oikeasti toimi, jos talon sisällä pitää mennä paikkaamaan toisia ryhmiä, silloin se ei missään nimessä toimi.”

H 4: ”Ei haittais yhtään, jos olis koulutusta enemmän, ei ole sattunu kohalle kuin Petteri Mikkolan luento ja siitä ei, se oli hirmu hyvä, mutta siitä ei, nyt myöhemmin olen aatellu, että mitä siinä oli oikein pienryhmätoiminnasta, ei saa oikein kiinni juuri mitään. On vähän ärsyttäny se pommitus, että pitäisi aloittaa, miksi ette ole aloittaneet ... kun ei oikein tiedä mitä se on.”

H 5: ”Olisi ollu hyvä, että heti alussa olisi talossa ollu koulutusta...tai palavereita, se olis tuonu varmuutta aloittamiseen.”

H 6: ”Talon sisällä myös voisi olla pienryhmäpalaveri.”

Erityisryhmät

Henkilöstö koki, että on ryhmiä, joille omahoitajuus ja kiinteät lapsiryhmät eivät sovi lainkaan tai melko huonosti. Näitä ovat esimerkiksi alueelliset pienryhmät ja Montessori-ryhmät. Erityispienryhmässä kaikkien aikuisten tulisi tietää lapsiin liittyvät asiat päivittäin, jotta he tietäisivät kuinka eri tilanteissa toimitaan. Koetaan, että vain omahoitajan perusteellinen tieto lapsesta ei riittävästi välittyisi toisille työntekijöille. Lisäksi haasteellisten ja erityistä tukea tarvitsevien lasten jakaminen kiinteisiin pienryhmäpedagogiikan mukaisiin pienryhmiin saatettaisiin kokea liian raskaaksi, kun taas pienryhmien vaihtelevuus keventää työntekijöiden työskentelyä. Kasvatushenkilöstö pystyy täysipainoisemmin toimimaan lasten kasvun ja oppimisen tukemiseksi, kun he pystyvät työskentelemään vaihtelevasti kaikkien lasten parissa. Henkilöstö kuitenkin toteuttaa pienryhmäpedagogiikan kaltaista toimintamallia ja pystyy toiminnassa saamaan sen hyvät puolet lasten hyödyksi, ainoastaan kiinteät pienryhmät ja omahoitajuus eivät toteudu. Siitä huolimatta koen, haastatteluiden jälkeen, että heillä pienryhmäpedagogiikan

kaltainen lapsilähtöisyys, tiimityö ja tiedon siirto toteutuu jo nyt erittäin hyvin. Yhdessä pohtiessamme totesimme, että heidän mukaista kasvatustapaa voisi toteuttaa myös muissa lapsiryhmissä, mikäli omahoitajuus ei koeta omalle tiimille sopivaksi. Lisäksi alueellisen pienryhmän mukaiset pedagogiset ratkaisut voisivat vähentää esimerkiksi lasten levottomuutta ja erityisjärjestelyitä kaipaavia toimia normaaleissa lapsiryhmissä.

H 1: ”Halvempi tämä ratkaisu olisi yhteiskunnalle, kun ei tarvitsisi erityistutkimuksia järjestää ylivilkkaille, kun toiminta pienryhmissä rauhoittaisi.”

H 2: ”On tärkeää, että tiedetään kaikista lapsista kaikki, ja lapset hyväksyy meidät kaikki, ei tule semmoista lukkotilaa, että tuo lapsi ei toimikkaan minun kanssa, tai minä en tiiä tuon lapsen asioista niin paljon, kuin minun pitäisi.”

H 3: ”Alueellisen ryhmän sisällä, täällä on vielä pien, pien ryhmiä, voi mennä takuuseen, että jokainen lapsi tulee saamaan joka päivä yksilöllistä huomiota ja tukea.”

H 4: ”Se kävisi pitemmän päälle raskaaksi jos aina yksin, jos sulle sattuu se vaikea lapsi, olet silloin yksin vastuussa tavallaan siitä aina, mutta on kiva kun saa työkavereiden kans ... tulee toisia näkemyksiä.”

H 5: ”Jos ajatellaan semmosta 21 lapsen normaaliryhmää, niin tällainen toiminta on mahdollista sieläki.”

H 6: ”Jos tulee esimerkiksi yhtäkkiä ... joudut sairaalomalto toiset pystyy hyvin paikkaamaan sinut, kun joudut olemaan pois ... sielä on sitte ihmiset, ei tarvitse alkaa ite siinä murehtimaan, että mitenhän ne nyt sielä, kun minun lapset.”

Erilaisia pedagogisia ratkaisuja käyttävät ryhmät voivat kokea kiinteiden pienryhmien ja omahoitajuuden estävän heille tärkeiden toimintamallien toteutumisen. Esimerkiksi Montessoriryhmässä on tärkeää sekä lasten vapaus valita oman mieltymyksen tai kiinnostuksen mukainen toiminta että liikkua päiväkodin fyysisissä tiloissa etsien leikkikavereita ja -tiloja. Jos näitä lasten tarpeita estetään kahliten esimerkiksi tilojen, leikkikavereiden tai kasvatushenkilöstön valitsemista, Montessoripedagogiikan mukainen ajatus estyisi. Toisaalta kasvatushenkilöstön mukaan myös heillä voidaan toteuttaa lapsilähtöisyyttä ja tiimityötä erittäin hyvin.

H 1: ”Lapset saa kulkea sehän kuuluu Montessorilaiseen, se ei ole sitä, jos lapset ai saa vapaasti valita sitä tehtävää.”

H 2: ”Aikuinen pysyy huoneessa vuoron mukaan.”

H 3: ”Sen mie ymmärrän, että Montessorilaisessa kuuluu lasten vapaus liikkua ja valita.”

Näiden teemojen lisäksi pohdintaa nousi myös päiväkodin ryhmien tiloista, suurista lapsiryhmistä, erityislapsista, henkilöstön rakenteesta ja mitoituksista. Koettiin nykyisen varhaiskasvatuksen sekä vaativan liikaa henkilöstöltä ja asettavan suuren määrän vaatimuksia. Kuitenkaan koetaan, ettei siihen panosteta tai anneta resursseja sitä toteuttaa riittävän hyvin. Henkilöstö on tunnollista ja haluaisi tehdä työnsä hyvin, mutta he kokevat toisinaan olevansa vaatimusten suhteen liian ahtaalla. Henkilöstö mietti, miten he voivat taata vanhemmille tekevänsä työnsä hyvin, jos kuitenkin ei ole riittävästi aikaa erityislapselle ottaa hänet huomioon kahden lapsen edestä. Mietteet siirrettiin loppuksi jo uuteen Varhaiskasvatuslakiin. Toisiko se mahdollisesti mukanaan helpotusta, vai lisää uusia vaatimuksia.

4.2 Kyselyt

Täytettyjä kyselykaavakkeita palautettiin yhteensä 29. Olin laatinut kyselykaavakkeet niin, että tiedustelin aluksi pienryhmäpedagogiikan koulutuksesta, omahoitajuudesta ja pienryhmätoiminnan toteuttamisesta päiväkotiryhmässä. Näillä vastauksilla halusin tarkentaa tiedon pienryhmäpedagogiikan toimintamallin käyttämisestä (Taulukko 2.).

Taulukko 2. Pienryhmäpedagogiikan koulutuksen käyneitä, pienryhmätoimintaa käyttäviä ja omahoitajuutta toteuttavat

	KYLLÄ	EI
Pienryhmäkoulutuksen käyneitä	19	10

Ryhmässäni toteutetaan pienryhmätoimintaa	29	
Toimin omahoitajana pienryhmäpedagogiikkaa vetäen	22	6

Valtaosa vastaajista oli käynyt pienryhmäpedagogiikkaan liittyvän koulutuksen. Tällä tiedolla pystyin tarkastelemaan avoimia kysymyksiä uskoen vastaajien pääsääntöisesti tietävän riittävästi pienryhmäpedagogiikan kasvatustavasta. Jokaisen vastaajan ryhmässä toteutetaan pienryhmätoimintaa, mutta kaikilla ei ole käytössä omahoitajuutta. Tämä oli seikka, jolla oli vaikutusta juuri omahoitajuutta liittyvään teemaan. Sain havaita, että ne vastaajat, jotka eivät toimineet omahoitajina, vastasivat niukkasanaisemmin avokysymyksiin ja kahdessa kaavakkeessa jättivät kokonaan niihin vastaamatta. Tähän voi syytä olla esimerkiksi se, että vastaaja on muu kuin kasvatusvastuullinen henkilö tai hän toimii vain harvoin pienryhmissä.

Olin jakanut kaksi ensimmäistä avokysymystä haasteisiin ja etuihin. Haasteissa kysyin, millaiseksi koet pienryhmäpedagogiikan mukaisen toiminnan heikkoudet ja uhkat työkennellessäsi lasten kanssa kasvatus ja opetustyössä ja vastaavasti eduissa saman asian mahdollisuuksien ja vahvuuksien kautta. Toivoin näiden kysymysten asettelun saavan laaja-alaista pohdintaa pienryhmäpedagogiikan haasteista. Vastaukset vaihtelivat niin, että toisilla koettiin saman asian olevan pienryhmäpedagogiikan toimintaa ajatellen haaste ja toisten mielestä uhka ja toisilla mahdollisuus tai vahvuus. Teemoja tarkastelin kyselyissä esiin nousseista vastauksista, jotka olivatkin lähellä ryhmähaastattelujen aiheita pienryhmätoiminta, omahoitajuus, lapsilähtöisyys ja tiimityö. Taulukkoon 3. olen laatinut etujen jakautumisen teemoittain mahdollisuuksiin ja vahvuuksiin, sekä numeroilla osoittanut niiden esiintymisen määrän saaden näin aiheiden tärkeysjärjestyksen esiin. Vastaavasti taulukossa 4. ovat samat teemat jakautuen haasteellisiin asioihin heikkouksien ja uhkien välillä.

Taulukko 3. Etujen jakautuminen mahdollisuuksiin ja vahvuuksiin

TEEMAT	MAHDOLLISUUDET	VAHVUUDET
1. PIENRYHMÄTOIMINTA	-toiminnan yksilöllinen suunnittelu ja toteutus (4) - rauhallinen ympäristö (2) - vuorovaikutus paranee (2)	- lapset ja toiminta rauhallista, miellyttävää ja sujuvaa (18) - melu vähenee (4) - hiljaiset ja rauhalliset lapset

	<ul style="list-style-type: none"> - tuentarpeiden huomioiminen helpompaa (2) - rauhallisuus ja kontrolloidut tilanteet (2) - projekteja hyvä toteuttaa (1) - alle 3v hyvä, tunnistaa oman ryhmän (1) - työrauha (1) - lasten ystävyyssuhteet (1) - monipuolisempi toiminta (1) 	<ul style="list-style-type: none"> saavat huomiota (4) - aikuisella enemmän aikaa lapsille (4) - aikuinen pystyy enemmän havainnoimaan lapsia, tieto lapsista lisääntyy (3) - lasten ryhmäytyminen helpompaa (3) - aikuisen helpompi kuunnella lasta (2) - lapset rohkaistuvat (2) - lapsi hyötyy enemmän (1) - sosiaalisten taitojen harjoittelu helpompaa (1) - toiminta miellyttävää (1) -omahoitajan poissaolo silti ryhmädynamiikka säilyy (1) - läheiset ihmissuhteet (1) - toiminnan väljyys (1) - ekstrajutut (1) - turvallisuus (1) - toiminta tavoitteellista, suunnitelmallista ja selkeää (1)
2. OMAHOITAJUUS	<ul style="list-style-type: none"> - lapsen tunteminen (6) - lapsi tutustuu johonkin aikuiseseen hyvin (3) - vanhempien tuntemus, kasvatuskumppanuus ja yhteistyö (4) - tiivis suhde lapseen ja luottamus (2) - toimintaa kiva suunnitella omalle ryhmälle (1) - lapsen kehitystason tunteminen (1) - huomion jakaminen kaikille helpompaa ja omien lasten tavoitteet hyvin tiedossa (2) 	<ul style="list-style-type: none"> - kun lapsiin keskittyy paremmin oppii tuntemaan oman ryhmän lapset, heidän kehityksen ja oppimisen (10) - vasu-keskustelujen käynti helpompaa (4) - lasten kiintyminen (1)
3. LAPSILÄHTÖISYYS	<ul style="list-style-type: none"> - yksilöllinen varhaiskasvatus: yksilöllinen huomio ja auttaminen, havainnointi, tuntemus, 	<ul style="list-style-type: none"> - lasten yksilöllinen huomioiminen, kohtaaminen, lapsilähtöisyys, tarpeet (17)

	tarpeet, kiinnostus ja ohjaus (16) - erityistarpeiden huomioiminen (1)	
4. TIIMITYÖ		

Taulukko 4. Haasteiden jakautuminen heikkouksiin ja uhkiin

TEEMAT	HEIKKOUEDET	UHKAT
1. PIENRYHMÄTOIMINTA	<ul style="list-style-type: none"> - hyvän pienryhmän rakentaminen vaikeaa (3) - tilojen jakaminen (2) - tauot päivän aikana (1) - tiivis läsnäolo uuvuttavaa (1) - tutut käytännöt onohdettava (1) -henkilökemioiden löytyminen vaikeaa toisinaan (1) - tehtävien jaksottaminen hankalaa viikon aikana (1) - iltapäivät haasteellisia (1) - jäykkä toimintamuoto yli 3v 	<ul style="list-style-type: none"> - ryhmät välillä liian suuria (3) - ryhmän toimimattomuus on ajan tuhlausta (1) - suuria määriä kaipaavat leikit ei onnistu (1) - liian yksipuolinen opetus (1)
2. OMAHOITAJUUS	<ul style="list-style-type: none"> - omahoitajan poissaolot (10) - muita ryhmän lapsia ei tunne riittävästi (4) - aikuisen esim. musikaalittomuus (1) 	<ul style="list-style-type: none"> - muiden ryhmien lapsia ei tunne riittävästi / aikuinen jää toisille lapsille vieraaksi (5) - aikuisen poissaolot (4) - muut vanhemmat eivät tule tutuiksi (1) - aikuisen yksinäisyys, jos jotain sattuu (1) - aikuisen ja lapsen välisen kemian vaikeus (1) - omahoitajan rooli korostuu liikaa (1) - erityislapsen läsnäolo toisinaan rankkaa (1) - aikuisen jaksaminen, jos ryhmä haastava (1) - opettajan tunnettava kaikki lapset (1) - oman hoitajan liiallinen sitou-

		tuminen vain omiin lapsiin (1)
3. LAPSILÄHTÖISYYS	- ei huomioi lasten viireystilaa tai valinnanmahdollisuutta (1)	- lapsen pitäisi saada valita (1)
4. TIIMITYÖ	- tiedon kulkemisen katkot (2) - suunnitteluajan löytyminen (1) - henkilökunnan joustettava kaikessa (1)	

Toisissa avokysymyksissä pyysin vastauksia ryhmähaastatteluissa esiin nousseisiin haasteellisimpiin pohdintoihin, joiden vastauksia käyn läpi teemojen yhteydessä. Kyseisten kysymysten vastauksia tuon esiin myös tarkemmin lainaten niitä suoraan niihin kuuluvien teemojen kohdalla. Kysymykset olivat:

- Tuottavatko omahoitajan poissaolot vaikeuksia pienryhmäpedagogiikan vetämiselle?
- Jäävätkö muut ryhmän lapset vieraiksi?
- Kärsiikö oman tiimin yhteistyö pienryhmäpedagogiikassa?

Pienryhmät

Kyselypäiväkodeissa pienryhmätoiminta koetaan erittäin positiiviseksi käytännön malliksi. Määrällisesti suurimman kannatuksen saivat pienryhmän eduissa lasten kanssa toiminnan rauhallisuus ja kiireettömyys, lasten yksilöllisen huomioimisen, suunnittelun ja toteutuksen mahdollisuus. Tuolloin koettiin, että sekä arat ja hiljaiset että vilkkaat lapset saavat osakseen kaipaamaansa huomiota ja turvallisuutta. Aikuisella on myös enemmän aikaa jokaiselle lapselle, hän kuuntelee ja hän kykenee tekemään heistä havaintoja. Pienryhmätoiminnan tarkoituksiksi koetaan olevan se, että lapsi pääsee osalliseksi pientä ryhmää, hän saa kokea olevansa hyväksyty, hän voi toimia omana itsenään ja olla rohkea. Lapsen ryhmäytyminen helpottuu ja hänen ystävyysuhteet paranevat ja syventyvät. Lapsen koetaan hyötyvän enemmän pienryhmien toiminnasta, kuin suurien. Siellä lapsilla on rauha työskennellä omaa tahtia ja harjoitella sosiaalisia suhteitaan leikin ja muun toiminnan rinnalla. Lisäksi koetaan, että pienryhmän sisällä tuentarpeita on helpompi huomioida, kun lapsia on vähemmän. Työntekijät kokevat myös etuina sen, että on helppo ja mukava suunnitella pienryhmälle erilaisia pieniä projekteja.

Haasteellisena taas koettiin tilanteet, jolloin ryhmät välttämättä eivät aina todellisuudessa ole pieniä. Koko lapsiryhmään voi kuulua reilusti yli 20 lasta, jolloin pienryhmät voivat olla kooltaan jopa kahdeksan lasta. Lisäksi koetaan, että toisinaan pienryhmän rakentaminen on haastavaa ja tilatkaan eivät aina palvele heitä. Pienryhmässä toimiminen on myös toisinaan uuvuttavaa ja taukojen pitäminen hankalaa, kun ikuinen lapsi on koko ajan pienryhmässään läsnä. Koettiin myös haasteelliseksi, kun vanhat tutut työmenetelmät täytyi unohtaa.

Haasteellisia asioita kertyi loppujen lopuksi melko vähän kyselyjen pohjalta, sillä pienryhmätoiminta koetaan pääsääntöisesti toimivaksi malliksi. Pienryhmän rakentamisessa auttaa kyselyyn vastanneiden mielestä henkilöstön pohdinta ja keskustelu. Tiimin tulee myös keksiä helpottavia ratkaisuja, joiden avulla hengähdystaukoja löytyy ja taakka ei käy liian suureksi. Varhaiskasvatuksen henkilöstöllä on tapana tehdä työnsä erittäin intensiivisesti ja toimintaan paneutuen, jolloin oma hyvinvointi saattaa toisinaan unohtua. Toisten aikuisten tuella koetaan muodostuvan pienryhmäpedagogiikan arki, jossa suunnitelmallisuus antaa vankan pohjan.

Omahoitajuus

Omahoitajuuden eduissa otettiin määrällisesti eniten kantaa mahdollisuuteen tutustua oman pienryhmänsä lapsein. Tutustumisen seurauksena aikuinen pystyy heidän mielestään käymään vanhempien kanssa Vasu – keskusteluja paremmin, kun hän havainnoinnin myötä tunnistaa lapsen kehityksen ja oppimisen. Vanhempiin suhde myös mahdollistaa kasvatuskumppanuuden ja yhteistyön tekemisen ja sujumisen. Luonnollisesti koettiin myös lasten olevan kiintyneitä omahoitajiin. Suhde muokkautuu näin tiiviiksi ja luottamukselliseksi. Näin lapsen tavoitteet ovat omahoitajalla hyvin tiedossa ja hän pystyy tukemaan lasta hänen kehitystasonsa mukaisesti.

Haasteissa koetaan omahoitajan poissaolon olevan suurin pienryhmäpedagogiikan toiminnan estäjä tai vaikeuttaja. Toiminta on silloin haavoittuvaa, ja lapset reagoivat hoitajan poissaoloon. Vaikka omat pienryhmän lapset tunnetaan hyvin, niin koetaan omahoitajuuden heikkoutena muiden lasten jääminen hieman vieraammaksi. Lisäksi omahoitaja ei välttämättä ole taidoiltaan riittävän monipuolinen ja koetaan tämän asettavan lapset

eriarvoiseen asemaan. Esimerkiksi aikuisen musikaalittomuus on oman ryhmänsä lapsille hankalaa.

Omahoitajuuden edut koettiin vahvoiksi ja mielekkääksi toiminnaksi. Pahin este sen toteutukselle on sijaisten puute. Päiväkotien määrärahat ovat niukat ja suurin menoerä henkilöstön palkat. Sijaisia kohti on tietty budjetti, mutta se ylittyy hyvin helposti. Mikäli suunnitelmia ei pystytä toteuttamaan ja ryhmät joudutaan muuttamaan henkilöstön puutteen vuoksi, se ei tue omahoitajuuden toteuttamista ja eikä lasten yksilöllisyyden huomioimista. Pienet ja harvat muutokset eivät haittaa, mutta jos se on lähes jokapäiväistä se voi tuntua omahoitajuutta toteuttavien henkilöiden keskuudessa raskaalta. Omahoitajuudella koetut hyvät puolet voivat näin peittyä muiden asioiden alle. Toisaalta koettiin tarvitsevan avointa suhtautumista ja kekseliäisyyttä, jotta uusiin tilanteisiin pystytään muokkaamaan uusia toimintoja. Tämän uskottiin vaativan etukäteen henkilöstön kokoontumista ja pohdintaa, yhteistyötä ja ennen kaikkea ennakkoluulottomuutta.

Koska ryhmähaastatteluissa pohdittiin myös omahoitajuuden haasteena sekä omahoitajan poissaoloja että muiden ryhmän lasten jääntä vieraiksi, halusin kysyä näitä asioita suoraan pienryhmäpedagogiikkaa toteuttavilta. Kyselyistä saaduissa vastauksissa omahoitajuuden poissaolon ei todeta olevan esteenä pienryhmätoiminnalle ja omahoitajuudelle, vaikkakin aiheuttaa erillisiä järjestelyjä. Työntekijät ovat kehittäneet joko varasuunnitelmia kyseisille tilanteille tai he palaavat tuolloin aikaisemmin käytössä olleeseen ison ryhmän toimintaan. Vastauksista kumpuaa esiin pienryhmätoiminnan mukaan tuomat edut, jotka voittavat uhkan omahoitajan poissaololle. Koetaan, että pienryhmäpedagogiikan tarjoama hyvä toteutusmalli, lasten hyvinvointi ja ryhmien tuoma tuki toimivat usein myös sijaisten läsnä ollessa. Seuraavassa on lainauksia kyselyjen vastauksista ja osasta löytyy myös omahoitajan poissaoloihin hyviä neuvoja:

K 1: ”Pitää olla valmiiksi mietittynä, miten toimitaan, esim. yksi pienryhmä hajotetaan kahdelle muulle ryhmälle tai ollaan yhtenä isona ryhmänä.”

K 2: ”Työjärjestelyt vaativat silloin ehkä helpotuksia.”

K 3: ”Silloin täytyy toimia joustavasti muuttuvissa tilanteissa: yhdistää pienryhmiä ja muuttaa toimintaa.”

K 4: ”Ryhmiä täytyy yhdistää, mutta toiminta onnistuu kuitenkin.”

K 5: ”Meillä on myös varasuunnitelma vaihdamme toiminnan kolmesta pienryhmästä kahteen pienryhmään ja näille vetäjät myös sovittu.”

Kirjallisen kyselyn vastauksia kysymykseen, jossa tiedustelin jäävätkö muut ryhmän lapset vieraiksi, vastaukset jakautuivat sekä myönteisiin että kielteisiin. Kuitenkin voin sanoa että kielteiset vastaukset olivat enemmistönä. Osassa vastauksista todettiin muiden kuin omien lasten jäävän vieraiksi, jos omahoitajuutta toteutetaan koko ajan. Kun omahoitajuutta toteutettiin vain iltapäivisin ja osan päivistä ollessa yhteisinä ryhminä muihin lapsiin kerkeää heidän mielestään kyllä tutustua. Palavereiden ja tiedon vaihdon todettiin olevan erittäin tärkeää, jotta vieraantuminen pystyttäisiin estämään ja tiedon välitys onnistumaan. Poimin muutaman vastauksen esimerkkinä:

K 1: ”Eivät yllättävää kyllä jääneet.”

K 2: ”Ei voi sanoa, että vieraiksi, koska pienryhmä joka päivä pääsääntöisesti on vain aamupäivisin ...tiedonvälitys tiimin henkilöiden välillä pitää toimia.”

K 3: ”Ei, juuri siksi, kun tiedät, että kaikkien ryhmien lasten asiat on tiedettävä. Tämä on itselle päivänselvä asia. Ja oikeasti, tätä työtä on tehtävä aidosti omalla persoonalla.”

K 4: ”Ei vieraiksi, mutta kaikki tieto lapsista ei kulje riittävän hyvin.”

K 5: ”Jää, jos niihin ei itse tutustu oma-aloitteisesti. Täytyy olla aktiivinen ja kysellä muilta aikuisilta.”

K 6: ”Hieman, mutta tuttuja ovat ja tietoa jaetaan.”

K 7: ”Meinaavat jäädä, pitää vain aamuisin ja iltapäivisin viettää heidänkin kanssa aikaa, ja tutustua.”

Lapsilähtöisyys

Lapsilähtöisen toiminnan saavuttaminen pienryhmäpedagogiikan pohjalta saa kyselyn tuloksena huiman kannatuksen. Niin aidon syvällisesti ja pohtivasti henkilöstö oli siihen vastannut ja tuonut esiin lapsilähtöistä toimintaa. Henkilöstön vastauksista löytyy juuri pienryhmäpedagogiikan pohja eli lapsilähtöinen toiminta. Valtakunnan Vasuun pohjautuva yksilöllisen varhaiskasvatuksen toteuttaminen on juuri kyselyyn vastanneiden mielestä erittäin tärkeää. Lapset otetaan huomioon yksilöllisesti, heitä autetaan, ohjataan ja

opetetaan juuri heidän tarpeistaan käsin. Lapsen kuuntelu ja havainnointi tuo lapsilähtöisessä toiminnassa esiin hänen vahvuudet ja tuentarpeet, joiden pohjalta toiminta suunnitellaan ja toteutetaan. Myös lasten erityistarpeet tulee paremmin huomioiduksi. Lapsen yksilöllisen kehityksen huomioiminen ja hänen aito kohtaaminen kuuluivat myös kyselyn etuihin.

Pienryhmäpedagogiikan toimintaa toteuttaneiden päivähoidon henkilöstön mielestä haasteellisia asioita lapsilähtöisen toiminnan toteuttamisessa löytyy melko vähän. Niissä koettiin, joidenkin mielestä, että lapsen tulee saada itse valita leikkikaverit, eikä aikuinen. Heidän mielestään pienryhmätoiminta ei myöskään huomioi lasten vireystilaa tarpeeksi. Nämä eivät vastaajien mielestä toteuta lapsilähtöistä toimintaa vaan aikuisen vallankäyttöä. Jos omahoitajan kanssa toteutettaisiin aina vain pienryhmätoimintaa, niin silloin lapsen toiveiden huomioiminen ja leikkikavereiden valinta yli pienryhmien ei toteutuisi. Lapselle olisi myös haasteellista toimia isossa ryhmässä myöhemmin esimerkiksi koulussa. Siksi on tärkeää päiväkodin toiminnassa huomioida myös yhteiset toiminnot, retket ja juhlat, jotta lapsi tottuisi myös isoon yhteisöön.

Tiimityö

Tiimityöhön ei kohdentunut juuri lainkaan haasteita. Vain muutamassa mielipiteessä koettiin, ettei tiimin jäsenten välillä tiedon kulku toiminut riittävän hyvin ja yhteisille suunnitteluille ei aina löytynyt aikaa. Haasteena koettiin, että henkilöstöltä odotetaan liiaksi joustavuutta, kun taas eduista ilmeni ryhmän tuki ja käydyt keskustelut. Niihin pyritään panostamaan aivan samalla tavalla, kuin aikaisemminkin ja osassa vastauksista nousi esiin ilo siitä, että yhteistyö on jopa parantunut. Niin kuin kaikissa toiminnassa myös pienryhmäpedagogiikassa tiimin toimimisen ratkaisevat työntekijöiden keskinäiset välit, vuorovaikutus ja yhteistyö, ei niinkään se toimintamalli, jota toteutetaan. Tässä muutamia vastauksia kysymykseen: Kärsiikö oman tiimin yhteistyö pienryhmäpedagogiikassa?

K 1: ”Ei todellakaan! Pääraiteet ovat selvät, jokainen tavoitteensa pyrkii saavuttamaan omalla hyvällä ammattitaidolla ja sillä tiedolla, jolla tuntee lapset.”

K 2 ”Ei, se on aikuisesta kiinni. Pitää tehdä töitä tiimin hyväksi.”

K 3: ”Tila tiedon vaihtoon pitää järjestää.”

K 4: ”Yhteistyön täytyy toimia, muuten ei pienryhmäpedagogiikka toimi tarkoitetulla tavalla.”

K 5: ”Ajoittain on vaikea löytää yhteistä hetkeä keskustella tiimin asioista.”

K 6: ”Ei kärsi, päinvastoin yhteistyö on tiiviimpää. Tieto lapsista täytyy kulkea saumattomasti aikuiselta toiselle, toiminta ym. suunnitellaan yhdessä.”

K 7: ”Tarvitaan enemmän aikaa! Päiväkodin arki on liian kiireellistä. Tuntuu että ei jää tarpeeksi aikaa keskusteluun.”

5 RYHMÄHAASTATTELUJEN JA KYSELYJEN JOHTOPÄÄTÖKSET

Vertailllessani ryhmähaastatteluista ja kirjallisista kyselyistä saatua aineistoa huomaan niissä esiintyneiden teemojen olevan erittäin lähellä toisiaan, ainoastaan pohdintojen ja vastausten sävy on erilainen. Ryhmähaastatteluissa nousi esiin pienryhmäpedagogiikkaa kohtaan eniten mielipiteitä ja kannanottoja haasteellisista asioista. Haastateltavien epävarmuus ja tietämättömyys käytäntömallin toimimisesta ja käytännön ratkaisuksista on voinut olla osasyynä näihin asioihin. Kyselyissä taas näkyy kokemuksen tuoma varmuus, jolloin pystyttiin vastauksissa selventämään tarkasti pienryhmäpedagogiikan etuja. Mielestäni oli jopa yllättävää niiden vähäinen kriittinen asenne.

Pienryhmätoimintaa kannatetaan pääsääntöisesti kaikissa mielipiteissä ja vastauksissa niin haastateltujen kuin kyselyyn vastanneidenkin osalta. Ainoastaan sen toteutuksen käytännöistä ollaan erimieltä. Haastatteluissa tuli ilmi, ettei enää olla valmiita palaamaan takaisin vanhaan järjestelmään, jossa isoissa lapsiryhmissä toteutettiin lähes kaikkea toimintaa. Siihen, kuinka paljon pienryhmätoimintaa toteutetaan ja millä tavalla, vaihtelee mielipiteissä. Haastatteluissa koettiin enemmän kiinteät pienryhmät haasteellisiksi, kun taas kyselyissä niiden esiintuomia etuja korostettiin niin paljon, että koen heidän kannattavan niitä enemmän. Tämä mielestäni tuo juuri esiin sen, että mikäli järjestykseen ei ole tehty päiväkodeissa ja ryhmissä selviä linjauksia, luottamus kiinteiden pienryhmien hyvään toteutumiseen heilahtelee suuresti. Toiminnan muutokset tuovat kyllä aina näitä epävarmuusasioita mukanaan, mutta mikäli niihin on asetettu selvät rajat ja ohjeet niitä on helpompi kestää ja hallita. Kun erilaisille muutoksille asetetaan henkilöstön keskuudessa selvät tavoitteet ja aikataulu toiminnan epävarmuus katoaa hiljalleen ja uskallus kokeilla voimistuu. Pienryhmäpedagogiikassa ei suoraan haluta asettaa vastakkain pienryhmiä ja suuria lapsiryhmiä, mutta siinä halutaan henkilöstön tarkastelevan ja sen jälkeen valitsevan sellaisen näkökulman, minkä se haluaa omassa työssään rakentaa. Pienryhmäpedagogiikalla halutaan vaikuttaa juuri lasten ja aikuisten hyvinvointiin rauhallisilla toimintatavoilla ja malleilla. (Mikkola & Nivalainen 2009, 33, 87.)

Omahoitajuus oli teema, johon otettiin vahvasti kantaa sekä sen puolesta että vastaan. Kukaan kannattajista ei kuitenkaan toivonut, että omahoitajuutta toteutettaisiin koko

ajan. Päiväkodin alkuajatus halutaan edelleen pitää vahvana, eli yhteistoimintaa ja vapaata valikointia leikin, toiminnan ja kavereiden suhteen halutaan ehdottomasti säilyttää. Lisäksi koettiin perusteltuna järjestää myös yhteisiä isoja toimintoja koko päiväkodin osalta, näin lapset kokevat kuuluvansa isompaan yhteisöön, jonka jokainen jäsen on tärkeä. Tämän avulla lapset oppivat yhteisöjen sääntöjä ja normeja, joita hän tarvitsee myöhemmässä elämässä. (Mikkola & Nivalainen 2009, 19.)

Omahoitajuuden suurin kritiikki kohdentui sekä haastatteluissa että kyselyissä työntekijöiden poissaoloihin. Sijaisjärjestelyiden tuoma epävarmuus tuli esiin kaikissa ryhmähaastatteluissa ja epäiltiin siihen löytyvän toimivia ratkaisuja. Koettiin, että silloin pienryhmät eivät voi toimia ja se osaltaan harjoittaa pienryhmäpedagogiikan mukaisen toiminnan yhtenäistä toteuttamista. Kyselyissä taas omahoitajien poissaoloihin oli löydetty toimivia ratkaisuja ja näin se ei noussut niin vahvasti uhkaksi pienryhmätoiminnan toteuttamiselle. Tällä koenkin olevan suurta vaikutusta aineistoa analysoidessani sille, että omahoitajuus koettiin haastatteluissa haasteellisemmaksi kuin kyselyissä. Toisaalta vastauksiin voi myös vaikuttaa se, että olin kohdentanut kyselyissä yhden avokysymyksen juuri tähän teemaan, joten sain myös siitä johtuen omahoitajuudesta perustellumpia vastauksia. Mikkola ja Nivalainen ottavatkin kirjassaan *Lapselle hyväpäivä tänään* (2009, 37) kantaa tähän asiaan, sillä heidän mielestään juuri kyselyissä esiin nousseita erilaisia järjestelyitä on tehtävä omahoitajien poissaolojen varalta. Sijainen mahdollistaa tutun pienryhmän toimimisen ja lasten toisilleen antaman tuen. Mikäli taas sijaista ei saada, pyritään löytämään ne tärkeimmät hetket toiminnassa, jolloin esimerkiksi muualta päiväkodin ryhmistä tultaisiin avustamaan vajaata henkilöstöä.

Lapsilähtöisyyden periaate nousee tärkeimmäksi ja keskeisimmäksi pienryhmäpedagogiikan eduksi tarkastellessani keräämääni aineistoa. Koen sen olevan näin sekä ryhmähaastatteluissa että kyselyissä. Haastattelemilleni henkilöille se oli tavoite ja ehkä myös unelma. Kyselyyn vastanneiden kohdalla se oli taas käytännön kokemus. Olen jopa yllättynyt sen niin suuresta painotuksesta lapsilähtöisyyttä kohtaan. Tästä näkee, että henkilöstö on pienryhmäpedagogiikkaa toteuttaessaan paneutunut pienryhmätoimintaan lasta huomioivaan käytännön malliin. Vain muutama kannanotto ja vastaus toivat esille pienryhmäpedagogiikan mukaisen toiminnan rajoittavan lasten omaa tahtoa ja heidän valinnanvapautta. Näissä koettiin lapsilähtöisyyden heikentyvän, mikäli toimintaa ei tapahtuisi yli pienryhmien. Kuitenkin myös Mikkolan ja Nivalaisen *Lapselle hyvä päivä*

tänään – kirjassa (2009, 37, 49) tuodaan esille esimerkein, kuinka aamupäivisin toimineet pienryhmät yhdistyvät iltapäivisin ja lapset voivat valita itse leikin ja leikkikaverit. Kyseinen asia oli löydetty ja sisäistetty mielestäni erittäin hyvin sekä ryhmähaastatteluetä kyselypäiväkodeissa.

Tiimityön teema oli se, joka eniten jakoi mielipiteitä haasteiden ja etujen osalta, kun vertaan ryhmähaastattelusta saatua aineistoa kyselyihin. Tiimityölle asetettuja raameja ei ollut vielä asetettu ryhmähaastattelupäiväkodeissa, jolloin heillä ei voinut olla siitä kokemustakaan. Mikkolan ja Nivalaisen kirjasta Tiimille hyvä päivä tänään (2010) näihin raameihin ja tavoitteisiin löytyy selviä työstämisen ohjeita ja malleja, jolloin epävarmuus voisi väistyä rohkean kokeilun myötä. Haastateltavat epäilivät tiimityön heikentyvän entisestään uskoessaan omahoitajien olevan pienryhmänsä kanssa koko työvuoronsa ajan yksin. Niissä koettiin, ettei yhteistä aikaa henkilöstön välille löydy, eikä myöskään tiimille asetettujen tehtävien hoitamisessa. Kyselyistä selvisi kuitenkin vahvasti se, että tiimin jäsenten välinen vuorovaikutus ja yhteistyö pystyttiin toteuttamaan ja osa oli jopa sitä mieltä, että yhteistyö oli entisestään tiivistynyt. Kyselypäiväkodeissa oli ajan myötä pystytty löytämään ne oikeat linjaukset ja järjestelyt, jotta tiimityö pystyi toimimaan ja samalla vahvistumaan pienryhmäpedagogiikan toteuttamisen rinnalla.

Tarkastellessani näiden kaikkien teemojen analyysin pohjalta tutkimuskysymystäni olen mielestäni löytänyt erittäin laajalti sekä haasteita että etuja pienryhmäpedagogiikkaa kohtaan. Kuten epäilykseni opinnäytetyön alussa oli, haasteelliset asiat olivat vallitsevina mielipiteinä pienryhmäpedagogiikkaa suunnittelevissa päiväkodeissa. Ryhmähaastattelujen myötä uskon ja toivon kuitenkin kyseisissä päiväkodeissa heränneen uskallus keskustella asioista ja samalla myös kokeilla käytäntömallia, jotta haasteelliset asiat voisivat muuttua mahdollisesti myönteisimmiksi ja lopulta jopa eduiksi. Henkilöstön halu kouluttautua ja saada tietoa asiasta on herännyt ja aihe ei enää tunnu niin etäältä ja vieraalta. Lisäksi koen kyselyiden pohjalta saamastani varsin positiivisesta aineistosta löytyvän vahvasti kokemuksia, jotka puoltavat käsitystä pienryhmäpedagogiikan olevan toimintamallina hyvä ratkaisu lapsilähtöiseen toimintaan.

Vaikka koen saaneeni riittävästi näyttöä pienryhmäpedagogiikan toimintamallin toimivuudesta ja tarkasteltuani kaikkia haasteita ja etuja, minun tulee huomioida ja tarkastella myös aiheeseen liittyviä eriäviä mielipiteitä ja kannanottoja. Kallialan (2012, 139, 158,

160 - 161) ja Sajaniemen (Korkeakivi 2012) osalta pohdittiin pienryhmäpedagogiikan voivan heikentää varhaiskasvatusta työn asettuessa liian tasaisesti lastenhoitajien ja lastentarhanopettajien välille. He pelkäävät opettajien asiantuntijuuden mukanaan tuoman laadullisen hoidon ja kasvatuksen suuntautuvan vain osalle päiväkotiryhmän lapsia.

Pienryhmäpedagogiikassa pidetään kuitenkin erittäin tärkeänä opettajan pedagogista vastuuta, mutta samalla uskotaan omahoitajuuteen sitoutuneiden lastenhoitajienkin pystyvän antamaan laadukasta hoitoa ja kasvatusta, kunhan henkilöstön välinen yhteistyö toimii. Tiimien väliset keskustelut ja toiminnan suunnittelu tulee tapahtua yhdessä, mutta opettaja huolehtii siitä, että jokainen lapsi saa laadukasta varhaiskasvatusta. (Mikkola & Nivalainen 2009, 34, 36.) Näihin tavoitteisiin pääsemiseksi varhaiskasvatuksen henkilöstöä koulutetaan säännöllisesti ja vastuuta jaetaan kaikkien tiimin jäsenten kesken. Pienryhmien yli tapahtuvalla toiminnalla taataan se, että jokainen lapsi pääsee osalliseksi opettajan tarjoamaa ohjattua toimintaa esimerkiksi liikunnan, musiikin ja taiteiden osalta. Esikouluopettajat toimivat omien pienryhmien vetäjinä esikoululaisille ja näin taataan laadukas esiopetus.

Opinnäytetyöni sijoittuu hyvin lähelle omaa työtäni ja sen tämän hetkisiä todellisia käytännön tilanteita. Päiväkodeissa kamppaillaan erilaisten oikeiden ja hyvien valintojen ja toimintaratkaisujen vaiheilla. Toisissa ryhmissä toimii joku ratkaisu todella hyvin ja vastaavasti toisissa ryhmissä niiden kanssa joudutaan asioita pohtimaan paljon syvällisemmin. Kaikki toimintaratkaisut eivät ole sellaisenaan ainoita oikeita malleja kaikkiin tilanteisiin, ryhmiin ja tiimeihin. Tarpeellista olisi löytää paras mahdollinen työkenttä kunkin lapsiryhmän tarpeille, se auttaisi henkilöstöä tekemään työtä varhaiskasvatuksen päämäärien eteen.

Päiväkodeissa tehtävä työ on tiimityötä, joten henkilöstön välillä käytävä vuorovaikutus on oleellisesti ensiarvoisen tärkeää. Tämä käy ilmi sekä tekemissäni ryhmähaastatteluisissa että Ylitapio – Mäntylän, Uusiautin ja Määtän tutkimukseen liittyvässä artikkelissa (2012, 471). Työn tulisi olla mielekästä, työntekijöitä kunnioittavaa ja myös heidän tarpeita huomioivaa. Näin työstä johtuvia paineita, stressiä ja rasittavuutta voitaisiin lieventää ja jokainen työntekijä kokisi pystyvänsä tekemään työnsä hyvin. Päivähoidon johtajiston tulisi myös olla se instanssi, joka mahdollistaisi omalla panoksellaan työntekijöille parhaat mahdolliset puitteet tehdä työnsä hyvin. Näitä voisivat olla erilaiset täy-

dennyskoulutukset ja kehittämishankkeet, joissa kuunneltaisiin työntekijöiden kannanottoja aiheista ja mahdollistettaisiin esimerkiksi eri yksiköiden välisiä keskustelutilaisuuksia esimerkiksi juuri pienryhmäpedagogiikkaa koskien. Kun lasten kanssa työskentelevällä varhaiskasvatuksen henkilöstöllä on hyvät puitteet tehdä työtään hyvin, se heijastuu suoraan lapsiin ja heidän hyvinvointiin.

Haastatteluissa esiin noussut pohdinta varhaiskasvatuksen uudistuksista ja muutosten tuottamista haasteista tuntui osalle haastateltavista olevan haastavaa. Vertaillessani Ylitapio – Mäntylän, Uusiautun ja Määtän tekemiä löydöksiä (2012, 472) omiin vastaaviin, koen löytyvän erittäin paljon yhteneväisyyttä. Mikäli varhaiskasvatuksen henkilöstölle (lastenhoitajat, opettajat) asetetaan liikaa paineita kehittää lasten kanssa tehtävää työtä, mutta sen toteuttamiseen ei anneta aikaa tai resursseja, työntekijät kokevat tämän melkoiseksi taakaksi ja vaikeaksi toteuttaa. Ajan puute ja jaksaminen heikentävät työn laadullista toteuttamista, sillä pääsääntöisesti varhaiskasvatuksen työntekijät ovat työilleen sitoutuneita ja vastuullisia työntekijöitä, jotka haluavat tehdä työnsä erittäin hyvin. Työntekijät pelkäävät aloittaa uutta toimintaa, omassa opinnäytetyössäni vastuulliseksi kokemaansa pienryhmäpedagogiikan mukaista toimintaa, mikäli heille ei anneta rauhaa toteuttaa sitä. Työn muut vaatimukset koetaan niin suuriksi, että esimerkiksi ryhmähaastatteluissa esille noussut omahoitajuuden mukanaan tuoma vastuullisuus omasta ryhmästä tuntuu raskaalta lähteä toteuttamaan ja samalla ottaa huomioon muut työille asetetut vaatimukset. En siis koe lastentarhanopettajilta saamaani kriittistä palautetta ryhmähaastatteluissa niinkään kohdennetuiksi varsinaisesti pienryhmäpedagogiikkaan vaan yleensä uudistumisen mukaan tuomiin muutoksen vaatimuksiin. Kuinka pystytään huomioimaan koko lapsiryhmä, omat lapset, esiopetuksen vaatimukset, taidekasvatukselle asetetut tavoitteet ynnä muut varhaiskasvatukseen oleellisesti liittyvät asiat kokonaisuutena. Opettajat pelkäävät, että heidän varsinainen työ lasten parissa hukkuu liiaksi ulkoapäin tulevien vaatimusten alle. Enää ei ole mahdollisesti riittävästi aikaa lasten kanssa tehtävälle hoito- ja kasvatustyölle.

6 POHDINTA

Pohdinta opinnäytetyöni triangulatiivisen tutkimuksen luotettavuudesta kohdistan tarkasteluni muun muassa Eskolan ja Suorannan kirjaan *Johdatus laadulliseen tutkimukseen* (2008, 210 - 211). Siinä tuodaan esille sekä kvalitatiivisen ja kvantitatiivisen tutkimuksen luotettavuuden arvioinnin vaikeus että kahden eri aineiston yhteensovittamisen soveliaisuus. Kvalitatiivisen tutkimuksen tai tutkielman tarkoitus on tuottaa sellaista tietoa, jonka lukija voi kokea itselleen tärkeäksi ja johon hän voisi myös yhtyä. Jokainen itse voi mielessään pohtia, onko se ainoa totuus vai kannanotto muiden rinnalla. Kvantitatiiviseen tutkielmaan ero syntyy siinä, että mittausten luotettavuus kohdentuu arvioon, onko se tehty oikein ja voidaanko sitä toistaa niin, että saadaan sama tutkimustulos aikaiseksi. Jälkimmäiseen asiaan minun on vaikea sanoa aivan täsmällistä vastausta, sillä aikaisemmin ei aivan vastaavia kyselyjä ja tutkielmia ole kvalitatiivisesti tehty. Kuitenkin tiedän, että vastaava tutkimus voidaan toistaa ja samansuuntaisia määrällisiä vastauksia voidaan saada. Uskoisin myös teemojen ja niiden puhuttelevuuden painottuvan samoihin aiheisiin, kuin omassa opinnäytetyössäni. Täsmällisesti samoja vastausmääriä tuskin on kuitenkaan mahdollista saada aikaan. Taulukoissa esiinnoitettuihin teemoihin painottumiseen voi vaikuttaa muun muassa, kuinka kauan pienryhmäpedagogiikkaa on tehty, onko käytössä omahoitajuus ja kuinka hyvin henkilöstö aiheeseen on perehdytetty.

Opinnäytetyöni kannalta oli aiheellista ja perusteltua yhdistää nämä kaksi eri aineistonkeruumahdollisuutta samaan tutkielmaan. Eskola ja Suoranta (2008, 68 – 70) nimeävät tällaisen yhdistämisen menetelmätriangulaatioksi. Ryhmähaastattelujen avulla sain erittäin hyvän pohjan laadulliseen ja kyselyillä vastaavasti määrälliseen aineistoon. Aineistojen vertailu antoi myös suunnan siitä, kuinka henkilöstön suhtautuminen muuttuu ennen ja jälkeen pienryhmäpedagogiikan toteuttamisen. Koen, että haastattelumenetelmällä minun olisi ollut erittäin työlästä saada pienryhmäpedagogiikkaa toteuttaneilta riittävästi ja monipuolisesti aineistoa. Kyselyn avulla pystyin saamaan vastausten määrän isommaksi ja sen tuottaman määrällisen tiedon avulla sain myös esille haasteiden ja etujen tärkeysjärjestyksen henkilöstön mielestä.

Koen siis vahvasti saaneeni vastauksia ja kannanottoja tutkimuskysymykseeni pienryhmäpedagogiikasta ja sen toimivuudesta käytäntömallina. Tästä uskon olevan apua varhaiskasvatuksen henkilöstölle ja päivähoidon yksiköille heidän miettiessään pienryhmäpedagogiikan aloittamista. Toisaalta, oma mielipiteeni sai samalla vahvistusta ja rohkeutta, aloittaessani pienryhmätoiminnan omahoitajuutta ja kannustaessani oman tiimini jäseniä sen eteenpäin viemisessä. Prosessina opinnäytetyöni eteneminen ja lopulta valmistuminen on ollut erittäin haastava, mutta samalla todella antoisa. Ryhmähaastattelut tempaisivat mukaansa kuuntelemaan ja keskustelemaan eri tiimien kanssa ja kyselyistä saamani vastaukset ilahduttivat rikkaalla sanavarastollaan.

Jotta henkilöstö rohkaistuisi pienryhmäpedagogiikan kasvatusmallista ja lapsilähtöisyys pääsisi syvälle päivähoidon kasvatuksen ja opetuksen arkeen, olisi mielestäni hyvä tutkia vielä tarkemmin toimintamallin toteutumista. Tarkasteltavaksi voisi ottaa pienryhmiä, joissa havainnoitaisiin pienryhmätoiminnan aloittamisen ja sen jatkamisen vaikutuksia. Havainnointi ja niiden tarkka dokumentointi auttaisi sekä itse toimintamallia toteuttavia että sitä suunnittelevia. Havainnoinnin ollessa suunnitelmallista ja pitkäjänteistä, niistä saatava tieto pystyttäisiin analysoimaan tarkemmin kuin sattumanvaraiset ja yksittäiset tilanteet. Näin saataisiin tieto tapahtuneiden muutosten eduista ja haasteista vielä tarkemmin esille. Tarkasteluun voisi liittää myös sen, että miten näihin muutoksiin vaikuttavat kiinteät pienryhmät ja vastaavasti myös omahoitajuus. Henkilöstön valitessa toimintamallia ja pedagogiikkaa oman tiiminsä toiminnan toteuttamiseen uskoisin näiden tutkimustulosten antavan lisää tietoa ja tukea näiden päätösten tekemisessä. Henkilöstön saadessa tarkasti tutkittua tietoa, se saattaisi tuoda varmuutta toimintamallin toteuttamisen ja onnistumisten keinoista, jolloin haasteiksi ja joskus uhkiksiin koetut asiat, eivät olisi esteenä pienryhmätoiminnan pedagogisiin ratkaisuihin.

Pohtiessani tulevaisuutta varhaiskasvatuksen osalta tuon opinnäytetyöni lopuksi esille mielikuvitteellisen päiväkodin, jossa huomioidaan opinnäytetyössäni esiin nousseet haasteet ja edut sekä erilaisten tutkimusten tuloksia muokaten niiden pohjalta päiväkodin arjen toimintaa.

Elinikäisen oppimisen merkitys koetaan tässä päiväkodissa tärkeänä. Koulutuksia hyödynnetään uusien kasvatusmallien ja käytäntöjen perehdyttämiseen ja toteuttamiseen. Oppiminen tuo aina mukanaan muutoksia, mutta se muuttaa myös käsityksiämme ja

muokkaa asenteitamme. (Järvinen ym. 2009, 181.) Näiden myötä päiväkodissa on helppompaa lähteä kokeilemaan pienryhmäpedagogiikan tuomia hyviä ratkaisuja lapsilähtöiseen toimintaan. Koko henkilöstö koulutetaan pienryhmäpedagogiikkaan ja heti koulutusten myötä tehdään päiväkodin pedagoginen linjaus. Tiimityön tekemiseen annetaan aikaa niin viikoittaisten suunnitelmien kuin tarvittavien lapsipalavereidenkin tekemiseen. (Mikkola & Nivalainen 2010, 8 – 12.)

Tiimityössä panostetaan vuorovaikutukseen ja henkilöstö arvioi säännöllisesti työtään sekä antaa että vastaanottaa palautetta (Järvinen ym. 2009, 186). Henkilöstön keskinäisten välien huoltaminen auttaa myös työssä jaksamisessa ja työn paineiden jakamisessa. Ryhmän toiminnan suunnittelu perustuu sekä ryhmän että lasten varhaiskasvatussuunnitelmien mukaisiin tavoitteisiin, jossa otetaan huomioon jokaisen lapsen tuentarpeet ja vahvuudet yhdistäen ne koko ryhmän lapsille. Näin taataan laadukas ja korkeatasoinen varhaiskasvatus. (Järvinen ym. 2009, 201.) Tiimeissä otetaan käyttöön pienryhmäpedagogiikan mukainen omahoitajatyömalli ja pienryhmät jaetaan huolellisesti heitä havainnoiden ja pohtien mahdollisimman sopiviin pienryhmiin.

Pienryhmien toiminnassa omahoitaja huolehtii ja vaalii lasten itsetunnon kehittymistä, muun muassa leikin ja vuorovaikutuksen kautta. Omahoitaja on työhönsä sitoutunut antaen joka päivä aikaa oman ryhmänsä lapsille ja olemalla saatavilla juuri silloin, kun lapsi häntä tarvitsee. Omahoitajan poissa ollessa päiväkodissa käytetään vakituisia sijaisia. Sijainen siirtyy aina siihen pienryhmään, josta omahoitaja puuttuu. Tällä järjestelyllä pyritään säilyttämään tuttujen aikuisten läsnäolo ja vähentämään lasten reagointia vieraaseen ihmiseen. Omahoitaja panostaa lasten havainnointiin ja pyrkii sen tuloksena ohjaamaan ja tukemaan lapsia päiväkodin toiminnassa. (Koivisto 2007, 125, 127, 129, 132; ks. myös Alila & Parrila 2011, 159 – 161.)

Pedagogisen vastuun kantavat lastentarhanopettajat, mutta jokainen kasvatusvastuullinen henkilö kantaa vastuuta lasten hyvinvoinnista, kasvusta ja kehityksestä sekä toiminnan suunnittelusta ja toteutuksesta. Henkilöstö pyrkii mahdollisimman kiireettömään arkeen lasten tarpeet huomioiden, muun muassa siirtymätilanteiden ennakoimisessa ja leikin mahdollistamisessa. Ryhmissä on käytössä tarkka päiväjärjestys, joita tuodaan esille kuvien avulla, näin päivän toiminta tulee lapsille tutuksi. Omahoitajat panostavat vanhempien kanssa tehtävään yhteistyöhön, jotta vanhemmilla oleva tärkeä tieto lapsis-

ta välittyisi henkilöstölle. Lapsia kuunnellaan ja heidän toiveitaan huomioidaan. (Kyronlampi – Kylmänen 2007, 190.)

Päiväkodissa huomioidaan lasten ja perheiden erilaiset elämäntilanteet ja tarpeet ja niihin pyritään vastaamaan moniammatillisesti. Päiväkodissa tehdään yhteistyötä muun muassa perhetyön, lastensuojelun, erityispäivähoidon ja neuvolan kanssa. Perheiden tukemisen lähtökohtana on kunnioittava kasvatuskumppanuus ja varhainen tukeminen koetaan tärkeäksi. (Kaukoluoto 2010, 213 – 214.) Päiväkodissa pyritään huomioimaan perheet ja heidän kanssaan laaditaan varhaiskasvatussuunnitelmien avulla lapselle tärkeät kasvamisen ja oppimisen tavoitteet. Näin sekä vanhemmat että kasvatushenkilöstö toimii samansuuntaisesti. Omahoitaja panostaa lasten väliseen yhteiseen toimintaan, jotta jokainen lapsi pääsisi sisälle ryhmään. Yhteisöllisyyden luominen on tärkeää koko päiväkodin henkilöstölle ja sen eteen tehdään yhdessä työtä. (Alila & Parrila 2011, 162 – 163.)

Pienryhmätoiminnan lisäksi päiväkotiryhmissä toimitaan yhdessä järjestäen esimerkiksi laulutuokioita, roolileikkipäiviä ja taidekasvatusprojekteja. Leikkitilanteita mahdollistetaan myös yli pienryhmien. Päiväkodissa järjestetään yhteisiä retkiä ja juhlia, jotta lapset pääsevät osallisiksi isoa yhteisöä ja oppivat näin toimimaan ja huomioimaan toisia lapsia ja aikuisia. Erityislapset ovat päiväkodin henkilöstölle tärkeitä kaikkien muiden lasten rinnalla toimijoita. Erityislapset osallistuvat kaikkeen toimintaan samalla tavalla kuin muutkin oman ryhmän lapset. Avustajia pyritään saamaan tukemaan muuta varhaiskasvatushenkilöstöä ja erilaisiin terapeutteihin ollaan aktiivisesti yhteydessä. Jokaisen lapsen kunnioitus on tärkeää ja kiusaamiseen puututaan välittömästi. Erityislasten pääseminen sisälle sekä omaan pienryhmäänsä että isoon ryhmään pidetään tärkeänä tavoitteena ja sen eteen tehdään yhdessä töitä. (From 2010, 113.) Henkilöstö on sitoutunut työhönsä ja tekee työtä perehtyen erityislapsen tarpeisiin ja pyrkien aktiivisesti panostamaan lasten kanssakäymiseen, vuorovaikutukseen, leikkiin ja toimintaan (Suhonen 2009, 111). Tulevaisuuden päiväkodissa niin lapsilla kuin aikuisillakin on hyvä olla yhdenvertaisen ja laadukkaan varhaiskasvatuksen toteutuessa (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 5).

LÄHTEET

Alasuutari, Maarit 2010. Suunniteltu lapsuus. Tampere: Osuuskunta Vastapaino.

Alila, Kirsi & Parrila, Sanna (toim.) 2011. Lapsen arki ja vuorovaikutus varhaiskasvatuksessa. Katsaus varhaiskasvatuksen väitöskirjoihin vuosilta 2006 – 2010. Oulu: Uniprint.

Esi- ja perusopetuksen opetussuunnitelma 2011. Rovaniemen kaupunki. Hakupäivä 21.1.2013. <<http://www.rovaniemi.fi/loader.aspx?id=3b0ab716-5aaf-4804-95a2-3be1d797c5f8>>.

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2010. Hakupäivä 21.1.2013. <http://www.oph.fi/download/131115_Esiopetuksen_opetussuunnitelman_perusteet_2010.pdf>.

Eskola, Jari & Suoranta, Juha 2008. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

From, Kristine 2010. ”Että saisi olla lapsena toisten lasten joukossa”: substantiivinen teoria erityistä tukea tarvitsevan lapsen toiminnallisessa osallistumisessa toimintaympäristöönsä. Väitöstutkimus. Jyväskylän yliopisto, Jyväskylä. Hakupäivä 19.6.2012. <<https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/22736/9789513938017.pdf?sequence=1>>.

Hirsijärvi, Sirkka & Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula 2009. Tutki ja kirjoita. 15., uusittu painos. Helsinki: Tammi.

Hujala, Eeva & Turja, Leena (toim.) 2011. Varhaiskasvatuksen käsikirja. Juva: Bookwell Oy.

Härkönen, Ulla 2003. Mitä termit varhaiskasvatus ja esiopetus tarkoittavat? – viitteitä ydinaineanalyysiin. Joensuun yliopisto. Savonlinnan opettajankoulutuslaitos. Esitelmä kasvatustieteen päivillä Helsingissä 20 – 21.11.2003. Hakupäivä 7.8.2012. <www.helsinki.fi/ktl/julkaisut/ktp-2003/harkonen.ppt>.

Juusola, Mervi 2008. Apua päivähoiton aloitukseen. Meidän Perhe 8. Hakupäivä 24.8.2012. <http://www.vauva.fi/artikkeli/kasvatus/283/apua_paivahoidon_aloitukseen>.

Järvinen, Mervi & Laine, Anne & Hellman – Suominen, Kirsi 2009. Varhaiskasvatusta ammattitaidolla. Hämeenlinna: Kariston Kirjapaino Oy.

Kalliala, Marjatta 2012. Lapsuus hoidossa? Aikuisten päätökset ja lasten kokemukset päivähoitossa. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press.

Kaukoluoto, Eeva 2010. Onko varhaisen tuen päiväkotiki mahdollinen? Tutkimus varhaiskasvatuksen yhteisöllisestä kehittämisestä. Helsinki: Yliopistopaino.

Keskinen, Soili & Virtanen, Nana 1999. Päiväkoti työyhteisönä. Tampere: Tammer - Paino Oy.

Kivijärvi, Taru. Pienryhmätoiminnan kehittäminen lapsiryhmätyössä. Keski-suomen sosiaalinen osaamiskeskus. Hakupäivä 16.1.2013.

<https://docs.google.com/viewer?a=v&q=cache:MMVTO2pziTUJ:www.ksshp.fi/Public/download.aspx?ID%3D17888%26GUID%3D%257B5A066E27-2D2D-4F01-8399-7FE89F32E4FC%257D+pienryhm%C3%A4toiminta&hl=fi&gl=fi&pid=bl&srcid=ADGEESgmTuBtqAp20Iiu0JKSdshQgiIcThPPbaUGvr2mmml0_-ib7IGbyqm7P0A_mBmEVQmCUSgLX3BKVLCOVqKzbyBryBNWc6up-W1PB4z7XgjUNph2N9uWJY-cZcMbx9nkwfZC1Cz&sig=AHIEtbTz-OwBy9spN7xtHj0Bo1NPLJCZzQ>.

Koivisto, Päivi 2007. ”Yksilöllistä huomiota arkisissa tilanteissa” Päiväkodin toimintakulttuurin kehittäminen lasten itsetuntoa vahvistavaksi. Väitöskirja. Jyväskylän yliopisto, Jyväskylä.

Korkeakivi, Riitta 2012. Johdatusta aivoihin. Artikkelit Sajaniemi Ninan haastattelusta. 20.1.2012. Opettajalehti 3, 8 – 11. Hakupäivä 1.1.2013.

<http://www.opettaja.fi/pls/portal/docs/PAGE/OPETTAJALEHTI_EPAPER_PG/2012_03/165967.htm>.

Kyrönlampi, Taina 2011. Päiväkodin arki lapsen kokemana. Teoksessa Alila, Kirsi & Parrila, Sanna 2011. Lapsen arki ja vuorovaikutus varhaiskasvatuksessa. Katsaus varhaiskasvatuksen väitöskirjoihin vuosilta 2006 – 2010. Oulu: Uniprint.

Kyrönlampi – Kylmänen, Taina 2010. Lapsen hyvä arki. Helsinki: Kustannus - Osakeyhtiö Kotimaa / Kirjapaja.

Lastentarhanopettajaliiton varhaiskasvatusesite. Hakupäivä 6.8.2012.

<<http://www.lastentarha.fi/pls/portal/docs/PAGE/LTOL/01LTOL/00LTOL/06JULK AISUT/ESITTEET/OPPILOA.PDF>>.

Mikkola, Petteri & Nivalainen, Kirsi 2009. Lapselle hyvä päivä tänään. Näkökulmia 2010 – luvun varhaiskasvatukseen. Saarijärvi: Pedatieta.

Mikkola, Petteri & Nivalainen, Kirsi 2010. Tiimille hyvä päivä tänään - työkirja varhaiskasvatuksen vuosisuunnitteluun ja arviointiin. Saarijärvi: Pedatieta.

Nummenmaa, Anna Raija & Karila, Kirsti 2011. Ammatilliset keskustelut varhaiskasvatuksessa. Helsinki: WSOY pro Oy.

Pahkinen, Erkki 2012. Kyselytutkimusten otantamenetelmät ja aineistoanalyysi. Jyväskylä: University Library Publishing Unit.

Pienryhmäpedagogiikan koulutus 2010. Rovaniemen kaupungin järjestämä. Luennoitsija Mikkola Petteri.

- Pihlaja, Päivi 2006. Arjen moninaisuutta. Erityisryhmät päiväkodissa. Teoksessa Pihlaja, Päivi & Kontu, Elina (toim.). Stakesin raportteja 14/2006. Hakupäivä 29.1.2013. <<http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/75350/R14-2006-VERKKO.pdf?sequence=1>>.
- Rovaniemen varhaiskasvatussuunnitelma 2012. Rovaniemen kaupunki.
- Ruusuvuori, Johanna & Nikander, Pirjo & Hyvärinen, Matti 2010. Haastattelun analyysi. Tampere: Osuuskunta Vastapaino.
- Ruusuvuori, Johanna & Tiittula, Liisa (toim.) 2005. Haastattelu: Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Salminen, Eija & Tynnenen, Kirsi 2011. Omahoitajana päiväkodissa: omahoitajuus pedagogisena työmenetelmänä. Vantaa: Pedatieto.
- Silven, Maarit 2010. Perhesuhteet muuttuvat – vanhemmuus pysyy. Teoksessa Silven, Maarit 2010. Varhaiset ihmissuhteet. Polku lapsen suotuisaan kehitykseen. Saarijärvi: Offset Oy.
- Silven, Maarit & Kouvola, Anna 2010. Vuorovaikutus, varhainen kiintymyssuhde ja psyykinen hyvinvointi. Teoksessa Silven, Maarit 2010. Varhaiset ihmissuhteet. Polku lapsen suotuisaan kehitykseen. Saarijärvi: Offset Oy.
- Suhonen, Eira 2009. Erityistä tukea tarvitsevan taaperon sopeutuminen päiväkotiryhmään. Monitapaustutkimus vuorovaikutussuhteista ja niiden rakentumisesta. Väitöstudium. Helsingin yliopisto, Helsinki. Hakupäivä 18.6.2012. <<http://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/45135/erityist.pdf?sequence=1>>.
- Turja, Leena 2011. Lasten osallisuus varhaiskasvatuksessa. Teoksessa Hujala, Eeva & Turja, Leena (toim.) 2011. Varhaiskasvatuksen käsikirja. Juva: Bookwell Oy.
- Valtonen, Anu 2005. Ryhmähaastattelut – Millainen metodi? Teoksessa Ruusuvuori, Johanna & Tiittula, Liisa (toim.) 2005. Haastattelu: Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. Tampere: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005. Stakes. Hakupäivä 6.8.2012. <<http://www.thl.fi/thl-client/pdfs/7eef5448-e8a3-4887-ab97-19719ea74066>>.
- Viitala, Riitta 1999. Varhaiskasvatus- ja perhetutkimukset. Teoksessa Ladonlahti, Tarja & Naukkarinen, Aimo & Vehmas, Simo 1999. Poikkeava vai erityinen? Juva: WSOY.
- Ylitapio – Mäntylä, Outi & Uusiautti, Satu & Määttä, Kaarina 2012. Critical viewpoint to early childhood education teachers' well-being at work. International Journal of Human Sciences ISSN: 1303-5134 (9), 1, 471. Hakupäivä 3.1.2013. <<http://www.insanbilimlari.com/ojs/index.php/uib/article/view/2043/861>>.

LIITTEET

- Liite 1. Tutkimus- ja tutkielmakatsaus
- Liite 2. Pyyntö päiväkodinjohtajalle ja henkilökunnalle osallistua opin-
näytetyöni ryhmähaastatteluun
- Liite 3. Kirje päiväkodin johtajalle ja henkilökunnalle, koskien aikai-
sempaa keskustelua opinnäytetyön ryhmähaastattelua
- Liite 4. Ryhmähaastattelun kysymyksiä työntekijöille, jotka eivät vielä
toteuta pienryhmäpedagogiikkaa tai ovat ehkä aloittelemassa
- Liite 5. Pyyntö päiväkodin johtajalle ja henkilökunnalle osallistua opin-
näytetyöni kyselyyn
- Liite 6. Saate kyselykaavakkeille
- Liite 7. Kyselykaavakkeet pienryhmäpedagogiikkaa toteuttaville päivä-
kodeille

Tutkimus- ja tutkielmakatsaus

Koivisto, Päivi 2007. ”Yksilöllistä huomiota arkisissa tilanteissa” Päiväkodin toimintakulttuurin kehittäminen lasten itsetuntoa vahvistavaksi. Väitöskirja. Jyväskylän yliopisto, Jyväskylä.	Tutkimuspäiväkodissa itsetuntoa vahvistavaa vuorovaikutusta ja lapsilähtöistä toimintaa saavutettiin muun muassa pienryhmätoiminnalla, kiireettömyydellä ja leikin tukemisella.
Kyrönlampi - Kylmänen, Taina 2007. Arki lapsen kokemana – Eksistentiaalis - fenomenologinen haastattelututkimus. Väitöstutkimus. Lapin yliopisto, Rovaniemi.	Omahoitajuudella tuetaan sekä lasten ja henkilökunnan että vanhempien välistä suhdetta. Suhde tulee omahoitajuuden avulla tiiviimmäksi ja kasvatuskumppanuus kehittyy.
Suhonen, Eira 2009. Erityistä tukea tarvitsevan taaperon sopeutuminen päiväkotiryhmään. Monitapaustutkimus vuorovaikutussuhteista ja niiden rakentumisesta. Väitöstutkimus. Helsingin yliopisto, Helsinki.	Tutkimuksessa nousee esiin pienten lasten varhais(erityis)kasvatuksen tukemisessa erittäin tärkeään asemaan henkilöstön koulutus, heidän yhteistyönsä ja ryhmäkokojen merkitys. Ryhmien tulee olla riittävän pieniä, ettei vuorovaikutussuhteiden määrä nousisi liian suuriksi. Juuri ryhmäkoon huomioiminen koetaan tärkeämmäksi kuin esimerkiksi suhdelukujen laskemisen. Aikuisen ja lapsen välisellä suhteella oli suuri merkitys siinä, että sopeutuuko erityistä tukea tarvitseva lapsi päiväkotiryhmään.
From, Kristine 2010. ”Että saisi olla lapsena toisten lasten joukossa”: substantiivinen teoria erityistä tukea tarvitsevan lapsen toiminnallisessa osallistumisessa toimintaympäristöönsä. Väitöstutkimus. Jyväskylän yliopisto, Jyväskylä.	Vanhempien, kasvatushenkilöstön ja terapeuttien yhteinen toiminta erityistä tukea tarvitsevan lapsen kuntoutustoiminnan suunnitelmien laatimisessa, suunnittelussa ja toteutuksessa on tutkimustuloksena erittäin tärkeää. Lapsen terapeutin osallistuminen lapsen päivähoidon arkeen ja toimintaan muun muassa pienryhmissä, tukee hänen sopeutumista lapsiryhmään. Lasten vanhempien toivomus on lapsen kuuluminen tavalliseen lapsiryhmään häntä ohjaten ja tukien siinä erilaisilla järjestelyillä.
Salminen, Eija & Tynnenen, Kirsi 2011. ”Sitä jaksaa paremmin” - Omahoitajuus päiväkodissa. Opinnäytetyö. Laurea - Aammattikorkeakoulu, Tikkurila.	Tutkimuksessa tuodaan esille käytännön keinot, kuinka omahoitajuutta voidaan toteuttaa päiväkodin arjessa. Siitä löytyy erilaisia ratkaisuja muun muassa retkien järjestelyihin, sisällä ja ulkona oloon, kun toiminta tapahtuu pien- tai yhdistetyissä ryhmissä.
Ilmoniemi, Satu 2008. Pienryhmästä rohkeutta. Musiikki pienryhmä lasten yksilöllisyyden ja itsetunnon tukijana. Opinnäytetyö. Lahden ammattikorkeakoulu, Lahti.	Musiikillinen pienryhmä päiväkodissa tukee esimerkiksi arkoja, hiljaisia ja ujoja lapsia. He pääsevät enemmän tuomaan esille itseään ja rohkaistuvat ryhmän tukemana.
Erkkilä, Henna & Lundgren, Laura. Pienryhmätoiminta Tulkkilan päiväkodissa (2011). Opinnäytetyö. Satakunnan ammattikorkeakoulu, Pori.	Opinnäytetyössä todetaan, että pienryhmätoiminta on mielekäs työmuoto päiväkodissa, toiminta on tuolloin lapsilähtöistä ja tukee lasten kehitystä positiivisesti. Pienryhmätoiminta näkyy päiväkodin jokapäiväisessä arjessa muun muassa lasten rauhallisena käyttäytymisenä.
Purtanen, Ella 2010. Omahoitajuus päiväkodissa. Opinnäytetyö. Vaasan ammattikorkeakoulu, Vaasa.	Tutkimus osoittaa omahoitajuuden sekä vanhempien että työntekijöiden mielestä lievittävän lasten hoidon aloituksessa eroahdistusta ja sen koetaan olevan, suurimmassa osassa kyse-

	lyistä, hyvä käytäntö. Vaikeudeksi osoittautuivat omahoitajan poissaolot ja vuorovaikutusvaikeus joidenkin omahoitajien ja vanhempien välillä.
Turunen, Kati 2011. Omahoitajuus päiväkodissa työntekijän näkökulmasta. Opinnäytetyö. Vaasan ammattikorkeakoulu, Vaasa.	Tutkimustuloksena todetaan, että omahoitajan tehtävä on muun muassa luoda lapselle turvallisuuden tunnetta ja vanhemmille luottamukselliset suhteet kasvatuskumppanuutta varten. Omahoitajan tulee huomioida lapsen tarpeet ja vastata hänen kiinnostuksen kohteisiin.
Kaisto, Eeva 2010. Omahoitajuus toimivaksi päiväkodissa. Opinnäytetyö. Kemi – Tornion ammattikorkeakoulu, Kemi.	Omahoitajuuden tärkein tehtävä on luoda turvalliset ja lämpimät suhteet niin lapsiin kuin heidän vanhempiinsakin. Omahoitajuus antaa mahdollisuuden tutustua lapsiin paremmin. Tämän myötä hänellä on keinot vastata lasten tarpeisiin parhaimmalla tavalla ja jakaa lasten tarvitseman huomion heille tasaisesti. Omahoitajuus ei ole vain yksin työskentelyä vaan hän on myös tiimin jäsen.
Tuominen, Jonna 2011. Esikoululaisten pienryhmätoiminta Kauttuan päiväkodissa 2010 – 2011. Opinnäytetyö. Satakunnan ammattikorkeakoulu, Pori.	Pienryhmätoiminta on toimiva ratkaisu lasten oppimisen kannalta: lasten yksilöllisten tarpeiden huomioiminen, lapsilähtöinen suunnittelu tuo lapsille onnistumisen kokemuksia itsetuntoa vahvistaen.
Vuorinen, Hannaleena 2007. Omahoitaja lapsen tukena? Lapsen ja hoitajan välisen vuorovaikutuksen tarkastelua eri päivähoitomalleissa. Pro gradu. Tampereen yliopisto, Tampere.	Mikäli omahoitajuutta toteutetaan onnistuneesti päivähoitossa, sen todetaan tutkimuksen pohjalta olevan parempi toimintamalli, kuin perinteinen hoitomalli. Kuitenkin omahoitajuuden onnistumiseen tarvitaan sekä hyvät suhteet kasvattajan, lasten ja vanhempien välillä että sitoutuminen omahoitajana toimimiseen, ja mikäli näin ei tapahdu ei myöskään omahoitaja-toimintamalli ole päivähoitossa onnistunut käytäntö. Pahimmassa tapauksessa siitä voi olla pelkästään negatiivista vaikutusta varhaiskasvatuksessa.
Hiissa, Tiia 2010. Lapsilähtöistä kasvatusta rakentamassa. Tapaustutkimus kahdesta päiväkodista. Pro gradu. Tampereen yliopisto, Tampere.	Tutkimuksessa todetaan lapsilähtöisen toiminnan päiväkodissa olevan ”kultaisen keskitien löytämistä”, jossa yhdistyvät niin lasten kuin aikuistenkin ajatukset, ideat ja suunnitelmat. Tärkeäksi koettiin, että lapsen näkemyksiä ja ajatuksia kuunnellaan ja niitä myös arvostetaan.

Hyvä päiväkodin johtaja XXXXX ja XXXXX päiväkodin henkilökunta!

Pyydän teitä osallistumaan ryhmähaastatteluuni koskien opinnäytetyötäni. Opinnäytetyöni koskee Pienryhmäpedagogiikkaa ja sen tuomia etuja ja haasteita päiväkodille.

Tutkimukseni kohteena ovat työntekijöiden niin positiiviset kuin negatiivisetkin tunteet, mielipiteet ja kokemukset pienryhmäpedagogiikasta sekä toiminnan aloittamisen suunnitteluvaiheessa, itse toteutuksessa että sitä pitempään toimintaa jatkaneena. Toteutan ryhmähaastattelun päiväkodeissa, joissa pedagogiikkaa vasta suunnitellaan ja kirjallisen kyselyn päiväkodeissa, joissa sitä on jo toteutettu. On hyvä tuoda esiin erilaisia kokemuksia ja mielipiteitä kyseisestä toimintamallista, jotta myöhemmin vastaavan toiminnan aloittavien päiväkotien henkilökunta voisi tutustua ennakkokäsityksiin ja niiden voittamiseen kirjallisessa muodossa.

Ryhmähaastattelu käydään vapaana keskustelutilaisuutena ja toivon siihen osallistuvan mahdollisimman monen työntekijän, saadakseni laajat ja monipuoliset mielipiteet. Pyrin toteuttamaan haastattelun syyskuun aikana.

Kunnioitavasti

Anne Pekkala

Hyvä päiväkodinjohtaja XXXXX ja XXXXX päiväkodin henkilökunta!

Palaan tällä kirjeellä kesäkuussa keskustelemaamme ryhmähaastatteluun, koskien opinnäytetyötäni. Opinnäytetyöni koskee on Pienryhmäpedagogiikkaa ja sen tuomia etuja ja haasteita päiväkodille.

Tutkimukseni kohteena ovat työntekijöiden niin positiiviset kuin negatiivisetkin tunteet, mielipiteet ja kokemukset pienryhmäpedagogiikasta sekä toiminnan aloittamisen suunnitteluvaiheessa, itse toteutuksessa että sitä pitempään toimintaa jatkaneena. Toteutan ryhmähaastattelun päiväkodeissa, joissa pedagogiikkaa vasta suunnitellaan ja kirjallisen kyselyn päiväkodeissa, joissa sitä on jo toteutettu. On hyvä tuoda esiin erilaisia kokemuksia ja mielipiteitä kyseisestä toimintamallista, jotta myöhemmin vastaavan toiminnan aloittavien päiväkotien henkilökunta voisi tutustua ennakkokäsityksiin ja niiden voittamisiin kirjallisessa muodossa.

Teidän päiväkodissanne ryhmähaastattelu käydään vapaana keskustelutilaisuutena ja toivon siihen osallistuvan noin 7 - 10 työntekijää, saadakseni mahdollisimman laajat ja monipuoliset mielipiteet esiin. Pyrin toteuttamaan haastattelun elokuun lopussa tai syyskuun alussa, kuinka vain teille sopii. Palaan viikon kuluttua uudelleen asiaan sopiaksemme tarkemmin haastatteluajan.

Kunnioittavasti

Anne Pekkala

RYHMÄHAASTATTELUN KYSYMYKSIÄ TYÖNTEKIJÖILLE, JOTKA EIVÄT VIELÄ TOTEUTA PIENRYHMÄPEDAGOGIIKKA TAI OVAT EHKÄ ALOITTELEMASSA:

1. Oletko käynyt pienryhmäpedagogiikkaan liittyvää koulutusta?

2. Mitkä olivat ensimmäiset tuntemukset/ajatukset, ko. pedagogiikasta, jotka heräsivät mieleesi?
  - a) haasteelliset
  - b) myönteiset

3. Millaisia vahvuuksia/mahdollisuuksia odottaisit kokevasi pienryhmäpedagogiikkaa toteuttaessasi?

4. Millaisia heikkouksia/haasteita/uhkia se mielestäsi mahdollisesti aiheuttaa?
  - Mitä muuta kyseinen asia tuo mieleen?
  - Oletko ollut ryhmässä, jossa kyseistä toimintaa on kokeiltu aikaisemmin?
  - Onko nyt ryhmässäsi kokeilu meneillään, millaisia tuntemuksia sinulla on siitä nyt?

Hyvä päiväkodin johtaja ja henkilökunta!

Pyydän teitä osallistumaan opinnäytetyöni kirjalliseen kyselyyn. Opinnäytetyöni koskee Pienryhmäpedagogiikan ja sen tuomia etuja ja haasteita päiväkodille.

Tutkimukseni kohteena ovat työntekijöiden niin positiiviset kuin negatiivisetkin tunteet, mielipiteet ja kokemukset pienryhmäpedagogiikasta sekä toiminnan aloittamisen suunnitteluvaiheessa, itse toteutuksessa että sitä pitempään toimintaa jatkaneena. Toteutan ryhmähaastattelun päiväkodeissa, joissa pedagogiikkaa vasta suunnitellaan ja **kirjallisen kyselyn päiväkodeissa, joissa sitä on jo toteutettu.** On hyvä tuoda esiin erilaisia kokemuksia ja mielipiteitä kyseisestä toimintamallista, jotta myöhemmin vastaavan toiminnan aloittavien päiväkotien henkilökunnat voisivat tutustua ennakkokäsityksiin ja niiden voittamisiin kirjallisessa muodossa.

Toivon saavani vastauksen kyselyyn osallistumisesta mahdollisimman pian. Tulen tuomaan kyselykaavakkeet ja niiden palautuskuoret myönteisen vastauksen saatuani syyskuun aikana. Vastaukset jätetään nimettömänä, eikä niitä tule näkemään muut, kuin minä opinnäytetyötäni varten.

Kunnioittavasti:

Anne Pekkala

TEEN OPINNÄYTETYÖTÄ HENKILÖSTÖN KOKEMISTA VAHVUUKSISTA / HEIKKOUKSISTA JA MAHDOLLISUUKSISTA / UHKAKUVISTA PIENRYHMÄPEDAGOGIIKKA KOHTAAN.

KYSELY ON KIRJALLINEN SISÄLTÄEN NIIN MONIVALINTA- KUIN VA-PAAMUOTOISIAKIN KYSYMYKSIÄ.

LOPPUUN OLEN LIITTÄNYT AIKAISEMPIEN HAASTATTELUIEN POHJALTA ESIIN NOUSSEET KOLME KESKEISINTÄ POHDINNAN AIHETTA (7,8,9) KYSYMYKSIINÄ.

TOIVON SINUN VASTAAVAN KYSELYYNI, JOTTA SAISIN KOKEMUKSESI PIENTYHMÄPEDAGOGIIKASTA TUTKIMUKSEN AVULLA KAIKKIEN KÄYTTÖÖN.

ANNE PEKKALA

KYSELYKAAVAKKEET PIENRYHMÄPEDAGOGIIKAA TOTEUTAVILLE PÄIVÄKODEILLE:

MONIVALINTAKYSYMYKSISSÄ, YMPYRÖI MIELESTÄSI OIKEA/PARAS VAIHTOEHTO. AVOIMEEN KYSYMYKSEEN, VASTAA SANALLISESTI. TARVITTAESSA JATKA SIVUN TAAKSE.

1. OLETKO KÄYNYT PIENRYHMÄPEDAGOGIIKAN KOULUTUSTA / KOULUTUKSIA?

KYLLÄ

EN

2. TYÖPAIKALLANI ON ALOITETTU PIENRYHMÄPEDAGOGIIKAN MUKAINEN PIENRYHMÄTOIMINTA:

_____ VUOTTA SITTEN

3. RYHMÄSSÄNI TOTEUTETAAN PIENRYHMÄTOIMINTAA:

KYLLÄ

EI

4. TOIMIN OMAHOITAJANA PIENRYHMÄPEDAGOGIIKAA VETÄEN:

KYLLÄ

EN

5. MILLAISEKSI KOET PIENRYHMÄPEDAGOGIIKAN MUKAISEN TOIMINNAN VAHVUUDET/HEIKKOUDET TYÖSKENNELLESSÄSI LASTEN KANSSA KASVATUS- JA OPETUSTYÖSSÄ?

Vahvuudet: _____

Heikkoudet: _____

---

6. MILLAISIA MAHDOLLISUUKSIA/UHKIA NÄET PIENRYHMÄPEDAGOGIIKAN TUOVAN LASTEN KANSSA TEHTÄVÄÄN KASVATUKSEEN JA OPETUKSEEN?

Mahdollisuudet: _____

Uhkat: _____

_____

_____

_____

SEURAAVASSA KYSYMYKSIÄ HAASTATTELUIJEN POHJALTA:

7. TUOTTAVATKO OMAHOITAJIEN POISSAOLOT VAIKEUKSIA PIENRYHMÄPEDAGOGIIKAN VETÄMISELLE?

_____

_____

_____

_____

_____

8. JÄÄVÄTKÖ MUUT RYHMÄN LAPSET VIERAIKSI?

_____

_____

_____

_____

_____

9. KÄRSIIKÖ OMAN TIIMIN YHTEISTYÖ PIENRYHMÄPEDAGOGIIKASSA?

_____

_____

_____

_____

_____

10. VIELÄ JOTAIN MUUTA AIHEESTA, JONKA HALUAISIT MAINITA.

_____

_____

_____

_____

_____

KIITOS VASTAUKSISTANNE ☺